

Voorwoord en leeswijzer

Beste lezer,

Graag stellen wij u het jaarverslag 2008 van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever voor. Naar analogie met de voorbije jaarverslagen rapporteert het voorliggende jaarverslag over de actuele stand van zaken van:

- de beleidsmatige situering en lopende processen rond natuurontwikkeling op de Linkerscheldeoever (hoofdstuk 1)
- de werking van de Beheercommissie (hoofdstuk 2)
- de conclusies van het toezicht op het terrein (hoofdstuk 3)
- de flankerende maatregelen en andere aspecten rond landbouw (hoofdstuk 4)
- de hoofdlijnen van de monitoring van de natuurwaarden op LSO (hoofdstuk 5)
- de realisatie van de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief (hoofdstuk 6)

Conform de uitgebreide opdracht van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever geeft het voorliggende jaarverslag invulling aan de jaarlijkse rapportage over de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn binnen het uitgebreide werkveld van de Beheercommissie. Hierbij komen naast de compensatiegebieden in het kader van Deurganckdok en het Historisch Passief, ook de reeds gestarte nieuwe natuurontwikkelingsprojecten aan bod (hoofdstuk 7). De monitoring werd zoals steeds gebiedsdekkend over het ganse Vogelrichtlijngebied uitgevoerd om tot een correcte evaluatie van het natuurcompensatienetwerk te komen.

Het samenvattende besluit over de stand van zaken van de realisatie van de natuurontwikkeling en de resultaten van monitoring vindt u op p. 100 (hoofdstuk 8).

In losse bijlage 9.8 is het volledige detailrapport van de monitoring terug te vinden met als titel 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het zesde jaar'. Tegelijk met dit jaarverslag verschijnt ook het tweede afzonderlijke jaarverslag van de Beheercommissie Natuur Kruikeke-Bazel-Rupelmonde.

Met dit document rapporteert de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten. Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mee aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement. Verder wordt dit document verspreid aan de betrokken instanties en kan het ingekeken of opgevraagd worden door studie bureaus en andere belanghebbenden of geïnteresseerden.

Inhoudstafel

<i>Voorwoord en leeswijzer</i>	<i>I</i>
<i>Inhoudstafel</i>	<i>II</i>
<i>Lijst van fotos', figuren en tabellen</i>	<i>IV</i>
<i>Lijst van gebruikte afkortingen</i>	<i>VI</i>
1 <i>Beleidsmatige situering</i>	1
1.1 Wetgeving rond behoud van biodiversiteit	1
1.2 Natuurcompensaties	4
1.3 Duurzame instandhouding	7
1.4 Strategische havenplanning	8
1.5 Instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium	9
1.6 Integratie van planprocessen	12
2 <i>Werking van de Beheercommissie</i>	13
2.1 Historiek en opdracht	13
2.2 Link met Beheercommissie Natuur KBR	15
2.3 Rapportage aan en terugkoppeling van de stuurgroep LSO	15
2.4 Vergaderingen	16
2.5 Jaarlijkse rapportage	17
2.6 Ledenlijst	18
2.7 Personeel	19
2.8 Communicatie	20
2.9 Toelichting van projecten	21
3 <i>Toezicht op het terrein</i>	22
3.1 Toegankelijkheid	22
3.2 Verstoring	26
3.3 Schade	27
3.4 Jacht, bestrijding schadelijk wild en vergoeding landbouwschade	27
4 <i>Flankerend landbouwbeleid</i>	30
4.1 Administratieve aandachtspunten bij gebruiksovereenkomsten	30
4.2 Pre-grondenbank LSO	31
5 <i>Monitoring</i>	32
5.1 Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn	33
5.2 Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap	38
5.3 Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok	41
5.4 Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever	45

5.5	Overwinterende ganzen	47
5.6	Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn	48
6	<i>Natuurcompensatiegebieden Deurganckdok en historisch passief: tussentijdse evaluatie en aandachtspunten</i>	51
6.1	Gedempt deel Doeldok	52
6.2	Opgespoten MIDA	54
6.3	Vlakte van Zwijndrecht	56
6.4	Zoetwaterkreek	59
6.5	Steenlandpolder	61
6.6	Kreek in ecologisch deel buffer-Noord	64
6.7	Paardenschor	66
6.8	Doelpolder Noord	68
6.9	Putten West	71
6.10	KBR weidevogelgebied	73
6.11	Drijdijck	74
6.12	Kunstmatische waterplassen in Z2-gebied	76
6.13	Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied	79
6.14	Haasop	80
6.15	Groot Rietveld	82
6.16	Aanvullende strand- en plasvlakten	84
7	<i>Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten</i>	87
7.1	Hedwige-Prosperpolder	88
7.2	Rietveld Kallo	92
7.3	Combinatievoorstel Logistiek Park Waasland	96
8	<i>Besluit</i>	100
9	<i>Bijlagen</i>	103
9.1	Tijdslijn	104
9.2	Matrix (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1)	105
9.3	Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO	107
9.4	Schema samenhang planprocessen	115
9.5	Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever	116
9.6	Scenario's Achtergrondnota Natuur	117
9.7	Totaalbalans 'Strand en plas'	119
9.8	Jaarrapport van de monitoring	121

Lijst van fotos', figuren en tabellen

Foto 1: Vlaamse Havendag, 5 juli '08 (www.devlaamsehavendag.be)	20
Foto 2: kijkwand R2-vlakte (Katrien Weyn, 18 maart '09)	23
Foto 3: hengelsteigers aan de Melkader (Laurent Vanden Abeele, 16 mei '08)	25
Foto 4: Groenknolorchis (Geert Spanoghe)	49
Foto 5: Rugstreeppad	50
Foto 5: luchtfoto kop van Doeldok en Opgespoten MIDA's (MOW, 20 oktober '08)	54
Foto 6: Vlakte van Zwijndrecht (Laurent Vanden Abeele, 19 september '08)	56
Foto 7: luchtfoto Putten West en Zoetwaterkreek (MOW, 20 oktober '08)	59
Foto 8: zicht op noordelijk deel Steenlandpolder vóór de werken (MOW, 20 oktober '08)	61
Foto 9: rietontwikkeling in zuidelijk deel Steenlandpolder (Yves Adams, 30 oktober '08)	62
Foto 10: luchtfoto Doelpolder Noord en Kreek in buffer-Noord (MOW, 20 oktober '08)	64
Foto 11: luchtfoto Paardenschor en gedeelte van Doelpolder Noord en Kreek in Buffer-Noord (MOW, 20 oktober '08)	66
Foto 12: Doelpolder Noord (Yves Adams, 31 jan. '08)	68
Foto 13: luchtfoto Drijdijck (MOW, 20 oktober '08)	74
Foto 14: zicht op Putten Plas, met op de achtergrond links Putten West en de Zoetwaterkreek en rechts Putten Weiden (MOW, 20 oktober '08)	76
Foto 15: luchtfoto Verrebroekse Plassen (MOW, 20 oktober '08)	77
Foto 16: luchtfoto Haasop (MOW, 20 oktober '08)	80
Foto 17: zicht op de Vlakte van Zwijndrecht en het Groot Rietveld (MOW, 20 oktober '08)	82
Foto 18: R2-vlakte (Katrien Weyn, 18 maart '09)	84
Foto 19: huidige situatie Hedwige- en Prosperpolder (Laurent Vanden Abeele, 30 mei '08)	88
Foto 20: inrichtingswerken Rietveld Kallo (Katrien Weyn, 18 maart '09)	92
Foto 21: huidige situatie toekomstig Logistiek Park Waasland + Haasop (MOW, 20 oktober '08)	96

Figuur 1: Natura 2000-gebieden op Linkerscheldeoever	4
Figuur 2: natuurinvulling Meest Wenselijk Alternatief Sigmaplan	10
Figuur 3: projectgebieden van verschillende planprocessen (louter indicatieve perimeters)	12
Figuur 4: toegankelijkheidsinfrastructuur Natuurpark Lisdodde (ANB)	26
Figuur 5: aantal broedkoppels Roerdomp	33
Figuur 6: aantal broedkoppels Lepelaar	34
Figuur 7: aantal broedkoppels Bruine Kiekendief	34
Figuur 8: aantal broedkoppels Slechtvalk	35
Figuur 9: aantal broedkoppels Porseleinhoen	35
Figuur 10: aantal broedkoppels Kluut	35
Figuur 11: aantal broedkoppels Steltkluut	36
Figuur 12: aantal broedkoppels Strandplevier	36
Figuur 13: aantal broedkoppels Zwartkopmeeuw	36
Figuur 14: aantal broedkoppels Visdief	36
Figuur 15: aantal broedkoppels IJsvogel	37
Figuur 16: aantal broedkoppels Blauwborst	37
Figuur 17: evaluatie van de aantallen rietvogels in de compensatiegebieden voor Deurganckdok.	42
Figuur 18: evaluatie van de aantallen weidevogels in de compensatiegebieden voor Deurganckdok.	43

Figuur 19: aantallen van de vier doelsoorten voor weidevogelgebied in de drie aangeduide compensatiegebieden	43
Figuur 20: evaluatie van de aantallen strand- en plasbroeders in de compensatiegebieden voor Deurganckdok.	45
Figuur 21: aantalsverloop van Grauwe gans en Kogans gedurende de winter.	48
Figuur 22: oppervlakte boven water in te dempen deel van Doeldok (AMT)	52
Figuur 23: Overzichtskaart noordelijk gebied met aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en het project Hedwige-Prosperpolder.	89
Figuur 24: inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder	90
Figuur 25: ruimtelijke situering van de aan te leggen Liefkenshoekspoorverbinding, de Steenlandpolder, Haasop / Zuidelijke Groenzone en Rietveld Kallo.	94
Figuur 26: inrichtingsplan Rietveld Kallo (Technum, 11 mei '07)	94
Figuur 27: combinatievoorstel Logistiek Park 'Riet en water' + Rugstreeppadcorridor + Groenknolorchis	97
Figuur 28: inrichtingsplan deelgebied Spaans Fort	99

Tabel 1: aantal broedgevallen van bijlage I soorten van de vogelrichtlijn	33
Tabel 2: aantal territoria van soorten van 'Plas en oever'	38
Tabel 3: aantal territoria van soorten van 'Riet en water'.	38
Tabel 4: aantal territoria van soorten van weidevogelgebied	39
Tabel 5: aantal territoria van soorten van 'Strand en plas'	40
Tabel 6: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Plas en oever'	41
Tabel 7: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Riet en water'	42
Tabel 8: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Strand en plas'	44
Tabel 9: aantallen en IHD voor soorten van 'Plas en oever'	45
Tabel 10: aantallen en IHD voor soorten van 'Riet en water'	46
Tabel 11: aantallen en IHD voor soorten van weidevogelgebied	46
Tabel 12: aantallen en IHD voor soorten van 'Strand en plas'	46
Tabel 13: Broedvogelterritoria Gedempt deel Doeldok	53
Tabel 14: Broedvogelterritoria Ogespoten MIDA	55
Tabel 15: Broedvogelterritoria Vlake van Zwijndrecht	58
Tabel 16: broedvogelterritoria Steenlandpolder	63
Tabel 17: broedvogelterritoria Paardenschor	67
Tabel 18: broedvogelterritoria Doelpolder Noord + Brakke Kreek	69
Tabel 19: broedvogelterritoria Putten West + Zoetwaterkreek	72
Tabel 20: broedvogelterritoria KBR	73
Tabel 21: broedvogelterritoria Drijdijk	75
Tabel 22: broedvogelterritoria Verrebroekse Plassen	78
Tabel 23: broedvogelterritoria Haasop	81
Tabel 24: broedvogelterritoria Groot Rietveld	83
Tabel 25: broedvogelterritoria R2-vlake	86
Tabel 26: broedvogelterritoria Meeuwenbroedplaats	86

Lijst van gebruikte afkortingen

AMT	Afdeling Maritieme Toegang
ANB	Agentschap voor Natuur en Bos
AWV	Agentschap Wegen en Verkeer
BC LSO	Beheercommissie Natuur(compensaties) Linkerscheldeoever
Dep. LNE	Departement Leefmilieu, Natuur en Energie
Dep. LV	Departement Landbouw en Visserij
Dep. MOW	Departement Mobiliteit en Openbare Werken
Dep. RWO	Dep. Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed
DGD	Deurganckdok
FOD	Federale Overheidsdienst (Financiën)
GHA	Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
GOG	Gecontroleerd overstromingsgebied
ha	hectare
IHD	Instandhoudingsdoelstellingen
INBO	Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek
KBR	Kruibeke-Bazel-Rupelmonde
LTVS	Lange Termijnvisie Schelde-estuarium
LSO	Linkerscheldeoever
MER	Milieu-effectenrapport
MLSO	Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied
MWeA	Meest Wenselijk Alternatief
OS2010	Ontwikkelingsschets 2010 voor het Schelde-estuarium
R-O Vlaanderen	Agentschap Ruimtelijke ordening en Onroerend erfgoed Vlaanderen
(G)RUP	(Gewestelijk) Ruimtelijk Uitvoeringsplan
SBZ	Speciale beschermingszone (-V: Vogelrichtlijn, -H: Habitatrichtlijn)
SPHA	Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen
TAW	Tweede Algemene Waterpassing
UNIZO	Unie van Zelfstandige Ondernemers
VLM	Vlaamse Landmaatschappij
WenZ	Waterwegen & Zeekanaal nv
WBE	Wildbeheerseenheid

1 *Beleidsmatige situering*

Deze inleiding tracht een overzicht te geven van de lopende en toekomstige planningsprocessen rond natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied, in het licht van de internationale, Europese en regionale wetgeving ter bescherming van de biodiversiteit. Deze uitgebreide situering werd voor een goed begrip van de verdere voortgangsrapportage overgenomen uit het vorige jaarverslag en waar nodig aangevuld en geactualiseerd.

1.1 **Wetgeving rond behoud van biodiversiteit**¹

Biodiversiteit verwijst naar de verscheidenheid van het leven op onze planeet: planten, dieren, zwammen en micro-organismen, alsook naar de gemeenschappen die ze vormen en naar de habitats waarin ze leven. De biodiversiteit is één van de voornaamste rijkdommen van onze planeet. Deze diversiteit wordt echter bedreigd door de menselijke activiteiten.

Daarom hebben de Verenigde Naties in 1992 een wereldtop in Rio de Janeiro georganiseerd waar het **Verdrag inzake biologische diversiteit** werd ondertekend (intussen bekrachtigd door 190 partijen). Het doel ervan was het behoud van de biodiversiteit, haar duurzaam gebruik en de billijke verdeling van de eruit voortvloeiende rijkdommen. Dit Verdrag geeft in artikel 2 een formele definitie van het begrip biologische diversiteit: "de variabiliteit onder levende organismen van allerlei herkomst, met inbegrip van, onder andere, terrestrische, mariene en andere aquatische ecosystemen en de ecologische complexen waarvan zij deel uitmaken; dit omvat mede de diversiteit binnen soorten, tussen soorten en van ecosystemen.". Biodiversiteit is niet enkel de som van alle ecosystemen, soorten en genetisch materiaal. Het is eerder de uitzonderlijk rijke variabiliteit ervan.

De interactie van al deze natuurlijke processen vormt een zeer complex levensweb. Indien één of ander deel van dit web niet goed functioneert of stilvalt, dan worden de andere delen aangetast en nemen ook de ecologische en economische diensten, die biologische diversiteit rechtstreeks of onrechtstreeks oplevert voor de mens, af. Hierbij denken we aan de voorziening in voedsel, brandstof, beschutting en warmte (bv. bouwmaterialen en kledij), medicijnen en andere producten die worden vervaardigd door bepaalde bestanddelen van biodiversiteit te bewerken. Onrechtstreekse voordelen zijn bv. zuivering van water en lucht, natuurlijke recyclage van organisch materiaal zodat de bodems vruchtbaar blijven en bestuiving van fruitbomen, granen en bloemen door insecten en zaadverspreiding door sommige vogel- en vleermuissoorten.

Naast deze directe en indirecte waarden voor de mens wordt erkend dat biodiversiteit een (ethische) intrinsieke waarde heeft en dat het behoud ervan een gemeenschappelijke zorg voor de mensheid vormt.

Internationale verdragen

Aan het Biodiversiteitsverdrag van 1992 gingen een aantal internationale verdragen rond soortenbescherming vooraf. België heeft deze ondertekend en zich zo mee geëngageerd om inspanningen te doen voor het behoud van de biodiversiteit. De belangrijkste internationale verdragen die betrekking hebben op het soortenbeleid staan hieronder opgesomd:

- De **Ramsar-Conventie** of 'Overeenkomst inzake watergebieden die van internationale betekenis zijn, in het bijzonder als woongebied voor watervogels', opgemaakt te Ramsar op 2 februari 1979. Dit verdrag was de eerste aanzet om de

¹ Bronnen: www.biodiv.be en www.soortenbeleid.be

vogels in waterrijke gebieden (zogenaamde wetlands) van internationale betekenis te beschermen.

- De **Bonn-Convention** of 'Verdrag inzake de bescherming van trekkende wilde diersoorten', opgemaakt te Bonn op 23 juni 1979. In het kader van deze conventie kunnen bijkomende overeenkomsten worden afgesloten ter bescherming van bepaalde soorten of soortgroepen.
- De **Bern-Convention** of 'Verdrag inzake het behoud van wilde dieren en planten en hun natuurlijk milieu in Europa', opgemaakt te Bern op 19 september 1979. Deze conventie legt de nadruk op de bescherming van de leefmilieus van een aantal bedreigde wilde dieren- en plantensoorten.

Europese inspanningen

De Europese Unie heeft steeds een voortrekkersrol gespeeld in het tot stand komen van internationale afspraken rond soortenbescherming. Aan de basis van het Europese soortenbeschermingsbeleid liggen twee richtlijnen die de instandhouding van de wilde flora en fauna en de natuurlijke leefmilieus beogen, via het aanduiden, beschermen en beheren van 'speciale beschermingszones' (SBZ):

- de **Vogelrichtlijn** (Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand)
- de **Habitatrichtlijn** (Richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde fauna en flora).

Bij de ondertekening van het biodiversiteitsverdrag van 1992, nam de Europese Unie het initiatief al deze door de lidstaten aangewezen speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- en Habitatrichtlijn samen te voegen tot het netwerk '**Natura 2000**': een coherent netwerk van speciale beschermingszones over de hele Europese Unie. De speciale beschermingszones die deel uitmaken van dit netwerk zijn van **internationaal belang** en de bescherming ervan moet specifiek gericht zijn op de instandhouding van hun internationale natuurwaarden. De lidstaten zijn verplicht de habitats en soorten waarvoor deze gebieden werden aangeduid in stand te houden en zelfs te herstellen (Europese Commissie, 2000a).

Vlaams niveau

In Vlaanderen is het verlies aan biodiversiteit voornamelijk te wijten aan de teloorgang en de versnippering van geschikte leefgebieden. Daarom zijn ook in deze dichtbebouwde regio inspanningen nodig. De internationale regelgeving vindt zijn weerslag in het nationale en regionale beleid. Aangezien de bevoegdheid natuurbehoud toegewezen is aan de gewesten, is de Vlaamse overheid de bevoegde instantie inzake natuurbehoud en soortenbescherming. Op het Vlaamse niveau is hierrond volgende regelgeving van toepassing:

- Het Decreet betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu
- Het Koninklijk Besluit van 16 februari 1976 houdende maatregelen ter bescherming van bepaalde in het wild groeiende plantensoorten.
- Het Koninklijk Besluit van 22 september 1980 houdende maatregelen, van toepassing in het Vlaamse Gewest, ter bescherming van bepaalde in het wild levende inheemse diersoorten, die niet onder toepassing vallen van de wetten en besluiten op de jacht, de riviervisserij en de vogelbescherming.
- Het Koninklijk Besluit van 9 september 1981 betreffende de bescherming van vogels in het Vlaamse Gewest.

Op 6 maart '09 werd een nieuw soortenbeschermingsbesluit ² principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering. Dit besluit groepeerde en actualiseert de bestaande wetgeving rond soortenbescherming en regelt o.a. de opmaak van soortenbeschermingsprogramma's op Vlaams niveau.

² Zie ook hoofdstuk 5.6 'Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn' op p. 48

Opstelling IHD Vlaanderen

Tegen einde 2010 moeten alle in Vlaanderen vastgestelde habitatrichtlijngebieden definitief aangewezen zijn als SBZ, en moeten er prioriteiten en instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor zijn vastgesteld. Bij dit alles vormt artikel 36 ter, §1 van het Natuurdecreet het voornaamste aanknopingspunt.

De eigenlijke opmaak van de IHD voor Vlaanderen gebeurt in een aantal stappen. In eerste instantie wordt het algemene juridische kader en de procedure vastgelegd in een **IHD-besluit** (principeel goedgekeurd op 16 januari '09). Dit besluit zal ook overgangs- en uitsluitingsbepalingen bevatten, o.a. voor de Zeeschelde en de Haven van Antwerpen. Voor deze gebieden werden de IHD's ³ reeds vastgesteld en formeel beslist met de Beslissing van de Vlaamse Regering van 22 juli 2005 inzake de Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium). De vaststelling ervan gebeurde op basis van een wetenschappelijke rapportage en een maatschappelijke consultatie die vergelijkbare waarborgen bevatten als wat vereist zal worden in het uiteindelijke IHD-besluit. In die zin kunnen deze als pilootproject voor de opmaak van IHD's beschouwd worden. Ze worden dan ook behouden as is.

Dan worden **Gewestelijke IHD** opgesteld: de verbeter- of behoudopgaven voor het behouden, herstellen of ontwikkelen van een gunstige staat van instandhouding van Europees te beschermen habitats en soorten op Vlaams niveau. De opmaak ervan gebeurt door het INBO, het ANB staat in voor de toetsing en uiteindelijke kwantificering en een academische toetsingscommissie voert een externe evaluatie uit.

Nadien worden deze gewestelijke IHD doorvertaald naar **IHD per SBZ**, door of in opdracht van het ANB. Hierbij worden volgens een vaste methode, de ecologische vereisten bepaald om aan een gunstige staat van instandhouding te voldoen voor de soorten en habitats die in het betrokken gebied voorkomen en waarvoor het gebied is aangemeld. In dit proces wordt eveneens een socio-economische actorenanalyse voorzien en het proces wordt opgevolgd door de maatschappelijke actoren via de organisatie van bovenlokaal overleg.

Aan de hand van deze IHD per SBZ worden vervolgens **Natuurrichtplannen** per SBZ opgemaakt, waarin de locatie, taakverdeling en een actieplan met instandhoudingsmaatregelen (IHM) dient afgesproken te worden. In deze procedurestap wordt een overlegcommissie met lokale eigenaars en gebruikers en een openbaar onderzoek voorzien.

Van bij de start van het proces werd gekozen voor een interactief beleid. Dit wil zeggen dat de betrokken sectoren nauw betrokken worden bij het opstellen van de IHD en de uitvoering ervan via de natuurrichtplannen. Het voordeel is dat sociaaleconomische en maatschappelijke factoren van bij het begin van het proces meegenomen worden waardoor er een maatschappelijk draagvlak voor de uitvoering van de IHD ontstaat.

Momenteel situeert het overleg zich op gewestelijk niveau, in de Vlaamse overleggroep: een overleg waarin op permanente basis van gedachten gewisseld wordt tussen het Agentschap voor Natuur en Bos, het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek en het maatschappelijke middenveld, over het opstellen en de uitvoering van de IHD onder leiding van het kabinet van de Minister van Openbare werken, Leefmilieu, Natuur en Energie. De partners en maatschappelijke actoren in deze overleggroep zijn: Boerenbond, VOKA, Landelijk Vlaanderen, Natuurpunt, Vlaamse Hoge Bosraad, Algemeen Boerensyndicaat, Hubertusvereniging Vlaanderen en UNIZO.

³ Zie ook hoofdstuk 1.3 'Duurzame instandhouding op p. 7

1.2 Natuurcompensaties

Op de Linkerscheldeoever bevinden zich volgende speciale beschermingszones die deel uitmaken van het Natura 2000-netwerk en die geheel of gedeeltelijk samenvallen met het havengebied ⁴:

Figuur 1: Natura 2000-gebieden op Linkerscheldeoever

- **Vogelrichtlijngebied BE2301336 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'** beslaat een totale oppervlakte van 5.600 ha. De beschermde habitats zijn de slikken en brakwaterschorren, de dijken, kreken en hun oevervegetaties, zowel op de linker- als op de rechteroever. Ingevolge een Besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 1998 (BS, 25 juli 1998) werd de begrenzing van 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde' aangepast in het kader van de uitbreidingswerken in het havengebied van Antwerpen. Enerzijds werd in het gebied een zone geschrapt voor de bouw van het Deurganckdok, en anderzijds werd ter compensatie hiervoor een gebied van de Kruibeekse Polder in **Kruibeke, Bazel en Rupelmonde** (KBR) bij het Vogelrichtlijngebied 'Durme en Middenloop van de Schelde' gevoegd (BVR, 17 juli 2000).
- **Habitatrichtlijngebied BE2300006 'Schelde- en Durme-estuarium van de Nederlandse grens tot Gent'** beslaat een oppervlakte van 6006 ha en valt voor een groot deel samen met het Vogelrichtlijngebied 'Durme en middenloop van de Schelde' en gedeeltelijk met Vogelrichtlijngebied 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'. Dit Habitatrichtlijngebied werd in 1995 als speciale beschermingszone voorgesteld omwille van het unieke en waardevolle karakter van de complete estuariene gradiënt met z'n typische habitats op Europees vlak. Slechts een gedeelte van dit Habitatrichtlijngebied is gelegen op de Linkerscheldeoever.

Als omzetting van artikel 6 van de Europese Habitatrichtlijn 92/43/EEG zegt het Decreet Natuurbehoud in artikel 36 ter dat indien:

⁴ Beschrijving van richtlijngebieden geciteerd uit 'Opstellen van instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones in het kader van de Vogelrichtlijn 79/409/EEG, de Habitatrichtlijn 92/43/EEG en eventuele watergebieden van internationale betekenis (Conventie van Ramsar) in de Zeehaven van Antwerpen, poort van Vlaanderen in het Ruimtelijk Structuurplan.' (Van Hove et al., 2003)

- uit de passende beoordeling blijkt dat een bepaald plan of project een 'betekenisvolle aantasting van de natuurlijke kenmerken' van een SBZ kan veroorzaken (STAP 1)
- én er geen alternatief is dat geen betekenisvolle aantasting veroorzaakt (STAP 2)
- én er een dwingende reden van openbaar belang ingeroepen kan worden (STAP 3)

het plan of project enkel vergund kan worden als de lidstaat alle nodige verzachtende en compenserende maatregelen neemt om te waarborgen dat de algehele samenhang van Natura 2000 bewaard blijft (STAP 4). Dit betekent dat de bijdrage die een gebied levert aan de instandhouding van één of meer habitats of soorten gehandhaafd moet blijven. Volgens deze procedure wordt er dus in een 1 op 1 relatie gecompenseerd, zowel naar oppervlakte als naar kwaliteit.

Bij de bouw van het **Deurganckdok** in de Waaslandhaven werd de impact van deze richtlijn zeer concreet. De werken tot realisatie van dit nieuwe containerdok zijn gestart in september 1999 ⁵. Arresten van de Raad van State tot schorsing van de gewestplanwijzigingen brachten telkens weer de rechtsgrond voor de stedenbouwkundige vergunningen in het gedrang. De reeds jaren geplande en gedeeltelijk aangevatte werken aan het Deurganckdok dienden stilgelegd te worden.

Bij de Europese Commissie liep bovendien een ingebrekestellingsprocedure ⁶ die onder meer betrekking had op het gebrek aan een passende beoordeling van de effecten van het Deurganckdokproject en het cumulatieve verband met de effecten van eerdere ingrepen in het Vogelrichtlijngebied, i.c. het Verrebroekdokproject.

Als antwoord op deze ingebrekestelling liet de Vlaamse Regering het MER Deurganckdok actualiseren. Dit nieuwe MER omvat een evaluatie van de eerder voorgestelde compensaties en stelt een aantal aanvullende compensaties voor, omwille van het in rekening brengen van cumulatieve effecten. Volgende ingrepen worden in rekening gebracht:

- bouw van het Deurganckdok en Verrebroekdok en de kaaïen
- de bijhorende exploitatie (Grimaldi, Hessenatie, ...)
- de bouw van een dwarsdam en gedeeltelijke demping van Doeldok
- de opspuiting van de MIDA-zones
- de industriële ontwikkeling van de MIDA-zones waarbij een 400 meter akoestische verstoring in rekening wordt gebracht
- bouw van de leefbaarheidsbuffer
- aanleg van de ontsluitingswegen voor de Waaslandhaven
- baggerwerken (drempel van Frederik en Zandvliet)

Ook vóór 1995 (referentiedatum van het MER) waren er reeds cumulatieve effecten op de natuurwaarden van de Linkerscheldeoever ten gevolge van verschillende projecten.

- Aanleg van het Vrasenedok en ontwikkeling van de bijhorende overslagkaaïen
- Opspuiting van polderrestanten (St. Annapolder)
- Aanleg Liefkenshoektunnel en R2 die o.a. de Melkaderkreek, de Beverse dijk en het schor doorsnijden
- Schorverminderingen door dijkverzwaringen
- Verdieping Westerschelde

Het natuurverlies door deze ingrepen –het zogenaamde '**historisch passief**'– is mee opgenomen in het compensatievoorstel van het nieuwe MER Deurganckdok.

⁵ Zie bijlage 9.1 'Tijdslijn'

⁶ Zaak 1998/4669 en 1998/5005 van de Commissie, brief 18.1.2001 - aanleg Verrebroek- en Deurganckdok

Om een einde te maken aan de grote economische, budgettaire en maatschappelijke gevolgen van het stilliggen van de werf heeft het Vlaams Parlement het initiatief genomen tot de opmaak van het 'decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden' (hierna **Nooddecreet** genoemd). Dit decreet machtigde de Vlaamse Regering om, mits parlementaire validatie, bepaalde stedenbouwkundige vergunningen te verlenen, die konden afwijken van het bestaande gewestplan én verankerde de realisatie van de natuurcompenserende maatregelen uit het nieuwe MER aan de verdere bouw van het Deurganckdok. Het decreet werd op 14 december 2001 bekrachtigd en afgekondigd door de Vlaamse Regering en werd op 20 december 2001 gepubliceerd in het Belgische Staatsblad.

In uitvoering van het Nooddecreet, keurde het Vlaams Parlement op 20 februari 2002 de 'resolutie betreffende de toepassing van de Richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' (hierna **resolutie** genoemd) goed. Daarin werd aan de Vlaamse Regering de opdracht gegeven om deze natuurcompensaties uit te werken.

Vervolgens hechtte de Vlaamse Regering op 18 maart 2002 (VR/PV/2002/10 – punt 3, beslissing 2) haar goedkeuring aan het '**protocol** ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en de Zeeschelde', afgesloten tussen het Vlaamse gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerschelde-oevergebied. Deel 1 van dit protocol legt de verantwoordelijkheden van ondertekenende partijen vast met betrekking tot de verwerving, de financiering, de inrichting en het beheer van de geplande compensatiemaatregelen. Deel 2 'Monitoring, Beheercommissie en Opvangregeling' van dit protocol legt een regeling vast in verband met de monitoring, de **oprichting van een Beheercommissie** en het voorzien van een opvangregeling.

Om een oplossing te vinden voor de terreinen rond het Deurganckdok waarvoor het Nooddecreet geen stedenbouwkundige vergunningen mogelijk maakte, werd een tussentijds **RUP Waaslandhaven fase 1** en omgeving opgemaakt. Dat RUP loopt vooruit op de afbakening van het zeehavengebied in het Strategisch Plan Haven van Antwerpen. De Vlaamse regering heeft het RUP fase 1 definitief goedgekeurd op 16 december '05, waarmee een einde gesteld werd aan de uitzonderingssituatie van het Nooddecreet.

1.3 Duurzame instandhouding⁷

Aangezien de Waaslandhaven en onmiddellijke omgeving grotendeels samenvalt met aangemelde Natura-2000 gebieden, is bij verdere uitbreiding van de haven verdere aantasting van de natuurlijke kenmerken onvermijdelijk. Om de natuurwaarden van de Speciale Beschermingszones op lange termijn duurzaam te vrijwaren, verschuift de klemtoon van 'compensatie' naar 'instandhouding'.

Om de door de Vogelrichtlijn beschermde vogelsoorten en de door de Habitatrichtlijn beschermde habitats in stand te houden, werden eerst **Instandhoudingsdoelstellingen**⁸ vastgelegd. Deze doelstellingen geven aan welke types en oppervlaktes van habitats of leefgebieden nodig zijn om populaties van wilde dier- en plantensoorten in gunstige staat van instandhouding te houden of terug te brengen.

Achtergrondnota Natuur

In het Decreet Natuurbehoud is voorzien dat om de instandhoudingsdoelstellingen te realiseren een **Natuurrichtplan** dient te worden opgesteld. Een Natuurrichtplan geeft aan wat op vlak van natuurbehoud voor een bepaald gebied wordt beoogd en neemt instrumenten en maatregelen op om de beoogde doelstellingen te realiseren. Als voorbereidende stap naar een Natuurrichtplan Linkerscheldeoever en naar het Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen werd door de Vlaamse Regering op 7 november 2003 beslist voorafgaand een zogenaamde Achtergrondnota Natuur op te maken.

Een belangrijk basisprincipe dat gehanteerd wordt, is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden in **hoogwaardige natuurkerngebieden**. Dit zijn gebieden waar natuur de hoofdfunctie is, zodat de ontwikkeling van de habitats en het voorkomen van vogelsoorten er optimaal is. Op die manier wordt als het ware de tot doel gestelde natuur geconcentreerd in delen van het Vogel- en Habitatrichtlijngebied. De potenties van deze hoogwaardige natuurgebieden dienen maximaal te worden aangegrepen om de IHD's van de betreffende speciale beschermingszones te beantwoorden. Door een duurzamere verankering van de IHD's voor natuur in dit gebied wil de Achtergrondnota Natuur een veel sterkere draagkracht creëren, die kan toelaten - uiteraard steeds na een passende beoordeling conform artikel 36 §3 van het decreet Natuurbehoud en op basis van monitoringgegevens - om de effecten van geplande ontwikkelingen van de zeehavenactiviteiten steeds onder een welbepaalde kritische drempel te houden. Deze visie stemt overeen met de principes van het Strategisch Plan (principe 11).

De Achtergrondnota Natuur omvat zowel het voorzien van permanent gevrijwaarde gebieden als de uitbouw van een netwerk van ecologische infrastructuur, waar cohabitatie met andere functies aangewezen en mogelijk is.

De informatie in deze Achtergrondnota Natuur vormt de basis voor de uitwerking van meerdere **scenario's** (verschillende verhoudingen van omvang en ecologische kwaliteit van de betrokken gebieden). Deze scenario's zijn als **bijlage 9.6** opgenomen in dit jaarverslag.

⁷ Geciteerd en bewerkt uit de 'Achtergrondnota Natuur Haven van Antwerpen, Afdeling Natuur - Aeolus - UA, Finale versie 30 maart 2006' en uit de nota bij de brief van Minister Sannen aan de heer Fernand Desmyter, betreffende 'Achtergrondnota Natuur voor de haven van Antwerpen' van 12 januari 2004

⁸ 'Opstellen van instandhoudingsdoelstellingen voor speciale beschermingszones in het kader van de Vogelrichtlijn 79/409/EEG, de Habitatrichtlijn 92/43/EEG en eventuele watergebieden van internationale betekenis (Conventie van Ramsar) in de Zeehaven van Antwerpen, poort van Vlaanderen in het Ruimtelijk Structuurplan.' (Van Hove et al., 2003)

De permanente natuurcompensatiegebieden van het natuurcompensatieplan Deurganckdok en Historisch Passief worden in elk van de scenario's van de Achtergrondnota Natuur mee opgenomen als natuurkerngebied. Het betreft Doelpolder Noord en de aansluitende kreek, Paardenschor, Drijdijck, het Groot Rietveld en de Zoetwaterkreek. In een aantal scenario's wordt het tijdelijke compensatiegebied Putten West ook behouden.

Het natuurcompensatieplan voorziet naast permanente compensaties, een aanzienlijke oppervlakte aan tijdelijke natuurcompensaties (Gedempt deel Doeldok, opgespoten MIDA-zones, Vlake van Zwijndrecht, Steenlandpolder, Verrebroekse plassen, Putten West). Naar gelang het gekozen scenario van de Achtergrondnota Natuur krijgen deze gebieden op termijn mogelijk een economische invulling. De natuurwaarden van deze tijdelijke compensatiegebieden worden in de globale aanpak van de Achtergrondnota Natuur mogelijk geherlokaliseerd.

1.4 Strategische havenplanning

In opdracht van de Vlaamse Regering en in uitvoering van het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen wordt een **'Strategisch Plan voor de haven van Antwerpen'** (SPHA) opgesteld. In juni 2006 werd het 'Tussentijds strategisch plan haven van Antwerpen' afgewerkt en overgemaakt aan de bevoegde minister. Dit SPHA beoogt de ontwikkeling van Linker- en Rechterscheldeoever als één ruimtelijk en functioneel samenhangend systeem met meerdere functies, waarbinnen de zeehavenactiviteiten een zeer belangrijke functie vervullen. Maar even belangrijk blijft het respect voor de leefbaarheid van de dorpen in de omgeving, het behoud en de ontwikkeling van de natuurwaarden en waarden van andere sectoren waaronder landbouw en mobiliteit die mee in rekening zullen worden gebracht.

Essentiële bouwstenen in het proces zijn: het tot stand brengen van geïntegreerd overleg tussen vele instanties en besturen, het ontwikkelen van een samenhangende, geïntegreerde visie op het projectgebied (voor het Linkerscheldeoevergebied in het voorjaar van 2004 reeds vastgelegd in ondertekende Geactualiseerde Principes voor het Strategisch plan), het optimaliseren van de samenhang tussen de verschillende infrastructuren in het gebied (water- en wegeninfrastructuur, inplanting en optimalisering van de bedrijventerreinen, het aanreiken van een instrumentarium voor een zuinig en duurzaam ruimtegebruik), het verhogen van de leefbaarheid voor de omliggende dorpen en het creëren van nieuwe natuurgehelen in overeenstemming met de Europese speciale natuurbeschermingszones.

Voor de realisatie van het SPHA zijn twee verschillende planalternatieven uitgewerkt. Planalternatief A gaat uit van "ruimtelijke consolidatie van de haven". Planalternatief B gaat uit van een uitbreiding van de haven. Hiernaar wordt verwezen als de "ruimtelijk ingepaste haven". Binnen beide planalternatieven worden verschillende planvarianten onderscheiden.

Beoordeling van milieu-effecten

Het ontwerp van strategisch plan werd onderworpen aan een milieuevaluatie volgens de procedure van de planmilieueffectrapportage. De initiatiefnemer in deze MER-procedure is het Departement Mobiliteit en Openbare Werken, afdeling Haven- en Waterbeleid. Het 'Plan-MER over het strategisch plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving' beschrijft en vergelijkt de effecten van de verschillende alternatieven (A, B en nulalternatief) en varianten. Het geeft een totaalbeeld op planniveau van de gevolgen van het SPHA en geeft ook aan welke milderende maatregelen aangewezen zijn. Op basis van de resultaten van een vergelijking van de planvarianten waarbij naast milieuafwegingen ook met economische criteria rekening werd gehouden en door voortschrijdend inzicht (gebaseerd op bijkomende studies, overleg, nieuwe gegevens,...) werd tijdens het mer-

proces een nieuwe planvariant omschreven en beoordeeld, het maatschappelijk meest haalbaar alternatief (MMHA).

Aangezien het plangebied overlap vertoont met Vogel- en Habitatrichtlijngebieden werden voor elk van de planvarianten bovendien '**passende beoordelingen**' opgesteld. Deze bevatten een analyse van de impacten op:

- de natuurlijke kenmerken, of meer specifiek op de essentiële abiotische karakteristieken, de vitale factoren en de landschapsecologische samenhang
 - de Europese habitats voor de relevante SBZ-gebieden qua oppervlakte, ruimtelijke spreiding, structuur en kwaliteit
 - het bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor de aangemelde en nagestreefde habitats binnen de relevante SBZ-gebieden
 - de leefgebieden van soorten voor de relevante SBZ-gebieden qua oppervlakte, ruimtelijke spreiding en structuur
 - het bereiken van een gunstige staat van instandhouding voor de aangemelde en nagestreefde soorten binnen de relevante SBZ-gebieden
- en bespreken de noodzaak voor het nemen van mitigerende of compenserende maatregelen.

Het plan-MER werd ingediend bij de dienst MER op 2 februari '09 en goedgekeurd op 6 maart '09.

Ruimtelijke afbakening

Het SPHA en het plan-MER geven vervolgens de onderbouwing voor de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (GRUP) 'Afbakening zeehavengebied Antwerpen'. Een 'principeel programma' voor dit **afbakenings-GRUP** zal voorgelegd worden aan de Vlaamse Regering. Na een beslissing hieromtrent van de Vlaamse Regering zal overgegaan worden tot de opmaak van het GRUP, dat vanuit het standpunt van de Vogel- en Habitatrichtlijn en vanuit de leefbaarheid van de omliggende dorpen de definitieve afbakening van het zeehavengebied zal vastleggen en een ruimtelijke vertaling zal geven aan de noodzakelijke ingrepen vanuit de Achtergrondnota Natuur (of het natuurrichtplan).

1.5 Instandhoudingsdoelstellingen voor het Schelde-estuarium

De verschuiving in de klemtoon van 'compensatie' naar 'instandhouding' op de Linkerscheldeoever spoort samen met een verschuiving in de omgang met de natuurwaarden van het ganse Schelde-estuarium.

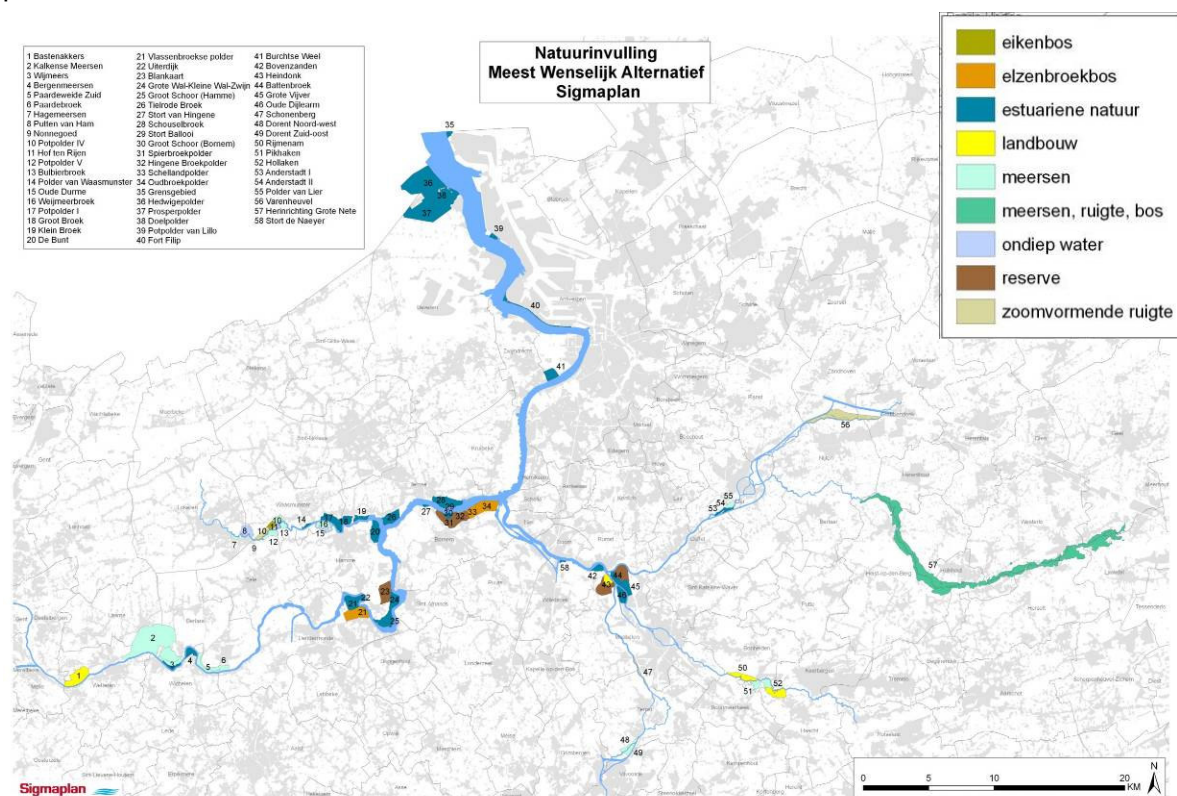
De Vlaams-Nederlandse **Langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium** (LTVS) werd in januari 2001 vastgesteld en in februari 2001 geformaliseerd met de ondertekening van het Tweede Memorandum van Overeenstemming. De LTVS bepaalt een gezamenlijk Vlaams-Nederlands Scheldebeleid tot 2030 rond drie functies: veiligheid tegen overstromingen, toegankelijkheid van de Scheldehavens, en natuurlijkheid van het fysische en ecologische systeem. Voor het aspect natuurlijkheid werd als streefbeeld 2030 geformuleerd dat de habitats binnen het estuarium duurzaam moeten voorkomen samen met de bijhorende levensgemeenschappen. Daartoe moet 'ruimte worden gecreëerd voor natuurlijke, dynamische, fysische, chemische en ecologische processen waarbij de waterkwaliteit niet meer beperkend is'.

De **Ontwikkelingsschets 2010** is een 'tussenstap' van deze LTVS: de lijst van engagementen die in 2010 in realisatie moeten zijn om de eindoelstellingen van de LTVS te kunnen garanderen. In Vlaanderen werd de Ontwikkelingsschets 2010 in december 2004 bekrachtigd in een regeringsbesluit, waarin gekozen werd voor:

- de ontwikkeling van ‘**robuuste natuur**’: niet meer uitgaand van compensatiedenken maar van de uitwerking van een gegarandeerde piste voor het behalen van de gunstige staat van instandhouding van het Schelde-estuarium. Op die manier wordt de draagkracht van het ecosysteem hersteld en ook de interne weerbaarheid tegen eventuele verstoringen verhoogd.
- de maatregel ‘**ruimte voor de rivier**’ om tot robuuste natuur te komen. Daarbij werd getracht maximaal samen te sporen met de aanleg van gecontroleerde overstromingsgebieden voor veiligheid. De uitwerking en verfijning van de in te richten natuurgebieden werd dan ook opgehangen aan de concretisatie van het veiligheidsplan voor het Zeescheldebekken: het geactualiseerde Sigmaplan.

De krachtlijnen en de concrete uitwerking van dit geactualiseerde **Sigmaplan** werden in Vlaanderen vastgelegd met de regeringsbeslissing van 22 juli 2005. Hierin werden tegelijk de instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) voor het Zeescheldebekken goedgekeurd, de piste (gebieden, natuurinvulling, timing) om de gunstige staat van instandhouding te bereiken (het zogenaamde ‘Meest Wenselijke Alternatief’) en een reeks van projecten waarvan de concrete uitwerking werd gestart (‘Fase I – projecten’). Op 28 april 2006 werd door de Vlaamse Regering een tweede reeks van prioritair uit te voeren projecten langs de Rupel, Dijle en Zenne aangeduid.

Het MWeA voor het Sigmaplan is gebaseerd op de principes van scheiding van functies, zuinig ruimtegebruik, ruimte voor de rivier, robuuste natuur (of herstel van draagkracht of garantie van de gunstige staat van instandhouding) en maximaal pro-actief rekening houden met waterpeilstijgingen t.g.v. zeespiegelstijging en klimaatsopwarming. Er werd ook voorzien in een flankerend beleid voor de getroffen landbouwsector en de sector van de plattelandrecreatie.

Figuur 2: natuurinvulling Meest Wenselijk Alternatief Sigmaplan

De IHD's voor het Zeescheldebekken omvatten het totaalpakket aan doelstellingen om te voldoen aan de bepalingen van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijnen, de Kaderrichtlijn Water en vandaaruit ook aan de Langetermijnvisie Schelde-estuarium en de Vlaamse natuurbehoudswetgeving. Met dit MWeA voor het Sigmaplan ¹¹ en de lopende initiatieven rond natuurontwikkeling in het Zeescheldebekken wordt binnen dit gebied de gunstige staat van instandhouding bereikt tegen tijdshorizont 2030.

Verruiming Vaargeul ¹²

Eén van de projecten binnen het luik 'toegankelijkheid' van de Ontwikkelingsschets 2010 is de verruiming van de vaargeul (of de 3de verdieping) die de haven van Antwerpen toegankelijk moet maken voor schepen met een grotere diepgang. De verruiming moet een getijonafhankelijke vaart van schepen met een diepgang van 13,10 m mogelijk maken, uitgaande van een kielspeling van 12,5 %.

Voor dit project werd een gezamenlijk Vlaams-Nederlandse milieueffectrapport opgesteld, dat de respectievelijke MER-procedures heeft doorlopen. Het Vlaamse luik van dit MER werd goedgekeurd op 24 september '07.

Uit het strategische milieueffectenrapport voor de Ontwikkelingsschets 2010 en uit een analyse van historische waarnemingen volgt dat een aangepaste stortstrategie nodig is om de fysieke kenmerken van het estuarium te kunnen behouden. In dit project-MER is de aangepaste stortstrategie verder geoptimaliseerd en werden aanbevelingen gedaan om de werkzaamheden voor het (eenmalig) storten van de aanlegbaggerspecie en het jaarlijks storten van de onderhoudsbaggerspecie zo uit te voeren dat er geen ongewenste milieueffecten verwacht mogen worden. Deze stortstrategie is dynamisch en kan dus op basis van voortschrijdend inzicht en monitoring van effecten indien noodzakelijk herzien worden.

Aangezien mogelijke effecten op Vogel- en/of Habitatrichtlijngebieden niet uit te sluiten zijn, is er binnen het MER ook een passende beoordeling gemaakt. Deze werd separaat uitgebracht als bijlage bij het MER. Hieruit blijkt dat de verwachte effecten op de slikken en schorren in de Zeeschelde miniem zijn en kunnen worden opgevangen door de ontwikkeling van minstens 4 ha estuariene natuur ter hoogte van het dijkvak Fort-Filip-Noordkasteel. Deze natuurontwikkeling wordt uitgevoerd in samenhang met de geplande dijkwerken op deze locatie in het kader van het geactualiseerde Sigmaplan. De bouwvergunning voor de werkzaamheden is afgeleverd en het bestek is in afronding. De uitvoering start volgens de huidige planning in het voorjaar van 2009.

De passende beoordeling werd door het Agentschap voor Natuur en Bos gunstig geadviseerd, onder voorbehoud omwille van de onzekerheden in de voorspellingen en onder strikte voorwaarden i.v.m. monitoring en een maximalistische, duurzame en gelijktijdige realisatie van de compensatie. In dit advies werd ook benadrukt dat de creatie van robuuste natuur en het behalen van een gunstige staat van instandhouding in het estuarium cruciaal en effectief zijn om eventuele negatieve effecten te kunnen vermijden.

¹¹ Voor meer informatie kan u terecht op www.sigmaplan.be

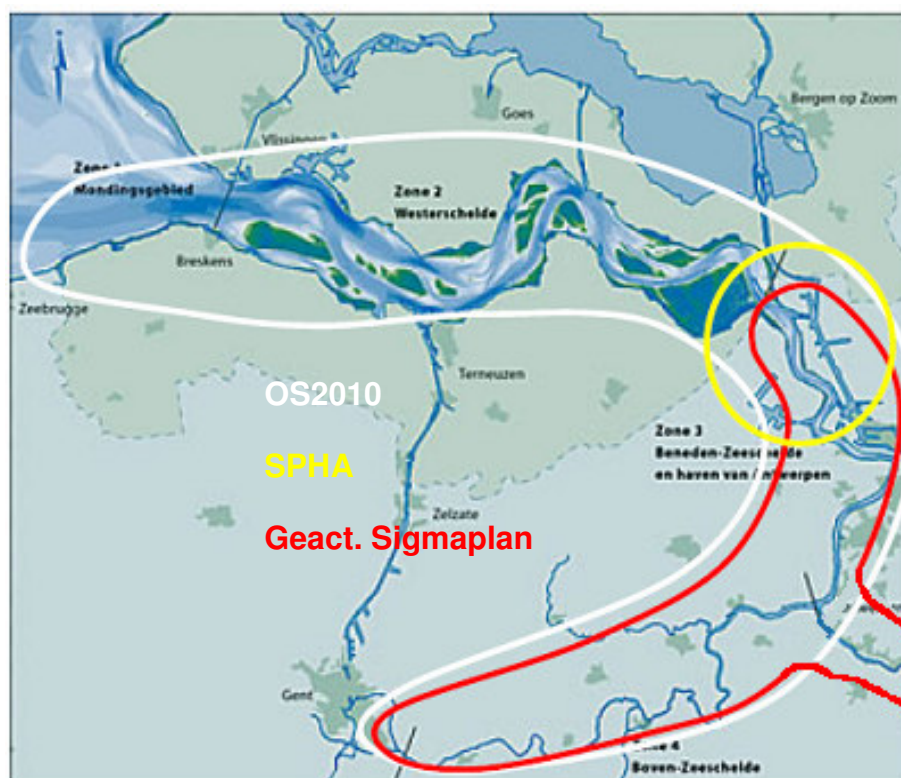
¹² Geciteerd en bewerkt uit: "Project-MER-Verslag. Goedkeuring milieueffectrapport project Verruiming vaargeul Beneden-Zeeschelde en Westerschelde", PRMER-0182-GK, opgesteld door de dienst MER van het departement LNE op 24 sept. '07

1.6 Integratie van planprocessen

De drie hierboven besproken belangrijke planprocessen – de Achtergrondnota Natuur als natuurluik van het Strategisch Plan Haven van Antwerpen, de Ontwikkelingsschets 2010 (OS2010) voor het Schelde-estuarium en het geactualiseerde Sigmaplan – verschillen in doelstelling en in timing, maar houden wel verband met elkaar en worden voor de Linkerscheldeoever, waar het projectgebied van de verschillende processen samenvalt, sterk op elkaar afgestemd.

De OS2010 voorziet de omzetting tot estuariene natuur van het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder en van de (grotendeels in Nederland gelegen) Hertogin Hedwigepolder.

Het Meest Wenselijk Alternatief van het geactualiseerde Sigmaplan, dat de realisatie garandeert van de projecten uit de OS2010 met betrekking tot veiligheid en natuurlijkheid, definieert een uitgebreider noordelijk gebied. Naast Prosperpolder Noord maken ook Prosperpolder Zuid, Doelpolder Noord en - Midden en de Kreek in buffer-Noord deel uit van dit MweA.¹³

Figuur 3: projectgebieden van verschillende planprocessen (louter indicatieve perimeters)

In het licht van de complexiteit aan lopende processen, de opvolging van de Achtergrondnota Natuur en de realisatie van nieuwe geplande natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeoevergebied werd het aangewezen om het werkveld en de samenstelling van de oorspronkelijke Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever uit te breiden tot het hele Linkerscheldeoevergebied. Het volgende hoofdstuk zal toelichting geven bij de historiek, opdrachtformulering en werking van deze Beheercommissie.

¹³ Geciteerd en bewerkt uit 'Plan-MER over het Strategisch Plan voor en de afbakening van de haven van Antwerpen in haar omgeving, ontwerp hoofdrapport, 17 oktober '07', opgesteld door THV 'Haven 2030' in opdracht van Dep. MOW

2 Werking van de Beheercommissie

2.1 Historiek en opdracht ¹⁴

De oorspronkelijke '**Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever**' werd in 2002 opgericht in het licht van het compensatieplan voor het Deurganckdok en het Historisch Passief, zoals hierboven beschreven in hfdst. 1.2 'Natuurcompensaties'. Op dat moment was een dergelijke beheercommissie een relatief nieuw instrument. De opdracht van de Beheercommissie, zoals geformuleerd in artikel 3 van het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde – Deel 2 'Monitoring, Beheercommissie en opvangregeling'', beperkte zich uitdrukkelijk tot de natuurcompensaties voor het Deurganckdok (zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet) en de natuurcompensaties voor het zogenoemde Historisch Passief.

De afgelopen jaren staat de Beheercommissie in voor het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de hoger genoemde natuurcompensaties. Zij volgt de resultaten op van de monitoring van deze natuurcompensaties en werkt bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen uit. Tenslotte, en niet in het minste, biedt de Beheercommissie een overlegforum aan haar leden. De Beheercommissie rapporteert jaarlijks de stand van zaken van de realisatie van de natuurcompensatiegebieden aan de Vlaamse Regering en aan de Europese Commissie.

De **Europese Commissie** gaf de voorbije jaren te kennen dat zij ook in de toekomst jaarlijks op de hoogte wenst gehouden te worden over de verdere uitvoering van de resultaten van de monitoring van de natuurwaarden in het Linkerscheldeoevergebied. Op basis van onder meer deze informatie zullen de diensten van de Europese Commissie de situatie op de Linkerscheldeoever regelmatig evalueren en in het bijzonder nagaan of de compensatiemaatregelen effectief worden uitgevoerd en of er ondanks de havenuitbreiding op de Linkerscheldeoever effectief een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde habitattypen en soorten wordt bereikt.

In het licht van de complexiteit aan lopende processen, de opvolging van de **Achtergrondnota Natuur** en de realisatie van nieuwe geplande natuurgebieden in het gehele Linkerscheldeoevergebied werd het aangewezen om het werkveld en de samenstelling van de bestaande Beheercommissie uit te breiden tot het hele Linkerscheldeoevergebied.

Op 8 december '06 hechtte de Vlaamse Regering haar goedkeuring aan het ontwerpprotocol en op 26 juni '07 werd het protocol 'voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied - Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling' ¹⁵ officieel afgesloten tussen het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, de nv Waterwegen en Zeekanaal, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied. Dit **nieuwe protocol** vervangt het bovengenoemde protocol waarin de oorspronkelijke Beheercommissie opgericht werd.

Op 7 januari '08 werd de uitgebreide Beheercommissie, onder de naam '**Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever**' officieel geïnstalleerd door de secretaris-generaal van het Departement MOW en de administrateur-generaal van het ANB. In afwachting van deze

¹⁴ Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering 'Uitbreiding werkveld en samenstelling van de Beheercommissie natuurcompensaties Linkerscheldeoevergebied', 8 december '06

¹⁵ Cfr. bijlage 9.3 'Protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied 'Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling' + werkveld'

officiële installatie werden de nieuwe leden reeds vanaf oktober '07 uitgenodigd op de vergaderingen, om alvast de stand van zaken van de inmiddels opgestarte nieuwe natuurontwikkelingsprojecten te kunnen opvolgen.

Artikel 3 van het bovengenoemde nieuwe protocol beschrijft het werkveld en de opdracht van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeover.

Artikel 3 – Beheercommissie

De ondertekenende partijen richten een beheercommissie op met de naam 'beheercommissie Natuur Linkerscheldeover'.

§1 Werkveld

Het werkveld van de beheercommissie omvat (cf. de bepalingen van het in artikel 1 vermelde protocol):

- De natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet;
- De natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief (zoals bepaald in het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' van 18 maart 2002), echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeovergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld;

Verder omvat het werkveld van de beheercommissie alle aanwezige en nieuw ontwikkelde of te ontwikkelen natuur in het Linkerscheldeovergebied (zoals afgebakend op de als bijlage 1 gevoegde kaart).

§2 Opdrachtformulering

De beheercommissie wordt belast met volgende taken:

- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de in §1 genoemde natuurcompensaties;
- Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn binnen het werkveld van de beheercommissie;

Hiertoe zal zij volgende instrumenten hanteren:

- Het opvolgen van de resultaten van de in artikel 2 beschreven monitoring;
- Het voorstellen en bespreken van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen;
- Het bieden van een overlegforum aan de leden van de beheercommissie.

De **samenstelling** van de oorspronkelijke Beheercommissie werd uitgebreid met vertegenwoordigers van (volledige lijst in protocol in bijlage):

- het Agentschap voor Natuur en Bos
- het departement Leefmilieu, Natuur en Energie;
- Waterwegen en Zeekanaal NV
- de gemeenten Sint-Gillis-Waas en Zwijndrecht
- het polderbestuur van het Land van Waas

In het oorspronkelijke protocol van 2 september 2002 werd een opvangregeling voorzien, voor het geval één van de partijen zijn afgesproken aandeel in de realisatie van de beschreven natuurcompensaties niet zou nakomen. Tot op heden diende nog geen gebruik gemaakt te worden van deze bepalingen. De opvangregeling wordt behouden voor wat betreft de natuurcompensaties voor Deurganckdok en het Historisch Passief.

2.2 Link met Beheercommissie Natuur KBR

Op 21 juni 2002 besliste de Vlaamse Regering tot de oprichting van een Beheercommissie voor het gebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (KBR), naar analogie met de Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever.

Op 30 april 2004 werd aan de Vlaamse Regering meegedeeld dat een Beheercommissie Natuur KBR zal opgericht worden op het moment dat de planningsfase voor de inrichting van het GOG afgerond is. Aangezien het toekomstige weidevogelgebied in KBR opgenomen is in het compensatieplan voor het Deurganckdokproject, werd in afwachting hiervan een subwerkgroep van de Beheercommissie Natuurcompensaties LSO belast met de opvolging van het GOG KBR. Op 6 maart 2006 werd aan minister Peeters gerapporteerd over de oprichting van de Beheercommissie KBR. De opmaak van het integrale inrichtingsplan en bijhorend project-MER voor het gebied werd op 7 december '06 afgerond.

Op 14 december '06 werd de Beheercommissie Natuur KBR officieel opgericht. Het werkveld van deze Beheercommissie omvat alle aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur in het gebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde. De taken omvatten, naast het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de natuurcompensaties 'weidevogelgebied KBR' en 'slik en schorregebied KBR' en de boscompensaties, het opvolgen en begeleiden van het beheer en de ontwikkeling van natuur in het kader van het realiseren van een gunstige staat van instandhouding in het werkveld. De Beheercommissie begeleidt en evalueert de uitvoering van de natuurgerelateerde onderdelen van het integrale inrichtingsplan op basis van de monitoringgegevens.

De voorzitter van de Beheercommissie KBR wordt (als niet stemgerechtigd lid) uitgenodigd voor de vergaderingen van de Beheercommissie Linkerscheldeoever zodat de opvolging van de aan het Nooddecreet gelinkte compensaties in KBR gewaarborgd blijft. In de praktijk worden beide functies uitgeoefend door dezelfde persoon waardoor informatiedoorstroming van de ene commissie naar de andere vlot verloopt. Ook de samenwerking tussen beide secretariaten op administratief vlak draagt bij tot de garantie van de link tussen beide projecten.

Tegelijk met dit voorliggende jaarverslag van de Beheercommissie Natuur LSO zal het tweede afzonderlijke jaarverslag van de Beheercommissie Natuur KBR verschijnen en als één pakket gerapporteerd worden aan de Vlaamse Regering, het Vlaams Parlement en de Europese Commissie.

2.3 Rapportage aan en terugkoppeling van de stuurgroep LSO

De 'stuurgroep Deurganckdok-KBR' werd in 2002 opgericht onder de koepel van het toenmalige departement Leefmilieu, Infrastructuur en Natuur (LIN) met het oog op het coördineren van de realisatie van het Deurganckdok en de daarmee samenhangende ontsluitingsinfrastructuur en natuurcompensaties door beleidsdomeinoverschrijdende overleg.

Na de reorganisatie van de Vlaamse overheid (Beter Bestuurlijk Beleid) kreeg het departement MOW de opdracht om verdere beleidsdomeinoverschrijdende samenwerking te bevorderen. In dit kader werd in 2007 beslist om de bestaande stuurgroep uit te breiden tot de coördinatie bij de verschillende geplande grote projecten op LSO waarvoor afspraken en overleg nodig zijn, zoals de Liefkenshoekspoortunnel, de 2de sluis Waaslandhaven, het ruimtelijk afbakeningsproces (Strategisch Plan Haven van Antwerpen, plan-MER, afbakeningsGRUP).

Deze ambtelijke 'stuurgroep Linkerscheldeoever' staat onder leiding van de Secretaris-generaal van het departement MOW, dhr. Fernand Desmyter, en omvat vertegenwoordigers van de departementen LNE, MOW, LV en RWO, FOD financiën, R-O Vlaanderen, VLM, ANB, GHA, MLSO, WenZ, NMBS, Infrabel, Tuccrail, AWW Oost-Vl., gemeente Beveren, gemeente Sint-Gillis-Waas en Polder Land van Waas¹⁷.

Ook de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever is hierin vertegenwoordigd en rapporteert op deze manier over de stand van zaken van de natuurcompensaties en de nieuw opgestarte natuurontwikkelingsprojecten aan de stuurgroep en signaleert eventuele knelpunten, aangebracht door de vertegenwoordigde belangenorganisaties in de Beheercommissie.

2.4 Vergaderingen

De Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever vergaderde in het Sluisgebouw te Kallo op volgende data:

- 7 januari '08 (officiële installatie van uitgebreide Beheercommissie)
- 15 januari '08 (verg. 3)
- 15 februari '08 (verg. 4)
- 27 maart '08 (verg. 5)
- 7 mei '08 (verg. 6)
- 20 juni '08 (verg. 7)
- 29 september '08 (verg. 8)
- 15 oktober '08 (verg. 9)
- 19 november '08 (verg. 10)
- 17 december '08 (verg. 11)

Verder werden vergaderingen gehouden met de werkgroep 'Strand- en Plasbroeders' op:

- 22 januari '08
- 3 december '08
- 12 januari '09

met de werkgroep 'in- en uitlaatconstructie' op:

- 31 maart '08
- 28 oktober '08
- 21 januari '09

met de werkgroep 'optimalisatie beheer natuurcompensaties' op:

- 12 januari '09

De verslagen van de vergaderingen liggen ter inzage op het secretariaat van de Beheercommissie en worden behalve aan de vertegenwoordigde leden ook ter informatie bezorgd aan departement MOW (Algemeen Beleid), departement RWO, R-O Vlaanderen en het Aankoopcomité Gent II.

¹⁷ Zie lijst van afkortingen p. VI

2.5 Jaarlijkse rapportage

In paragraaf 6 van bovengenoemd protocol krijgt de Beheercommissie de opdracht jaarlijks verslag uit te brengen:

§6 Voortgangsrapport

De beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten.

Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.

- Het eerste jaarverslag van de Beheercommissie Natuurcompensaties Linkerscheldeoever, rapporteert over de periode oktober 2002 tot november 2003 en werd op 19 december 2003 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR/2003/19.12/MED.17). Op 17 februari 2004 werd het ter kennis gebracht van de Europese Commissie.
- Het tweede jaarverslag rapporteert over de periode november 2003 tot november 2004 en werd op 17 december 2004 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR/2004/17.12/MED.07). Op 15 maart 2005 werd het ter kennis gebracht van de Europese Commissie.
- Het derde jaarverslag rapporteert over de periode november 2004 tot december 2005 en werd op 21 april 2006 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR/2006/21.04/MED.14). Op 31 mei 2006 werd het ter kennis gebracht van de Europese Commissie.
- Het vierde jaarverslag rapporteert over de periode december 2005 tot december 2006 en werd op 27 april 2007 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR/2007/27.04/MED.07). Op 4 juli 2007 werd het ter kennis gebracht van de Europese Commissie.
- Het vijfde jaarverslag rapporteert over de periode van 1 januari tot 31 december 2007 en werd op 18 juli 2008 medegedeeld aan de Vlaamse Regering (VR/2008/18.07/MED.0357). Op 3 september 2008 werd het ter kennis gebracht van de Europese Commissie (E2-550-2122. 2008).

Het voorliggende jaarverslag geeft uitvoering aan § 6 en rapporteert over de periode van **1 januari tot 31 december 2008**. Enkel die gegevens uit vorige verslagen die nodig zijn om dit voortgangsrapport te kunnen interpreteren, werden hernomen.

Het detailrapport van de monitoring maakt als apart ingebonden bijlage met als titel 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied: resultaten van het xde jaar' telkens integraal deel uit van dit jaarverslag.

2.6 Ledenlijst

Organisatie	Effectieve leden (in 2008)	Plaatsvervangers (in 2008)
<i>Voorzitter</i>	ir. Lieven Nachtergale	
<i>Agentschap voor Natuur en Bos</i>	ir. Filiep Cardoen	ir. Laurent Vanden Abeele
<i>Dep. LNE</i>	dr. ir. Koen De Smet	David Stevens
<i>Dep. LV</i>	nog aan te duiden	ir. Mark Meerschman
<i>Dep. MOW, afdeling Maritieme Toegang</i>	Ing. William Wilssens	ir. Joris Dockx
<i>Algemeen Boerensyndicaat</i>	Paul Weemaes	Peter Relaes – Vermandel
<i>Boerenbond</i>	Guido Vanmieghem	Kris De Smit
<i>Gemeente Beveren</i>	Burg. Marc Van de Vijver	Peter Deckers
<i>Gemeente Sint-Gillis-Waas</i>	Burg. Remi Audenaert	Egide Vonck
<i>Gemeente Zwijndrecht</i>	Irene Hoppe	Greet De Jonghe
<i>Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen</i>	ir. Greet Bernaers	Toon Tessier
<i>Maatschappij Linkerschelde-oever</i>	Daan Schalck	Paul Nelen
<i>Natuurpunt vzw</i>	ir. Peter Symens	ir. Bert Dejaegher
<i>Natuurpunt-WAL</i>	René Maes	ir. Bert Dejaegher
<i>Polder van het Land van Waas</i>	Theo De Roeck	Geert Linthout
<i>Vlaamse Landmaatschappij</i>	Roland Vancauwenberghe	Jan Verboven
<i>Waterwegen en Zeekanaal nv</i>	ir. Leo Clinckers	ir. Wim Dauwe

Permanente genodigden / deskundigen

<i>Agentschap voor Natuur en Bos (wachter)</i>	Björn Deduytsche	
<i>Gemeente Beveren (coördinator Linkeroever)</i>	Evelyn Fiers	
<i>Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek</i>	Erika Van den Bergh ir. Ralf Gyselings Geert Spanoghe	
<i>Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen</i>	ir. Laura Verlaeckt	
<i>Waterwegen en Zeekanaal nv</i>	ir. Dorien Verstraete	

Occasionele genodigden / deskundigen

Studiebureaus, bedrijven... naargelang betrokkenheid bij agendapunten

2.7 Personeel

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§4 Voorzitterschap en secretariaat

De taken van de voorzitter en de secretaris worden beschreven in het huishoudelijk reglement. De voorzitter wordt geacht neutraal te zijn en waakt over de realisatie van de opdracht van de beheercommissie (zie artikel 3, §1).

De secretaris maakt geen deel uit van de beheercommissie en wordt geworven door het agentschap voor Natuur en Bos.

De personele en de werkingskosten van het secretariaat van de beheercommissie worden gedragen door het agentschap voor Natuur en Bos.

De huisvesting en de hieraan verbonden kosten worden gedragen door de afdeling Maritieme toegang.

Personeel van de Beheercommissie:

- **Voorzitter:** Lieven Nachtergale
Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0499-59 32 03
lieven.nachtergale@lne.vlaanderen.be
- **Secretaris:** Katrien Weyn
Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85, 0474-86 10 07
katrien.weyn@lne.vlaanderen.be

Personeel van het Agentschap voor Natuur en Bos i.k.v. de natuurcompensaties:

- **Projectleider LSO en KBR:** Laurent Vanden Abeele
Gebr. Van Eyckstraat 4-6, 9000 Gent, 09-265 46 47, laurent.vandenabeele@lne.vlaanderen.be
- **Boswachter / beleidsmedewerker:** Björn Deduytsche
Steenlandlaan, Sluisgebouw bus 8, 9130 Kallo, 03-575 26 85,
bjorn.deduytsche@lne.vlaanderen.be
- **Natuurarbeider:** 1 VTE exclusief voor Linkerscheldeoever

Personeel van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) i.k.v. de monitoring:

- **Projectverantwoordelijke:** Erika Van den Bergh
INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 20, erika.van.den.bergh@inbo.be
- **Monitoring avifauna:** Geert Spanoghe
INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 22, geert.spanoghe@inbo.be
- **Monitoring vegetatie en hydrologie:** Ralf Gyselings
INBO, Kliniekstraat 25, 1070 Brussel, 02-558 18 25, ralf.gyselings@inbo.be

2.8 Communicatie

Het team van de Beheercommissie gaf rondleidingen met toelichtingen (en aangepaste documentatiemappen) over de natuur op LSO:

- Studenten van Universiteit Antwerpen, opleiding River 21 (Engelstalig), op 15 maart '08
- Uitgebreide medewerking aan de Vlaamse Havendag op 5 juli '08 in samenwerking met vrijwilligers van Natuurpunt-WAL

Het team van de Beheercommissie gaf interviews en informatie voor tekst- of filmbijdragen over de natuur op LSO :

- Bijdrage aan film ter gelegenheid van 30 jaar Wet Chabert, gemaakt in opdracht van de Maatschappij Linkerscheldeoever en vertoond op 19 juni '08 en op de Vlaamse Havendag.
- Radio 2, reportage over Haasop, uitgezonden op 30 juni '08 in het kader van de Vlaamse Havendag.

Foto 1: Vlaamse Havendag, 5 juli '08 (www.devlaamsehavendag.be)

Overige acties rond communicatie in 2008:

- Er werden infopanelen gemaakt over het natuurcompensatieproject en de monitoring op LSO voor deelname aan de '6th European Conference on Ecological Restoration' van 8 tot 12 september '08 in Gent.
- Aangezien de vorige oplage van de infobrochure 'Linkerscheldeoever boordevol industrie en ... natuur' (2000 ex.) volledig uitgeput was, werd de brochure geactualiseerd en uitgebreid. Begin 2009 wordt de nieuwe brochure verspreid.
- Er werd informatie verstrekt aan studiebureaus in het kader van de opmaak van verscheidene MER's en stedenbouwkundige vergunningsaanvragen.
- Parlementaire vragen aangaande LSO werden beantwoord.

Bezoekers op het secretariaat worden steeds te woord gestaan en ontvangen de nodige documentatie of informatie.

2.9 Toelichting van projecten

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever bepaalt:

§5 Toelichting van projecten

De ondertekenende partijen verbinden er zich toe bij de voorbereiding van projecten waarvoor een significante impact kan verwacht worden op de gunstige staat van instandhouding alsook bij de voorbereiding van inrichtings- en beheersmaatregelen met het oog op het ontwikkelen van natuur, steeds de ontwerpen voorafgaandelijk voor te leggen aan de beheercommissie.

Daarnaast wordt ook aan derden de mogelijkheid geboden op vrijwillige basis hun projecten voor te stellen aan de beheercommissie.

In dit kader werden de afgelopen jaren meerdere bouwdoSSIers voor infrastructurele werken en bedrijfsuitbreidingen in de Waaslandhaven door de initiatiefnemer toegelicht in de Beheercommissie, omwille van een mogelijke impact op bestaande compensatiegebieden of overige natuurwaarden.

Deze werkwijze geeft de initiatiefnemer het voordeel dat hij, door het voorleggen van zijn project aan een breed spectrum van betrokkenen in een vroeg stadium, eventuele conflicten met aanwezige natuurwaarden snel kan inschatten en de nodige milderende maatregelen integraal kan opnemen in het project, zodat de totale impact van het project als niet significant beoordeeld kan worden in de passende beoordeling. De BC kan daarbij, in nauw overleg met ANB en INBO, suggesties geven waar en hoe een milderende maatregel best uitgevoerd wordt. Deze aanpak vermijdt onnodige vertragingen en levert waar mogelijk win-situaties op.

In veel dossiers gaat het om een impact op leefgebieden of corridors voor Rugstreeppad en werden dan ook ontsnipperende maatregelen of aanleg van voortplantingspoelen voor deze soort opgelegd via de stedenbouwkundige vergunning.

3 Toezicht op het terrein

Het Linkerscheldeoevergebied kent een lange geschiedenis van verstoring door harde (gemotoriseerde) recreatieve activiteiten. In de ogen van bepaalde recreanten 'leent' het gebied zich hiertoe: een open, vaak zandig gebied met hoofdzakelijk industriële activiteiten en beperkte sociale controle.

De sinds 2003 aangestelde wachter van het Agentschap voor Natuur en Bos voert dagelijks inspectierondes uit in het gebied. Het vaststellen van schade of verstoring en controleren en herstellen van afsluitingen vergen een zware tijds- en financiële investering. Los van de financiële gevolgen legt een regelmatige passage van motorcrossers en quads in of in de directe omgeving van de natuurgebieden een hypotheek op de doelstellingen van die gebieden.

Naast de aanwezige natuur ondervinden ook gebruikers van het havengebied schade of hinder van deze activiteiten, nl.

- de haven van Antwerpen (economisch belang, risico op tijdsroevende procedures wegens schending van richtlijnen brengt concurrentiepositie in gevaar, kosten voor herstelling van schade aan dijken veroorzaakt door veelvuldig crossen)
- bewoners (geluidsoverlast)
- recreanten (veiligheid)

Gezien de hoge maatschappelijke kost die dit probleem met zich meebrengt, is een streng beleid nodig en gerechtvaardigd. Met het parket van Dendermonde werden strikte afspraken gemaakt rond deze materie. De substituut bevoegd voor deze materie steunt een zeer repressief beleid.

De wachter van ANB, de toezichter van GHA, en de monitoring bezorgen regelmatig resultaten of aandachtspunten van toezichtsrondes aan de Beheercommissie zodat samenwerking rond toezicht mogelijk wordt. In dit jaarverslag worden de belangrijkste conclusies, acties en resultaten opgenomen die in de vergaderingen aan bod kwamen rond verstoring, schade (vandalisme), en bestrijding van schadelijk wild.

3.1 Toegankelijkheid

In het besluit van het jaarverslag 2007 van de Beheercommissie werd gesteld dat *“de Beheercommissie zich in 2008 ook zal moeten buigen over de toegankelijkheid van de natuurgebieden op LSO, om in functie van de ecologische doelstellingen, om het maatschappelijke draagvlak voor natuur op LSO alle kansen te geven.”*

Aangezien toegankelijkheid sterk gekoppeld is aan toezicht geven we in dit hoofdstuk als aanzet een stand van zaken van de huidige toegankelijkheid van natuurgebieden op LSO.

Volgende gebieden zijn toegankelijk voor wandelaars via toegangspoorten en wandelpaden:

- Haasop
- Groot Rietveld
- Vlakte van Zwiendrecht (buiten het broedseizoen)
- Putten Weiden
- Grote Geule
- Fort Liefkenshoek
- Lisdodde

Volgende gebieden zijn te bezichtigen vanop de omringende dijken of wegen:

- Putten West & Zoetwaterkreek
- Doelpolder Noord & Kreek in ecologisch deel buffer-Noord
- Drijdijck
- Steenlandpolder
- Paardenschor & Schor Ouden Doel
- Verrebroekse Plassen
- R2-vlakte
- Ketenisseschor

Al deze gebieden zijn voorzien van afsluitingen en infoborden waarop de toegangen, wandelpaden, kijkwanden, panoramapunten, zitbanken e.d. aangeduid zijn. Deze infoborden vermelden ook een korte beschrijving van het gebied, de voornaamste soorten die er voorkomen, een aantal verbodsbepalingen en eventuele beperkingen die gelden in het broedseizoen (bv. periodieke afsluiting van bepaalde paden om verstoring van broedende vogels te vermijden). Aan de R2-vlakte werd in het najaar '08 een nieuwe kijkwand geplaatst (foto hiernaast). Precieze bepalingen rond toegankelijkheid zijn terug te vinden in de beheervisies voor de respectievelijke gebieden.

*Foto 2: kijkwand R2-vlakte
(Katrien Weyn, 18 maart '09)*

In de geactualiseerde infobrochure 'Linkerscheldeoever boordevol industrie en ... natuur' werden twee wandelroutes (5 en 11,5 km) opgenomen die de bezoeker langs een aantal natuur(compensatie)gebieden leiden.

Bij de lange vorstperiode begin januari 2009 bleek dat ook schaatsers de natuurcompensatiegebieden opzochten. Binnen het kader van de Beheercommissie zal een gezamenlijke visie opgesteld worden rond de mogelijkheid en voorwaarden voor schaatsen in de natuurgebieden op LSO, die gedragen kan worden door alle terreinbeheerders en betrokken instanties.

Toegankelijkheidsbesluit

Op 5 december '08 werd het "Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de toegankelijkheid van de bossen en de natuurreservaten" goedgekeurd.

Belangrijkste beweegredenen voor dit besluit zijn de keuze voor een uniforme regeling op vlak van toegankelijkheid voor zowel de bossen als de natuurreservaten en een betere valorisatie van de recreatieve mogelijkheden van bossen en natuurreservaten. De valorisatie start met een duidelijke en uniforme set van krijtlijnen. Binnen de perken van deze krijtlijnen kan de terreinbeheerder de toegankelijkheid van zijn bos of reservaat verder uitwerken via de opmaak van een gebiedsspecifieke Toegankelijkheidsregeling. Op die wijze moet het nieuwe besluit bijdragen tot een ecologisch en sociaal verantwoord recreatief gebruik van de bossen en natuurreservaten ¹⁸.

¹⁸ Bron: www.minaraad.be

Het begrip 'risicovolle activiteit' wordt ingevoerd. Dergelijke activiteiten kunnen maar georganiseerd worden met toestemming van het ANB. Dit om de ecologische kwetsbaarheid te vrijwaren en conflicten tussen gebruikersgroepen te beperken. Een aantal nieuwe concepten zoals bivakzones en hondenzones wordt geïntroduceerd. Gemotoriseerd verkeer voor recreatieve doeleinden is en blijft verboden in bossen en natuurreservaten.

Het nieuwe toegankelijkheidsbesluit is enkel van toepassing op Vlaamse en erkende natuurreservaten en op bossen. De relevantie voor LSO is dus momenteel beperkt tot de 2 erkende natuurreservaten, met name Schor Ouden Doel en de Grote Geule.

Globale visie rond toegankelijkheid

Bij het opmaken van inrichtingsplannen voor de nieuw te ontwikkelen natuurgebieden op LSO, zal het aspect 'toegankelijkheid en recreatief medegebruik' een belangrijk aandachtspunt zijn, zoals bij de hieronder besproken reeds opgestarte projecten alvast het geval is. Vanuit de opdracht van de Beheercommissie om het bereiken van de gunstige staat van instandhouding te begeleiden, is een belangrijke nuancering in verband met recreatief medegebruik te maken, die ook in de passende beoordelingen van het plan-MER naar voren komt:

“... een ideaaltypische ontwikkeling van leefgebieden en habitats [dient] te worden verzekerd door het beheer van de beoogde natuurkerngebieden op de linker- en rechterscheldeoever volledig af te stemmen op de natuurfunctie en de natuurdoelstellingen. Andere functies binnen de natuurkerngebieden zijn bij voorbaat niet uitgesloten maar steeds zal daarbij de zekerheid bekomen moeten worden dat medegebruik geen afbreuk doet aan de ecologische doelen.”

De Beheercommissie stuurt daarom aan op de opmaak van een globale visie rond toegankelijkheid van de natuurgebieden op LSO.

Hedwige-Prosperpolder

De dijken worden momenteel al intensief aangewend voor zachte recreatievormen zoals fietsen en wandelen. Langsheen de dijken lopen o.a. de Ecofietsroute en de Prosperpolderwandeling. Beide zullen gedurende de uitvoering van de werken worden omgeleid. Bij de organisatie van de werken op het terrein wordt er naar gestreefd om het gebied zolang mogelijk toegankelijk te houden voor recreanten. Ook voor de toekomst wordt voorzien in het recreatieve gebruik van de dijken. Alle zijden van de dijksegmenten die deel uitmaken van de nieuwe waterkering worden zowel bovenaan, op tussenniveau langs de zijde van het intergetijdengebied, als langs de ringgracht voorzien van een dienstweg die zal worden opengesteld voor recreatief medegebruik. Het type verharding (gras, halfverharding, asfalt, ...) zal daarbij het recreatieve gebruik sturen. Op een aantal knooppunten worden toegangen voorzien tot de dijk.

Het openstellings- en toegankelijkheidsplan zal duidelijk maken welke gebiedsdelen nog betreedbaar zijn, eventueel onder begeleiding door erkende gidsen. Het gebied zal niet toegankelijk zijn voor autoverkeer. Voor personenwagens is enkel de nieuwe verbindingsweg tussen Prosperdorp en Ouden Doel toegankelijk. Om tijdig te voorzien dat het recreatieve autoverkeer in goede banen wordt geleid, wordt onderzocht welke de beste locatie is voor parkeervoorzieningen.

Rietveld Kallo

Het natuurgebied wordt rondom ontsloten door onverharde graspaden, grindpaden en knuppelpaden die alleen toegankelijk zijn voor voetgangers. Fietzers kunnen het gebied alleen doorkruisen via de bestaande Gashuisstraat ten oosten van het gebied. De paden maken een lus rond het gebied. Ze gaan bewust niet door het gebied om verstoring te vermijden. De lus vormt een onderdeel van een groter netwerk van paden rond Kallo. Zo wordt er ook een mogelijkheid voorzien om onder de brug van de Melseledijk naar de bermen in het westen te wandelen. Direct aan de rand van Kallo is het mogelijk een kleinere lus te maken dankzij het wandelpad op de grasdijk. Dit komt ook tegemoet aan de behoefte om direct rond de kernen kleinere wandeltrajecten te maken. Om te vermijden dat tijdens het broedseizoen wandelaars de vogels zouden storen zijn er er plaatselijke alternatieve padentrajecten die niet gelegen zijn langs de waterpartijen. De landtongen naar de elektriciteitsmasten zijn niet toegankelijk voor bezoekers. Om de wandelaars te sturen, maar ook comfort te geven zal infrastructuur geplaatst worden onder de vorm van slagbomen, knuppelpaden, kijkwanden, platforms en zitbanken.

Melkader en Lisdodde

In het kader van toegankelijkheid en recreatief medegebruik vermelden we in het bijzonder het project rond de Melkader en de Lisdodde.

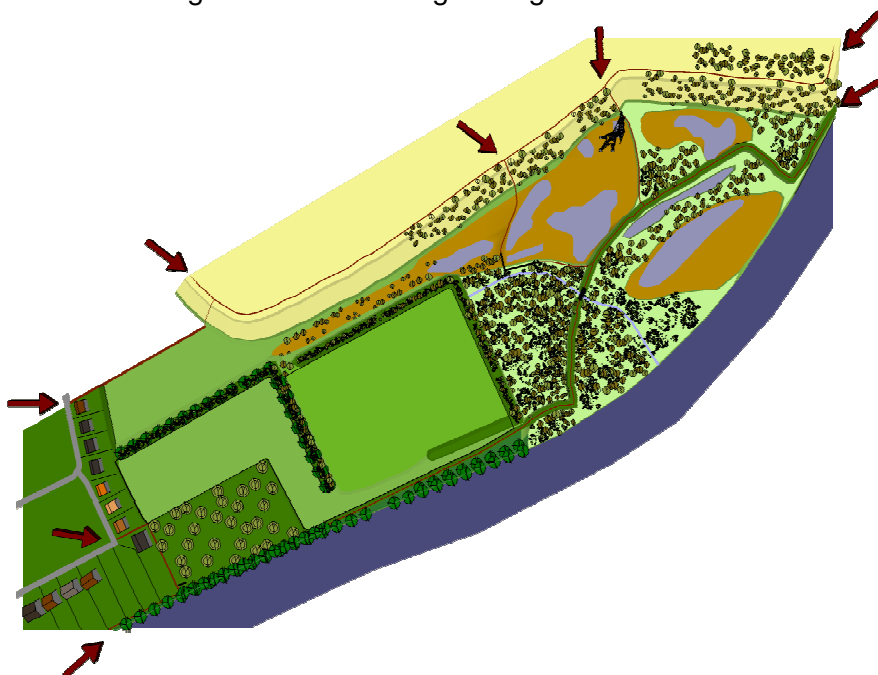
De Melkader is een gekanaliseerd kreekrestant, een voormalige oude zeearm van de Schelde die door de kracht van het getij tot diep in de schorren en later de ontgonnen polders drong. In het verleden deed het dienst als afwateringskanaal voor de polders en als waterweg om turf en later suikerbieten te verschepen. Gemeente Beveren heeft de voorbije jaren, in het kader van het beeldkwaliteitsplan Kallo, rond de Melkader wandel- en fietspaden aangelegd. De Provinciale visserijcommissie en het ANB vulden deze recreatieve infrastructuur in 2008 verder aan met duurzame hengelseigers ten zuiden van de Melkader.

Foto 3: hengelseigers aan de Melkader (Laurent Vanden Abeele, 16 mei '08)

Aan de Melkader grenst de Lisdodde, een gevarieerd natuurgebiedje van ca. 10 ha, bestaande uit rietpartijen, plassen met lisdodde, graslanden en wilgenbosjes. Dit gebied werd door ANB voorzien van goed toegankelijke wandelpaden. De verdere uitvoering van het project 'Natuurpark Lisdodde' voorziet de aanleg van een buurtpark als bijdrage aan de leefbaarheid van Kallo, het verbeteren van de toegankelijkheid door aanleg van wandelpaden, een knuppelpad en een brugje, het stimuleren van recreatief medegebruik door de aanleg van een hoogstamboomgaard, een onthaalpunt, zitbanken en visstekken, en het verbeteren van de natuurwaarden van de Lisdodde door een optimale inrichting. De werken zijn gestart op 6 maart '09.

Dit gebied werd in de Achtergrondnota Natuur niet aangeduid als kerngebied voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, waardoor toegankelijkheid en recreatief medegebruik hier prioritaire doelstellingen kunnen zijn. Voor dit project is er dan ook een groot draagvlak bij de inwoners van Kallo. Door ANB werd op 16 oktober '08 een presentatie gegeven aan een gemeenteraadscommissie over de Melkader, waarin 3D-simulatiebeelden van het toekomstige uitzicht van het gebied getoond werden.

Figuur 4: toegankelijkheidsinfrastructuur Natuurpark Lisdodde (ANB)

3.2 Verstoring

Na de zware veroordelingen van geverbaliseerde motorcrossers eind 2007, bleef het relatief rustig in en rond de natuurcompensatiegebieden. Voornamelijk de pas opgespoten terreinen bleven echter gemotoriseerde recreanten aantrekken. Deze terreinen (o.a. de MIDA-zone aan de kop van Doeldok) zijn van groot belang als broedvlakten voor strand- en plasbroeders. In het voorjaar van 2008 werd daarom een permanente afsluiting langs de nieuwe ringweg rond Doeldok geplaatst. Langs de overige grenzen van het gebied werden voldoende infoborden geplaatst om de aandacht te vestigen op het feit dat het een rust- en broedgebied voor vogels betreft en het gebied daarom niet betreden mag worden.

De voornaamste peilers voor een pro-actieve aanpak blijven het plaatsen van afsluitingen rond de nieuw afgewerkte en toekomstige natuurgebieden, bebording, een hoge mate van toezicht, concrete afspraken met alle betrokken partijen en vergroten van draagvlak en bekendheid van de gebieden bij zachte recreanten. De actualisatie van de brochure 'Linkerscheldeoever boordevol industrie en ... natuur' kan hieraan bijdragen. In 2009 zal dit onderwerp verder kort opgevolgd worden door de Beheercommissie.

3.3 Schade

Vandalisme aan de afsluitingen en bebording blijft een periodiek weerkerend probleem. Voorjaar 2008 werd opnieuw vandalisme vastgesteld aan de begrazingsrasters. Dit was de 15de vaststelling van vandalisme. De kosten aan werkuren, materiaal en extra bewakingspatrouilles die het ANB inzet, lopen op tot ca. 9750 euro. Hierop werd door ANB op 21 maart '08 een persbericht verspreid over de maatschappelijke kost en de veiligheidsrisico's voor mens en dier, die optreden wanneer de draden doorgeknipt worden en de paarden op de openbare weg terechtkomen. De aangebrachte schade werd bij vaststelling steeds onmiddellijk hersteld.

3.4 Jacht, bestrijding schadelijk wild en vergoeding landbouwschade

Vermits deze onderwerpen regelmatig aan bod komen in de Beheercommissie, nemen we in dit jaarverslag een bondig verslag op over de in 2008 besproken aandachtspunten. Voor een goed begrip van de materie worden eerst enkele begrippen toegelicht ¹⁹:

Het uitgangspunt voor de bestaande wetgeving rond jacht is een duurzaam wildbeheer. Dat zorgt ervoor dat soorten en hun leefgebieden niet in hun voortbestaan bedreigd worden. Duurzaamheid houdt ook in dat men rekening houdt met het ruimere kader: biodiversiteit en het ecosysteem mogen niet verstoord worden. Ook moet men de belangen van andere gebruikers van openbare ruimten respecteren (o.a. landbouwers, recreanten).

Een wildbeheereenheid (WBE) is een vrijwillig samenwerkingsverband tussen individuele jachtrechthouders binnen een ruimtelijk begrensd gebied van minstens 1000 ha. Dit werkingsgebied omvat meerdere jachtterreinen waarop aan planmatig wildbeheer wordt gedaan. Hierbij dient er te worden samengewerkt met andere belanghebbende partijen.

Gewone jacht

Vlaanderen telt 39 diersoorten die onder de categorie 'wild' vallen. Op dit ogenblik mag er op 14 soorten wild gejaagd worden. Voor elke wildsoort is er een periode bepaald waarbinnen de gewone jacht kan plaatsvinden. Zondagsjacht moet minstens 24 uur op voorhand worden gemeld op een elektronisch meldpunt. Voor grofwildsoorten gelden jachtafschotplannen. Verpachting van het jachtrecht op openbaar domein dient openbaar aanbesteed te worden.

Bijzondere jacht

De bijzondere jacht is een uitbreiding van de gewone jacht. Wanneer er schade dreigt aan gewassen of eigendommen, kan de jachtrechthouder extra jagen op de wildsoort die de schade dreigt te veroorzaken. Dit verstaat men onder de bijzondere jacht. De bijzondere jacht heeft als doel schade aan gewassen en eigendommen te voorkomen. Toch is ook deze bijzondere jacht gebonden aan regels aangaande wanneer er op welke soort aan bijzondere bejaging mag gedaan worden.

Soorten: Grauwe gans, Canadese gans, Wilde eend, Houtduif, Konijn

Bestrijding

Wanneer er schade is aan gewassen of eigendommen en wanneer er geen andere bevredigende oplossing bestaat, kan de grondgebruiker of de grondeigenaar de wildsoort die de schade veroorzaakt, bestrijden of laten bestrijden. In dat geval moet de grondgebruiker of eigenaar eerst de jachtrechthouder schriftelijk in gebreke stellen. Bestrijding is immers pas

¹⁹ Bron: www.natuurenbos.be

aan de orde als alle andere oplossingen gefaald hebben. De bestrijder mag het geschoten wild niet voor zich houden maar moet het afstaan aan het OCMW.

Soorten: Grauwe gans, Canadese gans, Wilde eend, Houtduif, Konijn, Vos

De bestrijding van kraaien, eksters of gaaien valt niet onder de jachtwetgeving maar onder de wetgeving van vogelbescherming, het Koninklijk Besluit van 9 september 1981 betreffende de bescherming van vogels in het Vlaamse gewest.

Vergoeding landbouwschade

Vergoeding van schade aan landbouwgewassen is enkel mogelijk wanneer de schade veroorzaakt werd door niet bejaagbare soorten.

Consensusvoorstel rond jacht in vogelrijk gebied

Op 30 mei 2008 werd door de Vlaamse Regering een nieuw besluit genomen “houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend”. Dit ‘jachtvoorwaardenbesluit’ voorziet het volgende:

*“Art. 6. §1. Met betrekking tot vogelrijke gebieden stellen de er actieve wildbeheereenheden en jachtrechthouders, **in gezamenlijk overleg** met de verenigingen die in dat vogelrijk gebied erkende reservaten beheren of met de overheden die in het vogelrijk gebied bos- of natuurreservaten beheren, alsmede met de lokale landbouworganisaties, maatregelen voor die als oogmerk hebben om verstoring van de populaties watervogels waarvoor die gebieden zijn aangeduid, te vermijden, rekening houdende met de beschikbare gegevens inzake de verspreiding van watervogels in het betrokken gebied.*

Deze maatregelen dienen onder meer betrekking te hebben op het instellen van rust- en fourageerzones, maar kunnen daarnaast ook andere beschermingsmaatregelen omvatten. Binnen de voorgestelde rust- en fourageerzones geldt een volledig jachtverbod op waterwild en, zo nodig, op kleinwild.

§2. [...] Als de vogelrijke gebieden overlappen met vogelrichtlijngebieden waarvoor er ook Instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, moeten die zones, perioden en maatregelen overeenstemmen of in overeenstemming gebracht worden met de instandhoudingsdoelstellingen die er gelden.”

§3. De in §1 beschreven voorstellen van maatregelen worden ter goedkeuring voorgelegd aan de minister. Vooraleer een beslissing te nemen legt de minister deze voorstellen voor advies voor aan de Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, die adviseert over de verenigbaarheid van de voorgestelde maatregelen met de goede staat van instandhouding van de te beschermen vogelsoorten.”

Deze nieuwe wetgeving is relevant voor LSO omdat het **vogelrijk gebied** “Polder- en havengebied Antwerpen-Linkeroever” grotendeels samenvalt met het Vogelrichtlijngebied 3.6. “Schorren en Polders van de Benedenschelde”. In uitvoering van de hierboven vermelde artikels werden de huidige overeenkomsten tussen de terreinbeheerders- en –eigenaars (VLM, MLSO, AMT) met de WBE Waasland geactualiseerd.

Door de WBE werd een **consensusvoorstel** opgemaakt over de jacht binnen hun werkingsgebied in vogelrijk gebied **na 15 november**, dit in overleg met de betrokken natuur- en landbouworganisaties. Dit voorstel werd in december ‘08 voorgelegd aan de Beheercommissie, die hierin als taak heeft te waken over de verzoenbaarheid met de IHD. Dit consensusvoorstel stelt dat:

“Met betrekking tot de openstelling van de jacht in vogelrijk gebied na 15 november zijn voornamelijk de instandhoudingsdoelstellingen (IHD's) voor doortrekkende en overwinterende vogels van belang. Voor het merendeel van de vooropgestelde

overwinterende en doortrekkende vogelsoorten hebben het netwerk van natuurcompensatiegebieden en andere natuurgebieden binnen het SBZ een cruciaal belang. In deze gebieden moet dan ook de noodzakelijke rust gegarandeerd worden. Een afstandsbuffer van ca. 500 meter rondom deze gebieden is daarom aangewezen.

Voor een belangrijk aantal van de vooropgestelde overwinterende en doortrekkende vogelsoorten is het momenteel van belang dat naast de bestaande natuurgebieden tevens voldoende rust gegarandeerd wordt in de polders evenals de waterrijke gebieden binnen de haven. Er dient daarom vermeden te worden dat overal, verspreid in het gebied, tegelijkertijd gejaagd zou worden.”

Concreet werd in dit consensusvoorstel een gezamenlijke visie uitgewerkt rond de afbakening van bejaagbare en niet bejaagbare gebieden (natuurgebieden met bufferzones), rond timing en jachtintensiteit. De procedure voorziet in een jaarlijkse herziening van de afbakening van de gebieden indien nodig. Na vijf jaar moet automatisch een nieuw voorstel worden opgesteld.

Op vraag van de BC zullen ANB en WBE verder tot afspraken trachten te komen om ook voor de periode van 15 oktober tot 15 november de jachtdruk te verminderen en tot een beter evenwicht te komen tussen jacht en de aanwezigheid van onverwinterende vogels.

Bestrijding canadese gans

Zoals in de voorbije 2 jaren adviseerde het INBO ook in 2008 de populatie Canadese gans te bestrijden, om verdere vraat aan jonge rietontwikkeling te voorkomen. Deze bestrijding werd door de BC gemeld aan het ANB en uitgevoerd in juli '08 waarbij 265 Canadese ganzen in de ruiperiode afgevangen en geëuthanaseerd werden. Dit aantal is beduidend lager dan in 2007 (655).

Vergoeding landbouwschade

Het vinden van een aanvaardbare oplossing voor **schade aan landbouwgewassen** door niet bejaagbare vogelsoorten is reeds enkele jaren een aandachtspunt in de BC. Artikel 25 van het jachtdecreet (gewijzigd op 14 november '06) regelt in essentie de procedure voor de vergoeding van landbouwschade veroorzaakt door niet bejaagbaar wild. De huidige gerechtelijke procedure (via de vrederechter) zal waarschijnlijk worden vervangen door een administratieve procedure. De opmaak van de nodige uitvoeringsbesluiten om de procedure voor schadevergoeding te vergemakkelijken, is echter nog niet afgerond. De korte opvolging van dit proces is opgenomen in de permanente takenlijst van de BC. Het is immers wenselijk dat de nieuwe uitvoeringsbesluiten rekening houden met de specifieke noden en de bezorgdheden van de lokale terreinbeheerders en –gebruikers op LSO.

4.1 Administratieve aandachtspunten bij gebruiksovereenkomsten

In het vorige jaarverslag werd uitgebreid ingegaan op de raakvlakken tussen de natuurcompensaties en de landbouwactiviteiten in het LSO-gebied.

In het vorige jaarverslag meldden we dat in het kader van de gebruiksovereenkomsten voor weidevogelbeheer de begrazing op Doelpolder Noord, Putten West en Drijdijck effectief van start ging in 2007.

Eind 2008 werd een eerste **evaluatie** opgemaakt van het gevoerde beheer. Hieruit bleek dat een inhaalbeheer noodzakelijk is op een aantal percelen. Voor deze beheerblokken wordt een addendum aan de overeenkomst met de betrokken landbouwer opgemaakt, die bepaalt dat een aanvullende maaibeurt moet gebeuren begin juli.

Half juli '09 volgt een evaluatie op het terrein door VLM en ANB. Op basis van deze evaluatie worden enerzijds de problemen met verruiging die nog geen oplossing kregen aangepakt, anderzijds worden de gemaakte afspraken opgevolgd en fijngesteld. Mocht een landbouwer alsnog geen afdoende gevolg geven aan de gebruiksovereenkomst, dan wordt de overeenkomst stopgezet en worden de nodige beheermaatregelen uitgevoerd en bekostigd door de VLM. Voor het volgende jaar wordt dan gezocht naar een nieuwe geïnteresseerde landbouwer.

Op basis van deze evaluatie, en op basis van de opmerkingen die o.a. in de BC gemaakt werden, werden een aantal aanpassingen voorgesteld in de overeenkomsten. Waar nodig werden zaken die voor interpretatie vatbaar waren, technisch geconcretiseerd en afspraken gemaakt rond de opvolging, bijsturing en gevolgen in geval van niet naleving van de overeenkomst.

Het vorige jaarverslag ging dieper in op onduidelijkheden rond de **activatie van toeslagrechten** op percelen onder gebruiksovereenkomsten en de relatie tot het nationale areaal grasland waarin de landbouwsector gezamenlijk moet voorzien. Er werd besloten dat in overleg met het Agentschap voor landbouw en Visserij een voorstel uitgewerkt zou worden waarin een concreet antwoord gegeven wordt op deze vragen. Om hieraan tegemoet te komen werd op 17 februari '09 een informatievergadering gehouden voor de landbouwers met gebruiksovereenkomsten. Op deze bijeenkomst werd getracht de situatie uit te klaren voor elke betrokken landbouwer individueel en werd ook gecommuniceerd over de uit de evaluatie voortkomende aanpassingen in de gebruiksovereenkomst. De landbouwers kregen op basis van deze informatie de keuze om al dan niet verder in het systeem te stappen.

4.2 Pre-grondenbank LSO

In het jaarverslag van vorig jaar werd de oprichting van de pre-grondenbank LSO als flankerend instrument voor de landbouw uitvoerig behandeld.

Na de definitieve vaststelling van het afbakeningsGRUP zal het Vlaamse Gewest wellicht een definitief flankerend landbouwbeleid goedkeuren voor de verwervingen ten behoeve van de uitvoering van het Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen, dat onder meer zal bestaan uit de oprichting van één of meerdere lokale grondenbanken. De verwerving in der minne van landbouwgronden en landbouwgoederen in de komende jaren met het oog op het opbouwen van een ruilreserve is dus een logische eerste stap in de uitvoering van het flankerende landbouwbeleid, en een noodzakelijke voorwaarde om in een latere fase de grondenbanken hun ruilopdracht te kunnen laten vervullen. Dat is gebleken uit de evaluatie van de eerste grondenbank LSO.

Om in afwachting van het afbakeningsGRUP in te kunnen gaan op opportuniteiten en zo een grondruilreserve op te bouwen, besliste de Vlaamse Regering op 14 december '07 tot de oprichting van de pre-grondenbanken Linker- en Rechterscheldeoever in de schoot van de VLM. De voorwaarden en stimuli werden afgestemd met de grondenbanken van het Sigmaplan. De overeenkomst werd ondertekend door alle partijen en trad in werking op 1 oktober '08. De verschillende partijen brengen samen een startkapitaal van € 10 miljoen in de pre-grondenbank. Momenteel heeft de pre-grondenbank Linkerscheldeoever (na vereffening van de oude grondenbank LSO) ca. 352 ha in eigendom.

Het protocol ter oprichting van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoeever bepaalt:

Artikel 2 – Monitoring

Het agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring.

De monitoring handelt over het werkveld van de beheercommissie zoals beschreven in artikel 3, §1.

Het doel van deze monitoring is ten behoeve van de Europese Commissie en het Vlaamse Parlement na te gaan dat de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied, een gunstige staat van instandhouding hebben.

De monitoring handelt tevens over de in het Linkerscheldeoevergebied voorkomende dier- en plantensoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatrichtlijn zoals opgenomen in bijlage III van het Natuurdecreet.

Bovendien dient op basis van deze monitoring door de het agentschap voor Natuur en Bos geëvalueerd te worden of de in de bijlagen van het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' dd. 1 juli 2002 vermelde natuurcompensatiemaatregelen het gewenste positieve effect hebben.

Op basis van de monitoring worden door de Beheercommissie suggesties naar bijsturing gedaan, indien zou blijken dat maatregelen op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben en/of de gunstige staat van instandhouding niet bereikt wordt.

Een monitoringsrapport zal jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart brengen van de aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur.

Dit monitoringsrapport wordt jaarlijks medegedeeld aan de beheercommissie en wordt als bijlage gevoegd aan het jaarrapport van de beheercommissie.

Het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek voert deze permanente taak uit.

Het detailrapport met de monitoringresultaten van het hele Linkerscheldeoevergebied in 2008 zit als **losse bijlage 9.8** bij dit jaarverslag van de Beheercommissie. In dit jaarverslag worden de belangrijkste resultaten en conclusies opgenomen.

5.1 Broedvogels bijlage I van de Vogelrichtlijn

Er kwamen 13 soorten broedvogels van de bijlage I tot broeden in het Vogelrichtlijngebied, waarvan 11 in de compensatiegebieden. Van een 14de soort, het Woudaapje, werden tot 3 territoriale, zingende mannetjes vastgesteld maar kwam het niet tot een broedgeval. De aantallen per soort zijn samengevat in onderstaande tabel.

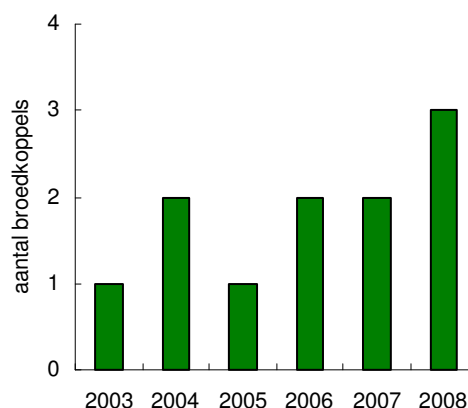
		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	1	2	1	2	2	3
Woudaapje	<i>Ixobrychus minutus</i>	0	0	0	0	0	0
Lepelaar	<i>Platalea leucorodia</i>	1	5	11	14	19	19
Zwarte wouw	<i>Milvus nigricans</i>	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	21-22	26	23	21	11-12	15
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	2	1	1	2	2	2
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	2	0	4	0	0	1
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	70-100	163	190	148	132	237
Steltkluut	<i>Himantopus himantopus</i>	2	0	1	0	0	5
Strandplevier	<i>Charadrius alexandrinus</i>	1	3	18	15	10	7
Zwartkopmeeuw	<i>Larus melanocephalus</i>	206	479	240	7	103	1103
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	104	67	200	287	248	220
Dwergstern	<i>Sterna albifrons</i>	0	0	0	0	0	1
IJsvogel	<i>Alcedo atthis</i>	2-3	2	3	2	3	7
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	> 188	> 180	> 150	171	> 170	>167

Tabel 1: aantal broedgevallen van bijlage I soorten van de vogelrichtlijn

Hieronder wordt een korte bespreking per soort gegeven.

Roerdomp

Deze soort broedde in 2002 voor het eerst in het gebied (Groot Rietveld). In 2008 hadden 2 koppels uitgevlogen jongen. Hier was gedurende lange periode ook nog een derde territoriaal mannetje aanwezig. Bovendien waren er nog enkele waarnemingen buiten dit gebied. Vermoedelijk bestaat de populatie Roerdampen op LSO nu uit enkele broedkoppels met daarnaast een of meerdere niet broedende vogels. Zo waren er een paar zichtwaarnemingen in het rietgedeelte van de Steenlandpolder. Op Vlaamse schaal lijkt Roerdomp zich na dramatisch lage aantallen in de tweede helft van de jaren negentig heel voorzichtig te herstellen. De soort steeg van 7 broedkoppels in 2003 tot 15 koppels in 2006 en 20 koppels in 2007. LSO is een van de vijf vaste Vlaamse locaties waar Roerdomp jaarlijks broedt (Vermeersch & Anselin, in prep.).

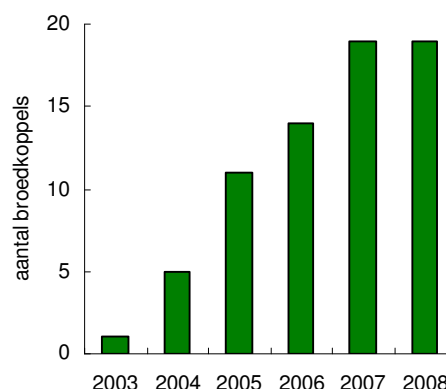
Figuur 5: aantal broedkoppels Roerdomp

Woudaapje

Op het Groot Rietveld doken 3 mannetjes op (2 adulten en 1 tweedekalenderjaar) waarvan minstens 2 langdurig bleven zingen. De laatste waarnemingen gebeurden half augustus. Er werd echter nooit een wijfje opgemerkt. Vlaanderen kende in juni 2008 een uitzonderlijke influx van Woudaapjes. Op erg weinig plaatsen resulteerde dit in broedgevallen, behalve in de traditionele plaatsen in Midden-Limburg. Woudaapje kende in Vlaanderen sinds 2006 opvallend meer broedgevallen dan in de jaren voorheen. In Hoeverre de waargenomen mannetjes op het Groot Rietveld een toekomstige vestiging inluiden, blijft afwachten.

Lepelaar

Dit jaar waren er opnieuw 19 broedparen aanwezig die in totaal 34 uitgevlogen jongen voortbrachten. Op de oude broedplaats kwamen eerst nog 7 paren tot broeden die maar liefst 21 jongen produceerden. In de periode dat deze al uitgevlogen jongen hadden kwamen er nog 3 late broedparen bij. Het kappen van de wilgenopslag op de naburige plas voor het broedseizoen 2008 resulteerde in de vestiging van 9 broedparen. Deze brachten echter slechts 9 uitgevlogen jongen voort. Bij een nestbezoek werden zowel verlaten nesten met kleine jongen als met eieren aangetroffen. De oorzaak van het verlaten van nesten kennen we niet, maar dit gedrag kan mogelijk het gevolg zijn van predatorbezoek.

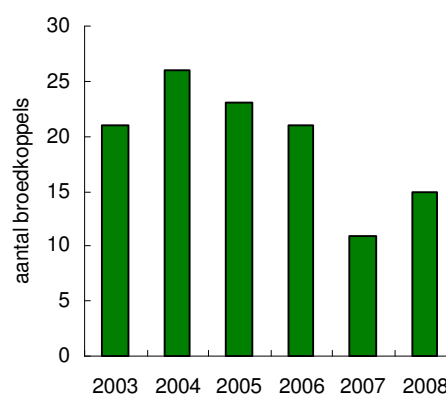
Figuur 6: aantal broedkoppels Lepelaar

Zwarte wouw

Verschillende opeenvolgende waarnemingen doen vermoeden dat minstens één van de partners van het koppel dit jaar toch weer terugkeerde. Dit koppel is sinds 2003 regelmatig aanwezig in het gebied. Ondanks waarneming van nestgebruik en copulaties, kwam het nooit tot een geslaagd broedgeval.

Bruine kiekendief

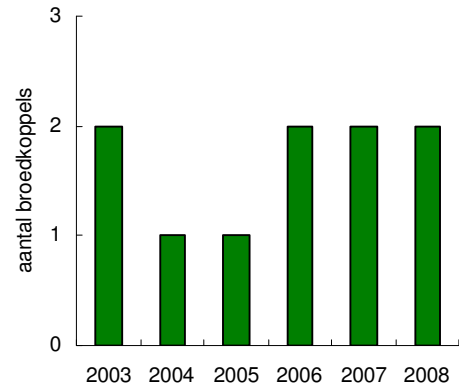
Er werden iets meer broedparen vastgesteld dan in 2007, maar de aantallen zijn duidelijk lager dan in de beginperiode. Een polygaam mannetje op Steenlandpolder, dat dus twee vrouwtjes had, werd als één territorium geteld. Ook in Vlaanderen kende de soort in dezelfde periode een aanzienlijke terugval. Het aantal broedparen viel terug van ruim 140 in de periode 2000-2005 tot 90 in 2007 (Vermeersch & Anselin in prep.). De terugval in het LSO-gebied is statistisch niet verschillend van de Vlaamse trend, en ook gelijkaardig aan de trend in Zeeland. Het vlakbij gelegen Verdrongen Land van Saeftinghe is echter één van de weinige gebieden waar de soort er nog op vooruit gaat (Vermeersch & Anselin in prep.). Het zou kunnen dat enkele koppels, van wie een vroegere broedplaats verdween door economische expansie, uitweken naar Saeftinghe, maar dit blijft speculatief. Het verlies aan broed- of foerageergelegenheid over de monitoringperiode is in elk geval onvoldoende om een dergelijke daling van de aantallen te verklaren.

Figuur 7: aantal broedkoppels Bruine Kiekendief

Slechtvalk

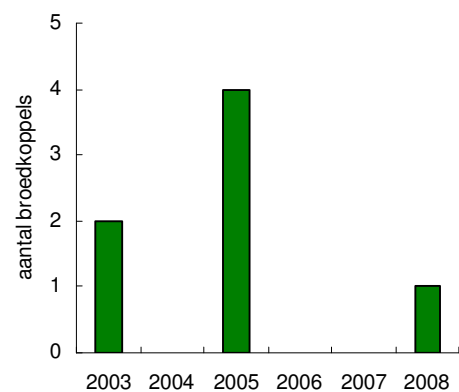
Deze soort broedt in de nestkasten aan de koeltorens van de kerncentrale te Doel en de elektriciteitscentrale te Kallo. Voor zijn voedsel hangt de slechtvalk evenwel af van het prooiaanbod binnen het Vogelrichtlijngebied. De compensatiegebieden dragen hier zeker toe bij.

Figuur 8: aantal broedkoppels Slechtvalk

Porseleinhoen

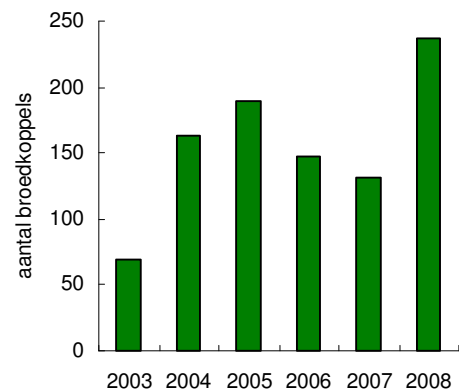
De broedaantallen verlopen in Vlaanderen bijzonder onregelmatig. Dat is ook het geval in het Vogelrichtlijngebied. Jaarlijks is er wel geschikt broedhabitat voor deze soort aanwezig in het Vogelrichtlijngebied. Porseleinhoen heeft nood aan ondiep water met vegetatie, zoals in de randzones van Rietlanden en Zeggenvegetaties. Het water is liefst niet dieper dan 15cm. In 2008 werd één territorium vastgesteld in ondergelopen rietland zone Logistiek Park, waar dit jaar ook verschillende territoria van Waterral werden vastgesteld.

Figuur 9: aantal broedkoppels Porseleinhoen

Kluut

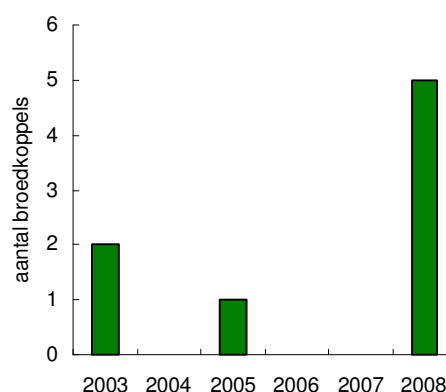
De nieuw ingerichte compensatiegebieden Drijdijk, Putten west, Zoetwaterkreek, Brakke kreek en Doelpolder Noord herbergden 150 van de 237 broedparen in 2008. In deze gebieden is pionierhabitat nog ruim aanwezig. Op de schiereilandjes van het al deels opgespoten Doeldok werden reeds de eerste broedgevallen vastgesteld. In het latere voorjaar werd ook de 'pompput' op de werfzone van het Deurganckdok gebruikt als broedgebied. Vermoedelijk ging het hier deels om tweede pogingen van broedparen met mislukte broedgevallen in de compensatiegebieden eerder in het broedseizoen. Het aantal broedparen in 2008 is het hoogste aantal sinds het begin van de monitoring in 2003.

Figuur 10: aantal broedkoppels Kluut

Steltkluit

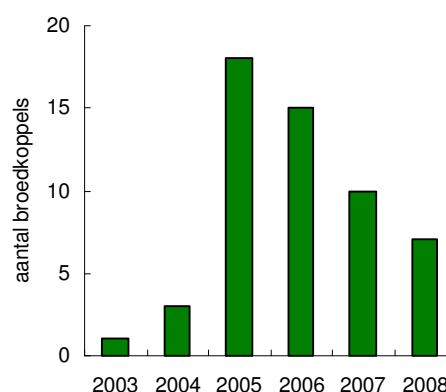
De Steltkluit is geen jaarlijkse broedvogel in het Vogelrichtlijngebied. In 2006 en 2007 waren er heel weinig waarnemingen van deze soort zowel in het studiegebied als in Vlaanderen, waar het maar tot één broedgeval per jaar kwam (Uitkerkse Polder). Dergelijke fluctuaties zijn normaal, vermits de soort in Vlaanderen op de rand van haar verspreidingsgebied zit. In 2008 broedden er 5 koppels in het LSO-gebied: 2 op de Vlakte van Zwiendrecht, 1 naast de Putten Plas (C54) en 2 op de Verrebroekse Plassen, waar door een lage waterstand enkele lage eilandjes tot stand waren gekomen. Op de Verrebroekse plassen bracht het eerste koppel 3 jongen groot en het tweede zorgde voor een vierde vliegvlug jong in het gebied.

Figuur 11: aantal broedkoppels Steltkluit

Strandplevier

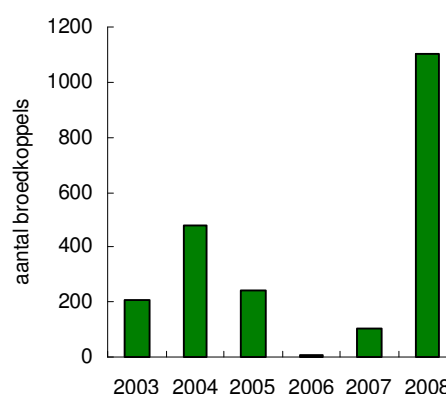
De strandplevier is in Vlaanderen een heel zeldzame broedvogel. Men kan maar van twee populaties spreken: het LSO-gebied en de Voorhaven van Zeebrugge. De aantallen zijn laag en fluctueren sterk, er kan niet van een stabiele populatie gesproken worden. Ook internationaal gaat de soort achteruit. Strand- en plashabitat in de haven is belangrijk voor het behoud van deze soort. Vanaf 2009 zullen de potenties voor deze soort verder toenemen in de Mida-zone en het gedempt deel van het Doeldok.

Figuur 12: aantal broedkoppels Strandplevier

Zwartkopmeeuw

De aantallen in het LSO-gebied kennen een grillig verloop. Dit geldt evenzeer voor de aantallen in Vlaanderen, en kan verklaard worden doordat de Vlaamse kolonies één metapopulatie vormen met de kolonies in het Deltagebied. Indien Vlaamse broedlocaties tijdelijk minder geschikt of aantrekkelijk zijn, wijken de meeuwen uit naar Nederland en vice versa. Over meerdere jaren bekeken is het Antwerpse havengebied alleszins een belangrijk onderdeel van deze metapopulatie. De soort heeft zowel op Linker- als op Rechterscheldeoever vestigingsmogelijkheden, wat de jaarlijkse fluctuaties binnen één deelgebied als LSO uiteraard nog verhoogt. In 2008 was er een grote kolonie op de Meeuwenbroedplaats waar maar liefst 1100 koppels tot broeden kwamen. Deze brachten ongeveer evenveel vliegvlugge jongen voort. In de nieuwe compensatiegebieden vestigde de soort zich in 2007 op de eilandjes in de Zoetwaterkreek met 11 koppels. In 2008 broedden er ook 3 koppels op het eiland in de Brakke Kreek.

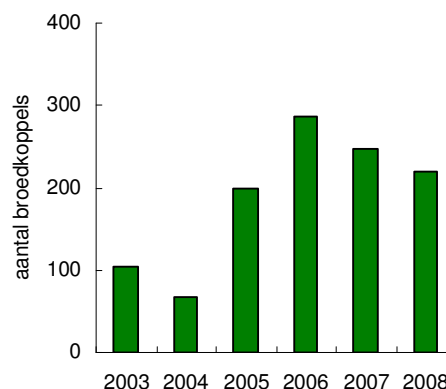

Figuur 13: aantal broedkoppels Zwartkopmeeuw

Figuur 14: aantal broedkoppels Visdief

Visdief

Een grote kolonie (opgesplitst in 3 deelkolonies) vestigde zich weer op de werf van het Deurganckdok, die tijdens het broedseizoen deels werd gevrijwaard. Dankzij deze maatregel waren er voor het vierde jaar op rij minstens 200 broedparen. De aanwezigheid van voldoende Strand- en plasvlakten, het broedgebied van deze soort, blijft een aandachtspunt voor de komende jaren in het Vogelrichtlijngebied.

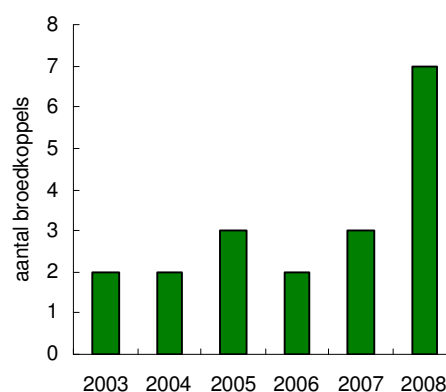

Dwergstern

Eind mei 2008 werd een baltsend koppel Dwergsternen waargenomen ter hoogte van het Paardenschor. Deze vogels vestigden zich vervolgens in de Visdievenkolonie aan het Deurganckdok. Dit was het tweede broedgeval van Dwergstern in het Vlaamse binnenland. Het eerste werd vastgesteld te Zandvliet in 1979.

IJsvogel

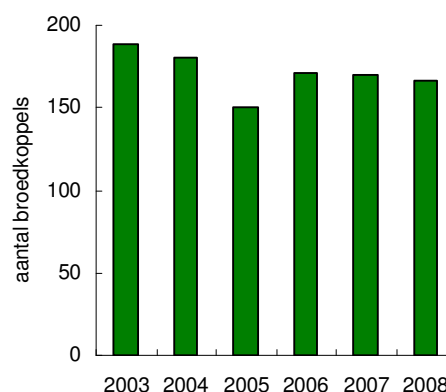
Deze soort kent sterk fluctuerende broedaantallen in Vlaanderen, vooral onder invloed van strenge winters. In 2008 werden 7 territoria opgetekend in het gebied, het grootste aantal sinds het begin van de monitoring.

Figuur 15: aantal broedkoppels IJsvogel

Blauwborst

Blauwborst nam over de jaren toe in Steenlandpolder en de Verrebroekse plassen door uitbreiding van riet. De aantallen in het Groot Rietveld waren in 2008 lager dan voorheen. Het Groot Rietveld kende een accidentele waterpeilverhoging tijdens het broedseizoen. Blauwborst is een grondbroeder van drogere types rietland, en vond er dus minder geschikt habitat. Globaal genomen zijn voor deze soort ook de rietgebieden buiten de compensatiegebieden belangrijk. Ook buitendijks komt de soort veel tot broeden. Zo namen de aantallen op Ketenisseschor toe met de toenemende rietontwikkeling. Ook de rietgebieden elders op het opgespoten terrein, zoals de zones logistiek park en de vindplaats van de Groenknolorchis, zijn belangrijk voor deze soort. Globaal is de evolutie van deze soort over de jaren beperkt. Dit kan ook gesteld worden van het totale rietareaal op LSO, waar zowel toenames als afnames voorkomen en ongeveer in evenwicht zijn.

Figuur 16: aantal broedkoppels Blauwborst

5.2 Doelhabitats en hun broedvogelgemeenschap

Plas en Oever

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Dodaars	<i>Tachybaptus ruficollis</i>	18 à 19	44	40	33	32	63
Geoorde Fuut	<i>Podiceps nigricollis</i>	18	74	102	84	76	56
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	> 148	>150	>140	183	>150	172
Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>	2	1	1	0	3	8
Krakeend	<i>Mareca strepera</i>	> 80	> 90	> 85	107	>110	140
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	> 31	> 30	>40	39	>38	49
Kuifeend	<i>Athya fuligula</i>	> 61	> 60	> 70	75	>71	112
Tafeleend	<i>Athya ferina</i>	> 18	> 30	> 40	48	45	57
Oeverzwaluw	<i>Riparia riparia</i>	285	950	>750	1185	750	1053

Tabel 2: aantal territoria van soorten van 'Plas en oever'

Samenvattend kan gesteld worden dat voor Dodaars en bijna alle eendensoorten de inrichting van de Brakke kreek, de Zoetwaterkreek, Drijdijk en de plassen in Doelpolder Noord en Putten West een verhoging van het aantal broedparen met zich mee heeft gebracht. Dat deze aantalstijging zich, in verhouding tot de beschikbaarheid van de plassen, met een jaar vertraging voordoet, kan te maken hebben met het feit dat zich nog een gemeenschap van waterplanten en ongewervelden moest ontwikkelen in de nieuwe waterrijke gebieden. Anderzijds waren de plaspeilen in 2008 algemeen hoger dan in 2007. Het relatieve aandeel van beide effecten is moeilijk uit te maken. Tafeleend vormt een uitzondering. Ook van Tafeleend waren de aantallen hoger in 2008, maar zij kwam bijna niet tot broeden in de nieuwe gebieden. De stijging werd vooral gerealiseerd in het Groot Rietveld en de Haasop, twee rietgebieden met een verhoogde waterstand. De oevervegetatie is in de nieuwe gebieden waarschijnlijk nog onvoldoende ontwikkeld.

De aantallen Geoorde Fuut, waarvoor LSO het belangrijkste kerngebied in Vlaanderen is, daalden na het piekjaar 2005. Het onvoldoende constant zijn van de waterstanden in de Verrebroekse plassen in 2007 en 2008 is een mogelijke oorzaak. De Geoorde fuut verhuisde in deze jaren naar andere gebieden, met een standvastiger waterpeil. De aantallen in deze nieuwe gebieden bleven echter beperkt. Ook dit kan te maken hebben met onvoldoende ontwikkelde oevervegetatie.

Riet en water

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	<i>Botaurus stellaris</i>	1	2	1	2	2	3
Woudaapje	<i>Ixobrychus minutus</i>	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	21-22	26	23	21	11-12	15
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	2	0	4	0	0	1
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	> 24	> 13	>15	20	19	23
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	> 188	> 180	> 150	171	> 170	>167
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	1	4	4	4	0	1
Sprinkhaanzanger	<i>Locustella naevia</i>	9 à 10	11	> 5	18	16-17	20
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	(24)	> 60	> 40	69	> 30	>40
Kleine Karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	(220)	> 200	> 200	403	> 370	> 450
Grote Karekiet	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	0	0	0	0	0	1
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	> 30	> 40	> 35	73	> 80	> 70
Baardmannetje	<i>Panurus biarmicus</i>	(15)	11	17	21	26	>16
Buidelmees	<i>Remiz pendulinus</i>	1	0	2	0	0	1
Rietgors	<i>Emberiza schoeniclus</i>	(100)	< 100	> 70	115	>100	> 100

Tabel 3: aantal territoria van soorten van 'Riet en water'.

Getallen van 2003 die tussen haakjes staan, zijn indicatief.

Samenvattend kan worden gesteld dat er in het Linkerscheldeoevergebied geen sterke globale trends werden geconstateerd voor rietvogels, maar dat er de laatste twee jaar een terugval is voor Bruine Kiekendief, die past in een trend op een grotere ruimtelijke schaal. Het gebrek aan algemene trend voor rietvogels is in overeenstemming met de evolutie van het totale rietareaal, waarvoor verlies en winst over de voorbije monitoringperiode ongeveer in evenwicht waren.

De gebieden met buitendijks of binnendijks nat riet op de Linkerscheldeoever zijn op Vlaams niveau bijzonder belangrijk voor enkele zeer zeldzame soorten, zoals Roerdomp, Snor en Baardmannetje. Van deze laatste soort herbergde het gebied over de monitoringperiode gemiddeld zelfs meer dan 70% van de Vlaamse populatie. De geleidelijke waterpeilstijging die zich in een aantal van de rietgebieden heeft voorgedaan is hiervoor positief. Voor soorten die meer gekoppeld zijn aan gevarieerde nat-droog overgangen met eventueel ruigte en struweel, zoals Sprinkhaanzanger en Rietzanger, zijn de grote rietgebieden belangrijk, maar ook elders in het gebied komen broedparen voor. Dit is nog meer uitgesproken het geval voor Rietgors, Blauwborst en Kleine Karekiet. Deze soorten kennen ook belangrijke kernen in rietgebieden buiten de natuurkernen, zoals in de zones Logistiek park en Groenknolorchis. Een aantal van deze laatste 5 soorten leek zich in 2008 vanuit het Groot Rietveld te hebben herverdeeld over andere gebieden. De plotse bijkomende waterpeilstijging tijdens het broedseizoen in het Groot Rietveld heeft deze soorten er mogelijks toe aangezet om uit te wijken.

Weidevogelgebied

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	323-334	> 260	> 200	283	> 210	173
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	55 à 61	> 50	> 55	74	> 72	71
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	32 à 39	> 55	38	52	> 47	51
Wulp	<i>Numenius arquata</i>	1	1	5	5	3	1
Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	58 à 59	> 60	> 70	84	71	70
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	87	> 60	> 55	74	48	67
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	> 23	> 20	> 20	23	18	44
Gele Kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	> 13	14	11	23	18	21

Tabel 4: aantal territoria van soorten van weidevogelgebied

Samenvattend kan gesteld worden dat voor de weidevogelsoorten er zich tijdens de monitoringperiode geen echt stijgende trends hebben voorgedaan. Er hebben zich wel ruimtelijke verschuivingen voorgedaan. Sinds 2007 zijn de aantallen Grutto en Tureluur duidelijk gestegen in het compensatienetwerk. Door de afwerking van Putten West en Doelpolder noord is er voor deze soorten een veel optimaler habitat ontstaan, en komen zij nu vooral daar tot broeden. Ook Kievit kende een stijging van de aantallen in deze nieuwe gebieden. In 2008 waren de hydrologische omstandigheden in deze gebieden gunstiger dan in 2007 door een minder droog voorjaar en een beter peilbeheer. Waar in 2007 de meeste broedgevallen van deze soorten zich voordeden in Putten West, was er in 2008 een gelijkmatigere spreiding over beide gebieden. In beide gebieden is de vegetatie nog niet optimaal. Kolonisatie door grassoorten die ideaal zijn voor een weidevogelgebied is nog maar in een beginstadium. Een dergelijke ontwikkeling duurt verschillende jaren. Daarnaast is op verschillende plaatsen een te sterke opslag van ruigtekruiden. Om de vegetatie te optimaliseren is een strikte uitvoering van het gras- en maaibeheer belangrijk.

Strand en plas

		2003	2004	2005	2006	2007	2008
Steltkluut	<i>Himantopus himantopus</i>	2	0	1	0	0	5
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	70-100	163	190	148	132	237
Kleine Plevier	<i>Charadrius dubius</i>	13	18	21	36	28	47
Bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	1	1	1	1	0	0
Strandplevier	<i>Charadrius alexandrinus</i>	1	3	18	15	10	7
Zwartkopmeeuw	<i>Larus melanocephalus</i>	206	479	240	7	103	1103
Kokmeeuw	<i>Larus ridibundus</i>	> 2130	> 2200	3243	1974	1795	4252
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	104	67	200	287	248	220
Dwergstern	<i>Sterna albifrons</i>	0	0	0	0	0	1

Tabel 5: aantal territoria van soorten van 'Strand en plas'

Veel van de soorten binnen deze soortengroep zijn bijlage I-soorten en werden dus al hoger besproken. Samenvattend kan worden gesteld dat de inspanningen sinds 2005 om delen van de werfzone Deurganckdok en Putten plas te vrijwaren tijdens het broedseizoen een positief effect hebben op de aantallen binnen deze soortengroep. Dit wordt het duidelijkst geïllustreerd door Visdief, die sindsdien steeds minstens 200 broedparen telde, die bijna exclusief in deze zone werden gehaald. Ook Kluut is in deze zone een regelmatig broeder. Zoals hoger vermeld bij de bespreking van de bijlage I-soorten kende Kluut echter ook een sterke toename in de nieuw ingerichte gebieden, waar nog veel pionierhabitat aanwezig is. Dit geldt ook voor Kleine plevier, die over de monitoringperiode een significante stijging van de aantallen kende. Op Putten Plas was er in 2008 gedurende korte tijd een baltsend koppel Bontbekplevier aanwezig. Voor de meeuwen kennen de aantallen een grillig verloop, doordat er veel interactie is met broedplaatsen op rechteroever en zelfs in het Nederlandse Deltagebied. Voor Kokmeeuw hebben zich naast de traditionele kolonies op de Verrebroekse plassen en op de Meeuwenbroedplaats intussen ook kolonies gevormd op de eilanden in de Zoetwaterkreek en de Brakke kreek. De Meeuwenbroedplaats kende in 2008 recordaantallen van zowel Kokmeeuw als Zwartkopmeeuw.

5.3 Toetsing aan de compensatiedoelstellingen voor het Deurganckdok

In dit onderdeel wordt voor elk habitat en bijhorende vogelgroep geëvalueerd in welke mate al aan de compensatiedoelstellingen wordt voldaan. In alle gevallen worden niet alleen de specifiek voor dit habitat bedoelde compensatiegebieden verrekend, maar ook de aanwezigheid van dat habitat of die vogelgroep in compensatiegebieden die daarvoor niet werden aangeduid. Bij de broedvogelaantallen per gebied werd telkens het aantal van het referentiejaar 2003 afgetrokken teneinde een correcte evaluatie van de toe- of afname te kunnen maken. Voor details omtrent de berekening en referentieaantallen wordt verwezen naar het jaarverslag van 2006.

Plas en oever

Het habitatype 'Plas en oever' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 plas en 1/4 oever. Deze verhouding geldt als richtwaarde. Er is niet vastgelegd welk type van vegetatie op de oevers moet voorkomen. Er wordt van uitgegaan dat dit deels rietoevers en deels grazige oevers zijn. Voor dit type voorziet de compensatiematrix de realisatie van 35 ha in Drijdijk en "het tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone 'Putten Plas' en overige waterplassen in Z2-gebied", zijnde de Verrebroekse Plassen. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel. De oppervlakte oever wordt als minimum aanwezige oppervlakte aangegeven, vermits de plassen ingebed zijn in een groter geheel, en er geen maximumbreedte van oever is vastgelegd. Er moet worden vermeld dat dit habitatype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk ruim aanwezig is, waar het zijn functie van plas- en oeverhabitat combineert met een ondersteunende rol voor de doeltypes van die gebieden.

Gebied		oppervlakte plas	oppervlakte oever	type oevervegetatie
Drijdijk	<i>permanent</i>	18,5 ha	>10 ha	grasland, ruigte en pioniervegetatie
Verrebroekse Plassen	<i>tijdelijk</i>	60 ha	>15 ha	riet en pioniervegetatie
Totaal		78,5 ha	>25 ha	alle oevertypes aanwezig

Tabel 6: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Plas en oever'

Voor 'Plas en oever' zijn er enkel oppervlakte doelstellingen opgenomen. Er kan dus gesteld worden dat voor dit habitatype de compensaties zoals voorzien in het Nooddecreet op dit moment zijn voldaan.

Riet en water

Het habitatype 'Riet en water' wordt omschreven als bestaande uit 3/4 riet en 1/4 plas. Deze verhouding geldt als richtwaarde. Voor dit type voorziet de compensatiematrix voor het Deurganckdok 10 ha in de Steenlandpolder en 17,8 ha in de Zoetwaterkreek. Er moet worden vermeld dat dit habitatype ook in andere gebieden van het compensatienetwerk aanwezig is. Dit wordt bij de evaluatie van de broedvogelaantallen mee in rekening gebracht. Daarnaast moet ook worden vermeld dat Putten West, Zoetwaterkreek en de tussenliggende percelen waardevolle ecologische polder bij de inrichting werden geïntegreerd. Dit wordt bij de evaluatie dan ook als één geheel beschouwd. Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel.

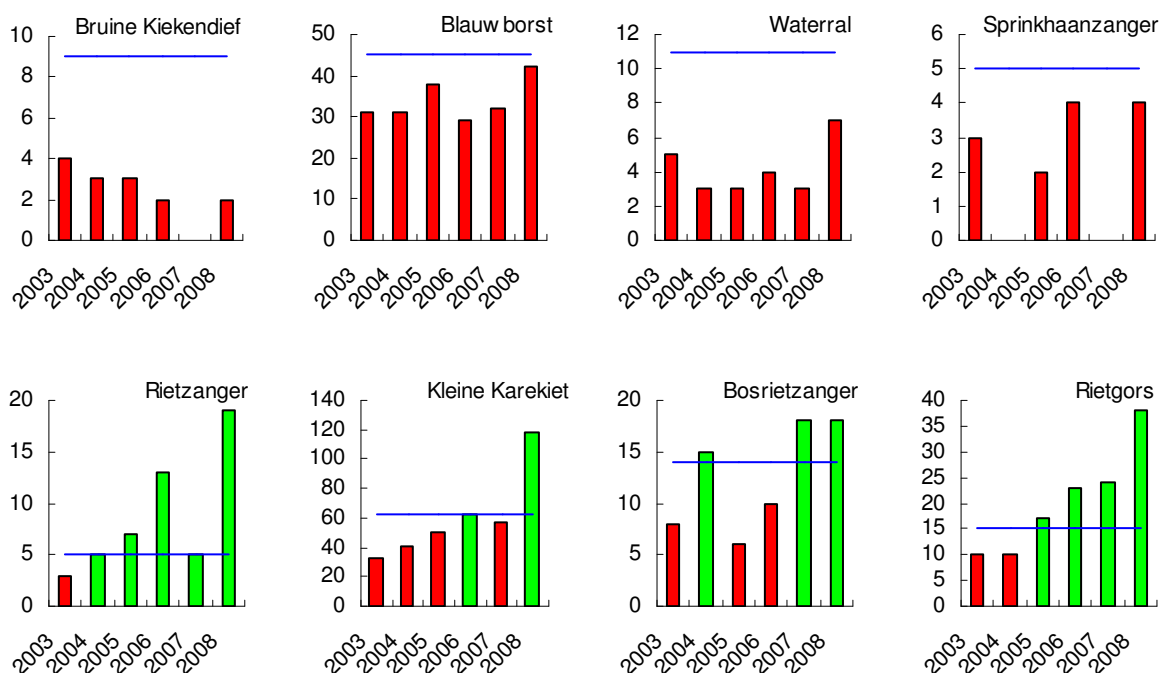
Gebied		oppervlakte riet	oppervlakte water
Steenlandpolder	<i>permanent</i>	>8 ha	>2.5 ha
Zoetwaterkreek en Putten West	<i>tijdelijk</i>	<0,5 ha	27,8 ha
Totaal		<10 ha	>30 ha

Tabel 7: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Riet en water'

In de overige gebieden was er uitbreiding van riet, voornamelijk in de Verrebroekse plassen, maar door het verdwijnen van riet bij de opspuiting van de MIDA is er netto geen riet bijgekomen. Uit tabel 7 volgt duidelijk dat wel voldoende plas aanwezig is, maar dat in het gebied Zoetwaterkreek en Putten West riet nog moet ontwikkelen.

Er werden voor acht soorten vogels van 'Riet en water' doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. De evolutie binnen de gebieden, aangeduid als compensatie voor Deurganckdok en de gebieden gevrijwaard op de werfzone, is weergegeven in onderstaande figuur. Vier van de acht soorten haalden de doelstelling. Voor de soorten Rietzanger, Kleine Karekiet en Rietgors was er een positieve evolutie tot 2006. In 2008 zijn de aantallen weer duidelijk toegenomen, mogelijks door inwijking vanuit het Groot Rietveld ten gevolge van de waterpeilproblemen die zich daar toen voordeden. De toename van 2008 kan dus ook tijdelijk zijn. De toename tot 2006 van deze drie soorten is in overeenstemming met rietuitbreiding in Steenlandpolder en in de Verrebroekse plassen. Sprinkhaanzanger is onregelmatig, Blauwborst lijkt te schommelen met af en toe piekaantallen. Blauwborst is sinds 2003 wel met vijf koppels toegenomen op Steenlandpolder. Waterral, vooral een soort van nat riet, zit nog ver beneden de doelstelling. Hetzelfde geldt voor Bruine kiekendief.

Samenvattend kan worden gesteld dat voor een aantal soorten vordering is gemaakt door de rietontwikkeling op Steenlandpolder en rietuitbreiding op de Verrebroekse plassen. Vier van de acht doelsoorten halen de compensatiedoelstelling echter nog niet. Ook de oppervlaktedoelstelling wordt nog niet gehaald, doordat riet nog moet ontwikkelen in de ingerichte Zoetwaterkreek.

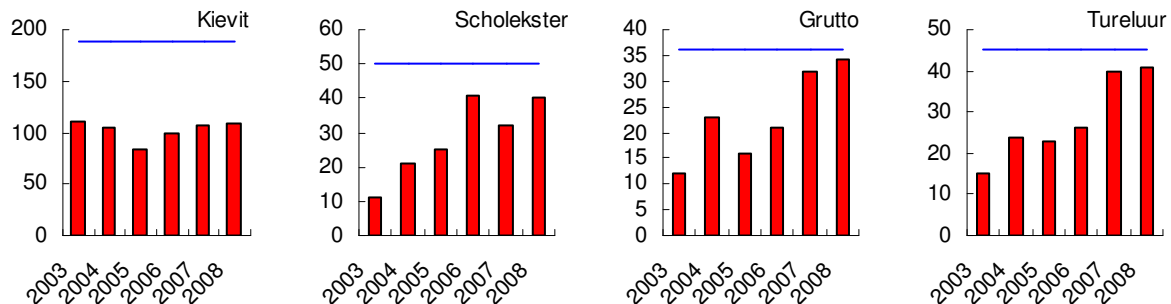

Figuur 17: evaluatie van de aantallen rietvogels in de compensatiegebieden voor Deurganckdok. Blauwe lijn: doelstelling. Groene balk: doelstelling gehaald. Rode balk: doelstelling niet gehaald.

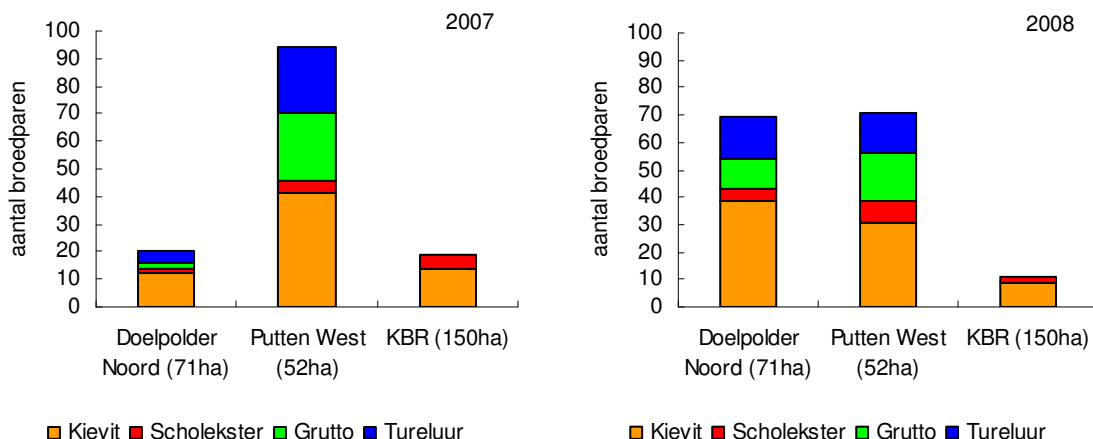
Weidevogelgebied

Het habitattype weidevogelgebied omvat natte graslanden, waar optimaal de watertafel in het broedseizoen slechts 25 cm beneden het maaiveld staat. Voor dit type voorziet de compensatiematrix in de realisatie van 71 ha in Doelpolder Noord, 52 ha in Putten West en 150 ha in KBR. Na de inrichtingswerken wordt in Doelpolder Noord en Putten West de oppervlakte-doelstelling gehaald in areaal grasland. De graduele overgangen in diepte van de watertafel en toestand van de vegetatie maken echter een strikte evaluatie naar oppervlakte moeilijk. Voor dit type gebieden is een aanvullende evaluatie van vogelaantallen zeer belangrijk. Delen die aan de optimale watertafelvereisten voldoen waren in Putten West en Doelpolder Noord in 2008 alleszins aanwezig. De hydrologische omstandigheden waren ook duidelijk beter dan in 2007. In KBR was vernatting in 2008 nog niet gerealiseerd.

Er werden voor vier soorten vogels van weidevogelgebied doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. Hoewel voor geen van de soorten de compensatiedoelstellingen worden gehaald, lijkt dit voor Grutto en Tureluur niet meer veraf. Dit is te wijten aan de toename van deze soorten in Putten West en Doelpolder Noord. Voor Kievit is dit duidelijk nog niet het geval. Bekijken we de verdeling over de drie aangeduide compensatiegebieden, dan valt op dat in KBR nog zeer weinig weidevogels tot broeden komen.

Figuur 18: evaluatie van de aantallen weidevogels in de compensatiegebieden voor Deurganckdok. Blauwe lijn: doelstelling. Groene balk: doelstelling gehaald. Rode balk: doelstelling niet gehaald

Figuur 19: aantallen van de vier doelsoorten voor weidevogelgebied in de drie aangeduide compensatiegebieden

Samenvattend kan gesteld worden dat de compensatie voor weidevogels nog niet is voldaan. De aantallen broedkoppels geven aan dat KBR zonder vernatting nog niet als weidevogelgebied kan worden beschouwd. Voor Putten West en Doelpolder Noord lijkt dit wel het geval, en moeten de gebieden enkele jaren tijd krijgen om verder te evolueren. Een definitieve evaluatie van deze gebieden mag pas na deze periode worden gemaakt. Peilbeheer en gepast maai- en graasbeheer zijn intussen belangrijke sturende factoren die door de Beheercommissie kort moeten worden opgevolgd.

Strand en plas

Het habitatype 'Strand en plas' wordt omschreven als bestaande uit zandvlakte, eventueel met pionierbegroeiing, gecombineerd met plassen. Het omvat met andere woorden de allereerste ontwikkelingsstadia op zandige grond. Onder pioniervegetatie verstaan we de eerste kolonisatiestadia van planten, waarbij open grond tussen de begroeiing duidelijk aanwezig blijft. Plassen in dit habitatype bestaan minstens voor een deel uit ondiep water. Er is geen verhouding tussen de verschillende delen vastgelegd, maar ze moeten wel allemaal aanwezig zijn. De optimale verhouding verschilt sterk van doelsoort tot doelsoort, en kan dus best ook variëren. Zo heeft Kluut duidelijk meer behoefte aan de onmiddellijke nabijheid van water dan bijvoorbeeld Visdief, en verkiest Zwartkopmeeuw een vegetatie die al iets verder ontwikkeld is dan Kokmeeuw. In de compensatiematrix is voor dit habitatype 200 ha voorzien, 74 ha op het gedempt deel van het Doeldok, 77 ha op de opgespoten MIDA en 53 ha op de Vlake van Zwijndrecht. Verder is dit habitatype op verschillende andere plaatsen in de haven aanwezig, vermits het bij uitvoering van werken snel ontstaat. Voorwaarde om als broedgebied in aanmerking te komen is wel dat het gebied tijdens het broedseizoen verstoringvrij wordt gehouden.

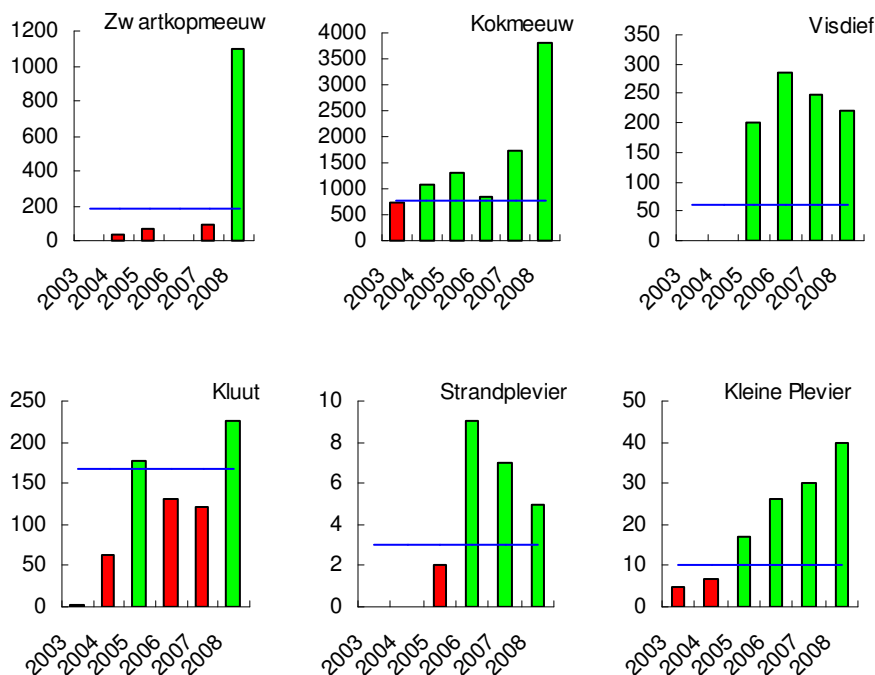
Een overzicht van de realisatie van dit type in de doelgebieden is opgenomen in onderstaande tabel. De opvulling van Doeldok is nog aan de gang. In 2008 was wel al een deel strand aanwezig, dat door broedvogels kon worden gebruikt. De opspuiting in de MIDA zone was afgewerkt, maar er was geen water aanwezig.

Gebied		oppervlakte	toestand 2008
Gedempt deel Doeldok	<i>tijdelijk</i>	17,30 ha	vooral water, strandzones in 2008 aanwezig langs de rand
Opgespoten MIDA	<i>tijdelijk</i>	42 ha	Open zand aanwezig, geen water
Vlake van Zwijndrecht	<i>tijdelijk</i>	53 ha	Open zand en water aanwezig. Grote delen van het gebied echter in een te ver gevorderd vegetatiestadium
Totaal		112,30 ha	

Tabel 8: evaluatie van de oppervlaktecompensatie 'Strand en plas'

Uit deze tabel volgt duidelijk dat de oppervlakte doelstelling binnen de aangeduide gebieden nog niet wordt gehaald. Om hieraan te verhelpen werd de Meeuwenbroedplaats en de R2-vlakte ingericht en wordt sinds 2005 binnen het kader van de Beheercommissie jaarlijks overlegd om op de werfzones van Deurganckdok en Putten plas gebieden tijdens het broedseizoen verstoringvrij te houden, zodat jaarlijks minstens 200 ha 'Strand en plas' habitat beschikbaar is. Hierdoor kan wel gesteld worden dat de oppervlaktecompensatie voor dit habitatype wordt gerealiseerd.

Er werden voor zes soorten vogels van 'Strand en plas' doelstellingen met betrekking tot het aantal broedparen opgesteld. In 2008 werden voor al deze soorten de compensatiedoelstellingen gehaald.

Figuur 20: evaluatie van de aantallen strand- en plasbroeders in de compensatiegebieden voor Deurganckdok.
 Blauwe lijn: doelstelling. Groene balk: doelstelling gehaald. Rode balk: doelstelling niet gehaald.

5.4 Toetsing aan de Instandhoudingsdoelstellingen voor Linkerscheldeoever

Vogels van 'Plas en oever'

Hieronder vallen de soorten die in de Achtergrondnota Natuur worden samengebracht als Watervogels, aangevuld met Oeverzwaluw en Bergeend. Er zijn Instandhoudingsdoelstellingen (IHD) voor zes soorten binnen deze gemeenschap. IHD en aantallen in 2008 worden weergegeven in onderstaande tabel.

Soort	Aantal koppels 2008	IHD
Knobbelzwaan	4	10
Krakeend	140	130-150
Slobeend	49	106
Kuifeend	112	125-135
Bergeend	172	265
Oeverzwaluw	1053	600-800

Tabel 9: aantallen en IHD voor soorten van 'Plas en oever'

Oeverzwaluw haalde in 2008 de IHD ruimschoots. Gemiddeld over de jaren heen haalde deze soort iets meer dan 800 koppels per jaar. Er dient wel bij vermeld te worden dat het grootste deel van de Oeverzwaluwpopulatie broedt op de Verrebroekse Plassen, een tijdelijk compensatiegebied. In 2008 waren er daar 843 broedgevallen.

Zoals hoger vermeld kenden alle eendensoorten een aantalstijging in 2008. Hierdoor haalt Krakeend voor het eerst de IHD en Kuifeend bijna. De afwerking in 2006 en 2007 van grote nieuwe wateroppervlakten als Brakke kreek, Zoetwaterkreek, Drijdijk en de waterplassen in Putten West en Doelpolder Noord heeft hier zeker toe bijgedragen. Ook van deze soorten herbergt het tijdelijke compensatiegebied Verrebroekse Plassen belangrijke aantallen. In 2008 broedden er 42 koppels Krakeend en 22 koppels Kuifeend op de Verrebroekse

plassen. Het aantal Slobeenden nam toe in 2008, maar dit volstond niet om de IHD's te halen. Bergeend en Knobbelzwaan haalden de IHD niet.

Vogels van 'Riet en water'

Er zijn IHD voor vier soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels 2008	IHD
Bruine kiekendief	15	28-33
Blauwborst	>167	307-351
Rietzanger	>40	85-90
Baardmannetje	16	11-14

Tabel 10: aantallen en IHD voor soorten van 'Riet en water'

Enkel Baardmannetje haalt de IHD. Ook al moeten de aantallen Rietzanger en Blauwborst met een zekere foutenmarge worden geïnterpreteerd, zitten zij nog zeer ver van de IHD. Dit geldt ook voor Bruine Kiekendief. Het is duidelijk dat ontwikkeling van bijkomend riethabitat binnen het kader van de realisatie van het Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen nodig zal zijn om voor deze soortengroep tot een robuuste situatie te komen.

Vogels van weidevogelgebied

Er zijn IHD voor drie soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels 2008	IHD
Scholekster	71	82-132
Grutto	51	62
Tureluur	70	82-112

Tabel 11: aantallen en IHD voor soorten van weidevogelgebied

Geen van de drie soorten haalt momenteel de IHD.

Vogels van 'Strand en plas'

Er zijn IHD voor acht soorten binnen deze gemeenschap.

Soort	Aantal koppels 2008	IHD
Steltkluut	5	4
Kluut	237	350-450
Kleine Plevier	47	50-60
Bontbekplevier	0	4-5
Strandplevier	7	30-40
Zwartkopmeeuw	1103	30-40
Kokmeeuw	4252	3380-3402
Visdief	220	208

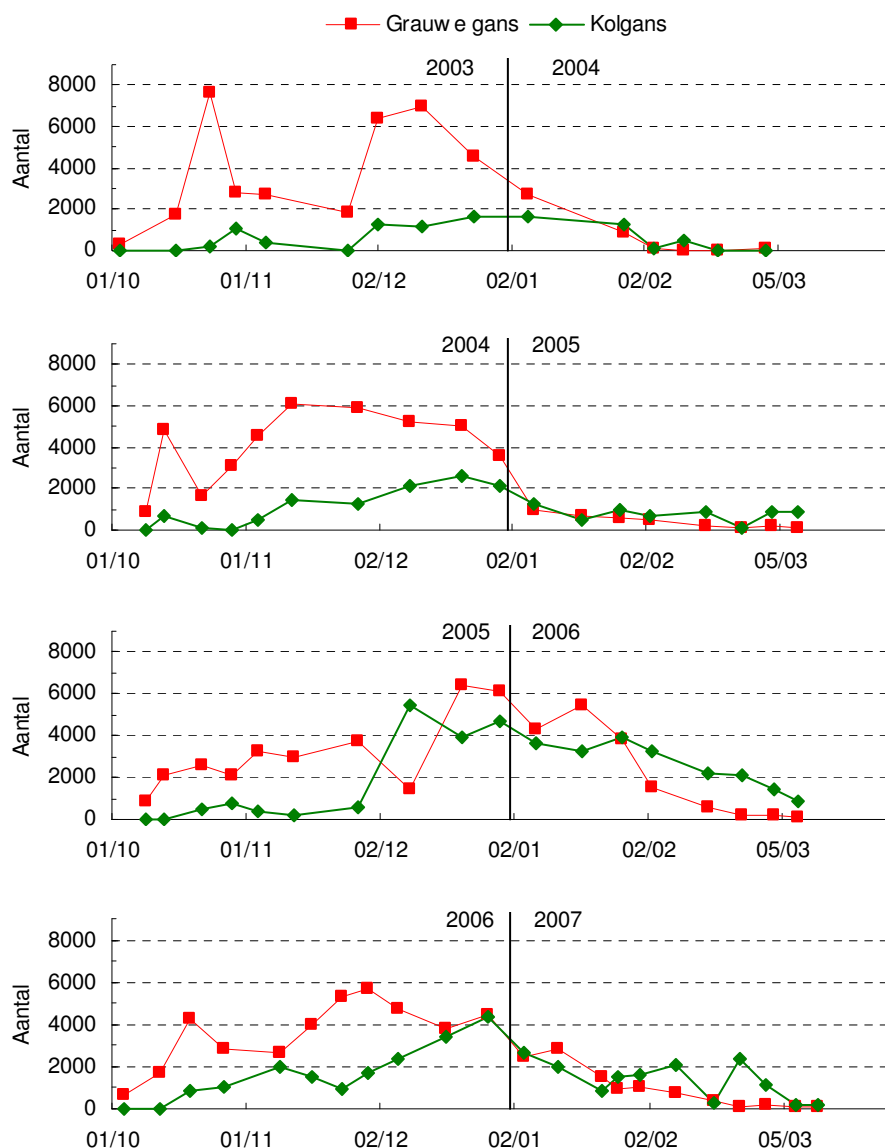
Tabel 12: aantallen en IHD voor soorten van 'Strand en plas'

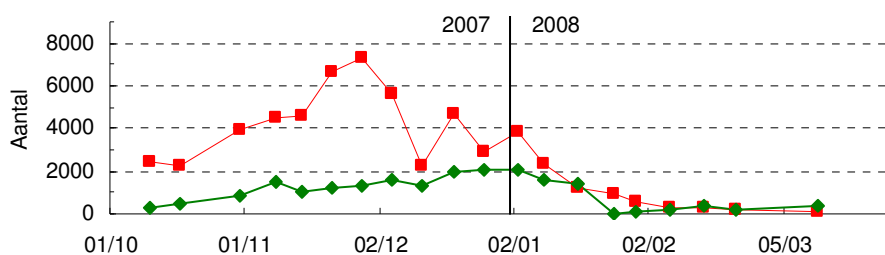
De koloniebroeders Zwartkopmeeuw, Kokmeeuw en Visdief haalden in 2008 de IHD. Voor Kluut was dit, ondanks de sterke stijging in 2008, niet het geval. Dit was wel zo voor Steltkluut, maar Steltkluut is een dermate onregelmatige broeder dat een evaluatie slechts mag gemaakt worden op basis van een lange tijdsreeks. Kleine plevier kende in het Linkerscheldeoevergebied over het verloop van de monitoringperiode een sterke stijging, maar haalt ook de IHD nog niet. Strandplevier blijft nog ver beneden de IHD.

5.5 Overwinterende ganzen

Grauwe gans komt voornamelijk in het gebied voor in het eerste deel van de winter. Na de jaarwisseling is er doorgaans een sterke afname van de aantallen. De wintermaxima van getelde Grauwe ganzen liggen jaarlijks rond 6000 exemplaren, met in sommige winters piekaantallen die iets hoger liggen. Dit was ook het geval in de winter 2007-2008. Voor Grauwe gans bedragen de IHD 4100-6700 exemplaren. De aantallen de vijf laatste winters komen hiermee goed overeen. De aantallen Kolgans zijn iets lager. De wintermaxima van getelde Kolgans variëren van 2000 tot iets meer dan 4000 exemplaren. Voor Kolgans werden geen IHD geformuleerd.

Beide ganzensoorten verschillen in grondgebruik. Kolgans is sterker gebonden aan graslanden, Grauwe gans gebruikt een breder spectrum aan foerageergronden en wordt ook veel waargenomen op akkers en op het schor. De nieuw ingerichte graslanden Putten West en Doelpolder Noord werden in de winter 2007-2008 ook in gebruik genomen door de ganzen. Er was echter geen verschuiving merkbaar in de verhouding van de aantallen op akker ten opzichte van de aantallen op grasland. Kolgans gaf duidelijk de voorkeur aan de oudere graslanden buiten deze nieuwe gebieden. De grasvegetatie in de nieuwe gebieden is nog ijl en moet mogelijk nog enkele jaren verder rijpen. Verder is het belangrijk dat de grasmat kort de winter in gaat. Dit was niet in alle zones het geval. Voor Grauwe gans kon geen verschil tussen de nieuwe gebieden en de overige graslanden worden aangetoond.

Figuur 21: aantalsverloop van *Grauwe gans* en *Kolgans* gedurende de winter.

5.6 Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn

In bijlage I (types natuurlijke habitats van communautair belang) en bijlage II (dier- en plantensoorten van communautair belang) van de Habitatrichtlijn wordt aangegeven voor welke types natuurlijke habitats en welke soorten er met het oog op hun instandhouding speciale beschermingszones moeten worden aangewezen. Bepaalde daarvan zijn gedefinieerd als types habitats of soorten die 'prioritair' zijn (die het gevaar lopen te verdwijnen). In bijlage IV worden de dier- en plantensoorten genoemd die een bijzonder strikte bescherming behoeven.

In het jaarverslag 2006 van de Beheercommissie werd op p. 15 uitgebreid toelichting gegeven over de Ecologische Infrastructuur als instrument voor soortenbescherming. Dit netwerk is in de Achtergrondnota Natuur opgenomen o.m. als bijdrage aan de duurzame instandhouding en bescherming van die soorten van de bijlage IV van de Habitatrichtlijn die kenmerkend zijn voor het Antwerpse havengebied, met name de Groenknolorchis, Rugstreeppad en verschillende soorten Vleermuis.

Op 6 maart '09 werd een nieuw soortenbeschermingsbesluit principieel goedgekeurd door de Vlaamse regering. Dit besluit groepeerde en actualiseert de bestaande wetgeving rond soortenbescherming en regelt o.a. de opmaak van soortenbeschermingsprogramma's op Vlaams niveau. De mogelijkheid zal ook voorzien worden om op lokaal niveau, op niveau van een 'ecologisch functionele eenheid' (zoals bv. een havengebied), soortenprogramma's op te maken indien dit nuttig is. Vermits de monitoring van het begin af gebiedsdekkend werd opgesteld, vormt de huidige monitoring de basis voor een nulmeting in het kader van de toepassing van het nieuwe soortenbeschermingsbesluit op LSO.

Groenknolorchis

In 2007 werd een populatie van Groenknolorchis (*Liparis loeselii*) gevonden tussen het compensatiegebied Haasop en de spoorwegbundel langs de Hazopweg. Er werden ongeveer 150 planten gevonden. Buiten deze populatie is er in België momenteel nog slechts één vindplaats in België, nabij Mol, waar de aantallen variëren van vijf tot tien exemplaren. Deze soort kwam in België op meer plaatsen voor, maar gaat reeds lang achteruit. Ook elders in Europa zijn verscheidene vindplaatsen verdwenen.

In 2008 werden 432 exemplaren van Groenknolorchis geteld. Hier moet echter worden bijvermeld dat de zoekinspanning in 2008 hoger was dan in 2007. Na een zoekinspanning van evenveel manuren als in 2007 waren 230 planten geteld. Of dit een effectieve stijging is, of normale jaarlijkse schommeling, kan pas worden uitgemaakt als een langere tijdsreeks beschikbaar is. Binnen de populatie konden twee kernzones worden onderscheiden. De eerste kernzone is minder sterk met wilgen overgroeid dan de tweede. In de eerste kernzone was een significant groter deel van de planten bloemdragend.

Ecohydrologische opvolging van het gebied gaf aan dat de planten voorkomen in een zeer nauwe hoogtezone ten opzichte van de hoogste winterwaterstand. In de zones waar de planten groeien, varieerde de watertafel in de winter van lichte inundatie tot 20 cm boven het maaiveld. Om het beheer en het behoud van deze soort optimaal te kunnen ondersteunen zal de volgende jaren verder ecohydrologisch en populatie-ecologisch onderzoek gebeuren.

Foto 4: Groenknolorchis (Geert Spanoghe)

In navolging van de afspraken gemaakt op de begeleidingsgroep Groenknolorchis LSO werd op 23 juni '08 een expertenoverleg georganiseerd. De doelstelling van dit overleg betrof enerzijds het bepalen van beheermaatregelen die op korte termijn noodzakelijk zijn, en anderzijds het schetsen een visie voor een langetermijn-beheer, rekening houdend met de ecologische randvoorwaarden nodig voor een duurzame instandhouding van deze soort.

Gezien het successiestadium van de vegetatie zijn de experts het er over eens dat voor een duurzaam behoud van de populatie beheermaatregelen nodig zijn. Op korte termijn is het daarom aangewezen om pleksgewijs een aantal maatregelen te nemen, bestaande uit kappen van opslag en maaien van riet.

De discussie rond het gewenste beheer op de lange termijn kan samengevat worden onder volgende punten:

- **Behoud van de populatie:**

voor het beheer van het volledige terrein kan op lange termijn overwogen worden om te werken met jaarrond begrazing, met uitrastering van de kernpopulatie om vertrappeling te voorkomen. Begrazing (of harken) wordt voorgesteld als een interessante beheermaatregel om de vorming van dikke mostapijten te voorkomen, die het kiemen van nieuwe plantjes onmogelijk maken. Dit dient nog verder onderzocht te worden.

- **Uitbreiding van populatie binnen de Haasop:**

binnen het terrein van de Haasop dat zal worden afgebakend als permanente ecologische infrastructuur is het wenselijk dat de populatie kansen krijgt om uit te breiden, door een optimaal beheer en in tweede instantie eventueel door gefaseerd zones af te plagen die momenteel niet ideaal zijn, zodat nieuwe geschikte plekken kunnen worden gecreëerd.

- **Ontwikkeling van populaties op andere terreinen:**

Gezien de populatie binnen de Haasop nagenoeg de volledige Vlaamse (en Belgische) populatie Groenknolorchis betreft, en in de nabijheid van deze zone tal van industriële ontwikkelingen gepland worden, is het risico op calamiteiten niet uit te

sluiten. Gezien Vlaanderen (en België) voor deze beschermde soort van de habitatrichtlijn een instandhoudingsverplichting heeft, is het om redenen van risicospreiding gegrond de ontwikkeling van populaties op andere terreinen in overweging te nemen en desgewenst hiervoor actieve maatregelen te nemen. Indien geschikte terreinen aanwezig zouden zijn, binnen of buiten LSO, kan daarbij gedacht worden aan translocatie van planten of het uitzaaien van zaad. De recent uitgegraven poelen in het Groot Rietveld vertonen al op korte tijd een geschiktheid voor orchideeën (populatie Moeraswespenorchis). Deze locatie zal verder onderzocht op zijn geschiktheid als standplaats voor Groenknolorchis. Hiertoe zal het INBO de grondwaterpeilen analyseren aan de hand van de peilbuisgegevens. De site werd tevens met een aantal experts geïnventariseerd op mossen omdat dit goede indicatoren zijn voor de potentie als geschikt habitat.

Rugstreeppadden

Een opvallend verschil met 2007 is dat in 2008 in veel gebieden de zangactiviteit tot een kleinere perimeter beperkt was. Anderzijds werd ook zang waargenomen in nieuw gecreëerde gebieden. Dit was het geval in Haasop, Groot Rietveld en Putten Hoog, waar

Foto 5: Rugstreeppad

specifiek voor Rugstreeppad poelen werden gegraven. Daarnaast was er ook zangactiviteit in Drijdijk, Putten West en Doelpolder Noord. De inrichting van de natuurgebieden heeft dus gezorgd voor een areaaluitbreiding naar de gebieden op polderniveau. Vooral de kolonisatie van Doelpolder Noord geeft aan dat de soort een aanzienlijke dispersiecapaciteit heeft. Globaal lijkt het erop dat er een verplaatsing is vanuit het centrale opgespoten terrein, waar het habitat meer en meer versnipperd raakt, naar de randzones van de haven, waar door inrichtingsmaatregelen nieuw habitat werd gecreëerd.

Vleermuizen

Uit analyse van de gegevens van de voorbije jaren komt duidelijk naar voor dat vooral de kanalen en plasgebieden langs de rand van de haven belangrijk zijn voor vleermuizen. Zowel de activiteit als de soortenrijkdom zijn er duidelijk hoger dan in de rest van de haven of in de polders. In 2008 werd gestart met onderzoek naar het gebruik van de nieuw gecreëerde plassen. De eerste conclusies zijn dat ook deze nieuw gecreëerde plassen worden gebruikt door vleermuizen. Meervleermuis werd zowel boven de Zoetwaterkreek als boven de Brakke kreek opgemerkt. Ook alle andere soorten die foerageren boven de klassieke waterpartijen zoals de Verrebroekse Plassen en de Nieuwe watergang werden boven de Zoetwaterkreek opgemerkt. Om deze conclusies te kunnen kwantificeren zijn echter meer gegevens nodig. Activiteit van Watervleermuis leek op de Brakke kreek lager dan op de Zoetwaterkreek. Dit zou kunnen te maken hebben met connectiviteit met de andere gebieden rond de haven. Om deze veronderstelling te bevestigen is echter verder onderzoek nodig.

6 Natuurcompensatiegebieden Deurganckdok en historisch passief: tussentijdse evaluatie en aandachtspunten

Deze evaluatie is een momentopname in een proces. Dit jaarverslag is gebaseerd op gegevens die aangereikt werden door de actoren van de matrix. Via foto's is geprobeerd een reëel beeld te geven van de actuele toestand van elk gebied.

Overige opmerkingen bij dit hoofdstuk:

- 'Bijlage 5. De ecologische compensaties' (toelichting bij art. 2, 5° van het nooddecreet) vermeldt:

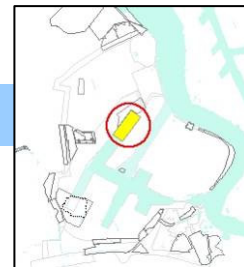
"De hierna aangehaalde compensatievoorstellen kunnen, wanneer om thans niet gekende redenen, zo nodig vervangen worden door naar soort en oppervlakte gelijkwaardige habitatten en leefgebieden waarvoor verlies wordt vastgesteld. Per habitat en leefgebiedtype waarvoor verlies wordt vastgesteld, moeten de natuurcompenserende maatregelen gelijktijdig aanvangen en worden uitgevoerd en afgewerkt met de werken vermeld in de stedenbouwkundige vergunning waarvoor de compensatie wordt doorgevoerd."

- Het begrip '**gelijktijdigheid**' van de natuurcompensaties wordt in de compensatiematrix (bijlage 1 bij protocol deel 1) als volgt omschreven:

"Als principe van gelijktijdigheid geldt dat per habitattype of leefgebiedtype waarvoor verlies wordt vastgesteld tengevolge de werken, met minstens één van de natuurcompenserende maatregelen vervat in het natuurcompensatieplan (zie rubriek 4.3.2 van het bouwdoossier) een aanvang is genomen op het ogenblik dat de corresponderende werken vervat in de bouwaanvraag A,B,C en/of D worden gestart."

- Per gebied/fiche werd het streefbeeld en de oppervlakte overgenomen uit de compensatiematrix, en werd de locatie van de zoekzone gebaseerd op de beschrijving van de locatie in de bijlage 5 van het nooddecreet. De overzichtskaart van natuur op LSO in bijlage 9.5 gebruikt de polygonen van het nooddecreet, waar nodig bijgesteld door de polygonen van het 'RUP Waaslandhaven 1ste Fase'. In het kader van de opmaak van het GRUP 'Afbakening zeehavengebied Antwerpen' werd in 2008 een werkgroep opgericht, met (GIS-)experten uit verschillende betrokken sectoren, die de begrenzingen van de natuurgebieden in detail heeft overlopen. Eens goedgekeurd zal het nieuwe afbakenings-GRUP de definitieve polygonen en oppervlakttes van alle gebieden aanleveren.
- De toekomstige **herlokalisatie van de tijdelijke natuurcompensaties** voor Deurganckdok in de Achtergrondnota Natuur zal behandeld worden onder de respectievelijke fiches op de volgende bladzijden (telkens onder subtitel 'Toekomst'), met eventuele vermelding van de voor dat gebied relevante toekomstige infrastructuurprojecten, voor zover die reeds vastgelegd zijn in beslissingen van de Vlaamse Regering. De permanente natuurcompensaties worden per definitie opgenomen in de Achtergrondnota Natuur.

6.1 Gedempt deel Doeldok

Streefbeeld en –oppervlakte

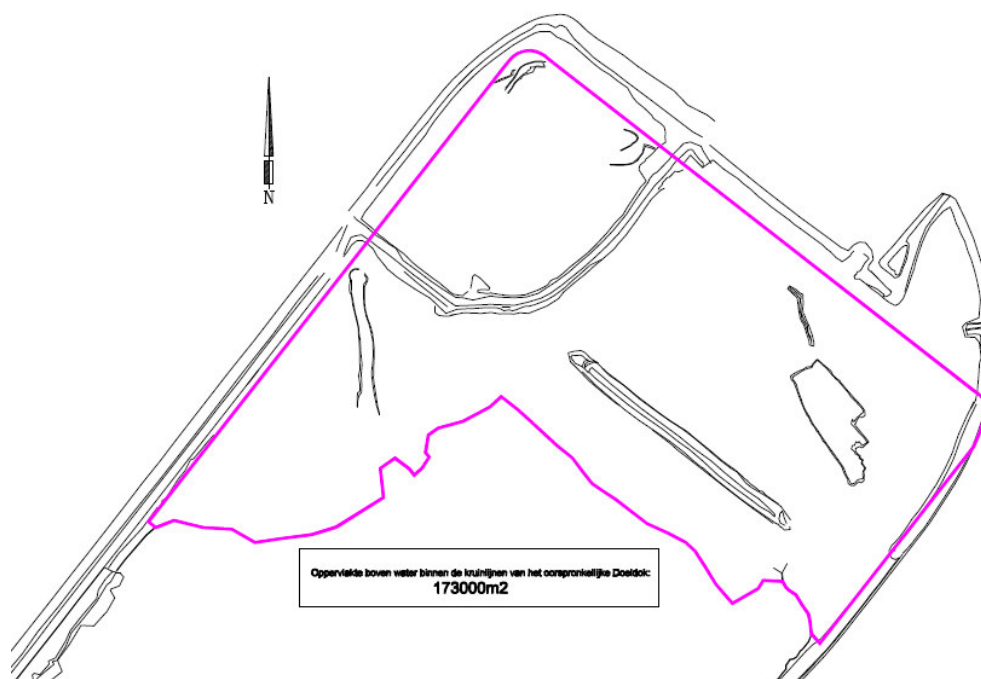
74 ha strand- en plasvlakke (tijdelijke compensatie)

Locatie

Het te dempen noordelijke gedeelte van het Doeldok.

Stand van zaken

In mei 2005 werd gestart met de opvulling van Doeldok. De dwarsdam komt sinds januari 2006 boven het wateroppervlak uit. In 2007 werd het afgesloten gedeelte verder gedempt. Sinds november 2007 komt de demping gedeeltelijk boven het wateroppervlak uit. Eind 2008 kwam 17,30 ha boven het wateroppervlak uit. Op de kop wordt een tijdelijke zandstock aangelegd, afkomstig uit de Scheldeverdieping en bedoeld als aanvulzand bij de aanleg van de 2de zeesluis tot de Waaslandhaven.

Figuur 22: oppervlakte boven water in te dempen deel van Doeldok (AMT)

In 2008 werd werk gemaakt van een gedetailleerde **totaalbalans 'Strand en plas'**, zie hfdst. 6.16 'Aanvullende strand- en plasvlakten'.

Toekomst

De resterende bergingscapaciteit van het Doeldok zal gebruikt worden voor de berging van specie afkomstig uit de aanleg van de 2de zeesluis tot de Waaslandhaven. Zodra de stabiliteit van de ondergrond voldoende is, zal het gedempte deel van het Doeldok gebruikt worden voor havenontwikkeling. Tot dan zal de zone geheel of gedeeltelijk kunnen functioneren als strand- en plasgebied.

Bij de inrichting van het opgespoten deel van Doeldok is het van belang dat deze zone niet volledig wordt opgehoogd tot +11 m TAW, maar dat er de komende jaren (in afwachting van de realisatie van de natuurkerngebieden) rekening gehouden wordt met de habitatvereisten van deze soort. Daartoe zal in 2009 een **inrichtings- en beheervisie** voor het Gedempt deel Doeldok opgesteld worden, in overleg met de betrokken actoren.

Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van strand- en plasbroeders wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'Slik en schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan DGD veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzamere habitattypes.

Monitoring

Hydrologie:

In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Vegetatie / Habitats:

In 2008 was de opvulling dermate gevorderd dat er voor het eerst zandige partijen boven water voorkwamen die door broedvogels konden worden gebruikt. Het doeltype is 74 ha strand- en plasvlakten. Naast plas was in 2008 dus ook strand aanwezig.

Broedvogels

Dit was het eerste broedseizoen dat er geschikt habitat aanwezig was in het gebied. In 2009 zou dit nog moeten uitgebreid worden zodat dan hogere aantallen van strand- en plasbroeders kunnen verwacht worden.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kluut	0	0	0	0	0	4
Strandplevier	0	0	0	0	0	1
Aandachtssoorten						
Bergeend	0	0	0	0	0	2
Scholekster	0	0	0	0	0	2
Kleine Plevier	0	0	0	0	0	6
Graspieper	0	0	0	0	0	1

Tabel 13: Broedvogelterritoria Gedempt deel Doeldok

6.2 Opgespoten MIDA

Streefbeeld en –oppervlakte

77 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

Locatie

Z2 zones ten noorden en westen van Doeldok.

Stand van zaken

De opspuiting van de spuitvelden C45 en C60 (42 ha) werd beëindigd in december 2007 en het gebied is dus vanaf broedseizoen 2008 functioneel als strand- en plasgebied. In het voorjaar van 2008 werd een permanente afsluiting langs de nieuwe ringweg rond Doeldok geplaatst om verstoring door motorcross te vermijden. Langs de overige grenzen van het gebied werden voldoende infoborden geplaatst om de aandacht te vestigen op het feit dat het een rust- en broedgebied voor vogels betreft en het gebied daarom niet betreden mag worden.

Voor het zogenaamde reservespuitvak (C59) binnen de Nieuw-Arenbergpolder voorzag het Nooddecreet dat dit slechts een streefbeeld 'spuitveld' zou krijgen als de opspuiting, na uitputting van andere mogelijkheden, daadwerkelijk zou gebeuren. Dit verklaart het verschil tussen de in de matrix vermelde 77 ha en de gerealiseerde 42 ha in de spuitvelden C45 en C60. In 2008 werd werk gemaakt van een gedetailleerde **totaalbalans 'Strand en plas'**, zie hfdst. 6.16 'Aanvullende strand- en plasvlakten'.

Foto 6: luchtfoto kop van Doeldok en Opgespoten MIDA's (MOW, 20 oktober '08)

Toekomst

Vóór het broedseizoen 2009 zal het beheer van de MIDA's geoptimaliseerd worden door de aanleg van een broedeiland met een ringgracht. Deze ingreep geldt als vervanging voor de meeuwenbroedplaats, die dient als tijdelijke aanvullende strand- en plasvlakte en zal verdwijnen bij aanleg van de 2de sluis voor de Waaslandhaven.

Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te

vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van 'strand- en plasbroeders' wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'slik en schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan voor Deurganckdok veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzamere habitatypes.

Monitoring

Hydrologie:

In dit gebied gebeurde geen hydrologische monitoring.

Vegetatie / Habitats:

In 2008 was het gebied volledig open zand. Waterpartijen ontbraken.

Broedvogels

Na de afwerking tot op 11 meter TAW in 2007 was deze vlakte minder aantrekkelijk voor broedvogels in vergelijking met voorgaande jaren. Tegen het broedseizoen van 2009 zal een gedeelte beter ingericht worden met creatie van een eiland omringd door een brede sloot met flauwe oevers. Op de vlakte zelf is een vestiging van pioniersoorten als Strandplevier en Vissdief niet uitgesloten.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	0	1	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	2	1	0	0	0	0
Porseleinhoen	1	0	0	0	0	0
Kluut	0	20	0	37	6	0
Strandplevier	0	0	0	2	2	0
Aandachtssoorten						
Dodaars	0	7	0	0	0	0
Geoorde Fuut	0	13	0	0	0	0
Bergeend	10	10	0	4	4	0
Krakeend	2	4	0	0	0	0
Slobeend	0	1	0	0	0	0
Zomertaling	0	1	0	0	0	0
Kuifeend	0	5	0	0	0	0
Tafeleend	0	4	0	0	0	0
Waterral	3	0	0	5	1	0
Kleine Plevier	0	2	0	0	0	0
Kievit	13	0	0	2	0	0
Scholekster	0	2	0	3	1	1
Grutto	4	0	0	0	0	0
Tureluur	1	0	0	0	0	0
Veldleeuwerik	1	1	0	0	0	0
Oeverzwaluw	0	140	0	0	304	1
Snor	1	0	0	0	0	0
Sprinkhaanzanger	1	0	0	0	0	0
Rietzanger	1	0	0	0	0	0
Kleine Karekiet	10	3	0	0	0	0
Bosrietzanger	2	1	0	0	0	0
Baardmannetje	1	0	0	0	0	0
Rietgors	3	1	0	0	0	0

Tabel 14: Broedvogelterritoria Opgespoten MIDA

6.3 Vlake van Zwijndrecht

Streefbeeld en –oppervlakte

53 ha strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie)

Locatie

Het braakliggende industriegebied gelegen ten oosten van het 'Groot Rietveld' en de provinciegrens.

Stand van zaken

De benodigde inrichtingswerken zijn uitgevoerd in 2004. Vóór het broedseizoen 2006 werden met behulp van een bulldozer ingrijpende onderhoudswerken uitgevoerd en ondiepe plassen aangelegd. In 2007 werd de begrazingsdruk verhoogd. Elk najaar en elk voorjaar (vlak voor het broedseizoen) wordt houtige opslag verwijderd en wordt er gemaaid om de pionierstoestand in stand te houden. In het voorjaar van 2008 werd dit extra grondig en over een grotere oppervlakte uitgevoerd. In totaal werden ca. 400 mandagen besteed aan het beheer van het Groot Rietveld en de Vlake van Zwijndrecht.

In 2008 werd werk gemaakt van een gedetailleerde **totaalbalans 'Strand en plas'**, zie hfdst. 6.16 'Aanvullende strand- en plasvlakten'.

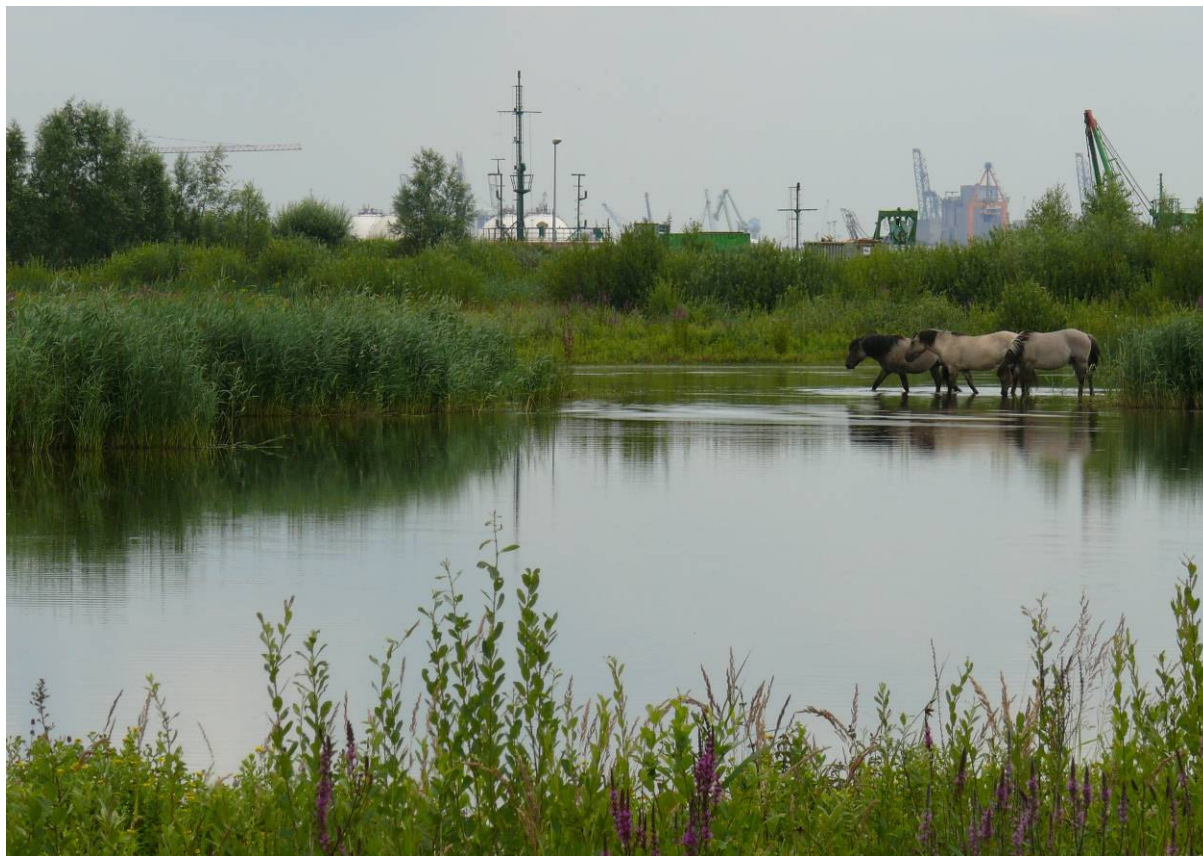

Foto 7: Vlake van Zwijndrecht (Laurent Vanden Abeele, 19 september '08)

Toekomst

Voor broedseizoen 2009 wordt het gebied, in de mate van de huidige potenties, optimaal beheerd in functie van strand- en plasbroeders. Voor het broedseizoen 2010 zal een grondige herinrichting gebeuren om de pionierssituatie te herstellen.

Bij de herlokalisatie van tijdelijke compensatiegebieden worden in de Achtergrondnota Natuur niet noodzakelijk dezelfde habitattypes ontwikkeld als deze die zij dienen te vervangen. Meer bepaald het broedbiotoop van 'strand- en plasbroeders' wordt in de Achtergrondnota Natuur voornamelijk ontwikkeld in het habitatype 'Slik en schor' (Prosperpolder Noord en Doelpolder), terwijl deze strand- en plasbroeders in het natuurcompensatieplan DGD veelal werden voorzien van broedgebied op opgespoten zandgronden. De reden hiervoor is dat de voorkeur wordt gegeven aan meer natuurlijke en duurzamere habitattypes.

Monitoring

Hydrologie:

Het waterpeil in dit gebied wordt bepaald door de neerslag. Bij een natter voorjaar zijn de efemere plassen langer waterhoudend, zoals in 2008 het geval was.

Vegetatie / Habitats:

De nieuw gecreëerde open zandzones raakten deels gekoloniseerd door pionierplanten en wilgenschuiten. Grote delen van het gebied zijn in een successiestadium dat geen pionierhabitat is.

Broedvogels

Het aandeel van broedvogels van 'Strand en plas' dat op de Vlake van Zwijndrecht tot broeden komt ten opzichte van het totale LSO-gebied bedraagt hooguit enkele procenten. Dit is bijzonder klein in verhouding tot de oppervlakte van het gebied. De vestiging van 2 broedparen van de Steltkluut kadert binnen de influx in het LSO-gebied in mei 2008. Minstens één van de nesten werd echter vertrappeld door de aanwezige paarden. Het gebied blijft ook nog een belangrijk foerageer- of baltsgebied voor enkele broedvogels van het Groot Rietveld (o.a. Bruine Kiekendief).

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kluut	3	43	0	1	3	2
Steltkluut	0	0	0	0	0	2
Visdief	0	1	0	0	0	0
Blauwborst	6	5	10	3	4	7
Aandachtssoorten						
Dodaars	1	1	1	1	1	1
Bergeend	13	11	12	15	12	10
Zomertaling	0	0	0	0	1	0
Krakeend	4	4	7	5	4	5
Slobeend	3	5	5	6	2	3
Kuifeend	0	0	3	0	0	2
Tafeleend	0	0	1	0	0	2
Waterral	0	0	0	1	0	1
Kievit	18	22	11	10	12	7

Scholekster	1	1	3	3	2	2
Kleine Plevier	3	0	3	4	2	2
Bontbekplevier	0	0	1	0	0	0
Tureluur	9	7	10	8	5	3
Grutto	0	0	0	1	0	0
Veldleeuwerik	12	12	15	12	9	5
Graspieper	2	2	2	2	2	1
Gele Kwikstaart	2	1	0	0	0	0
Rietzanger	0	0	1	1	0	1
Kleine Karekiet	4	1	12	1	2	4
Bosrietzanger	1	1	2	3	2	1
Rietgors	4	5	6	2	4	5

Tabel 15: Broedvogelterritoria Vlake van Zwijndrecht

6.4 Zoetwaterkreek

Streefbeeld en –oppervlakte

17,8 ha 'Riet en water' (permanente compensatie)

Locatie

Gelegen ten westen van het niet te dempen deel van het Doeldok en ten oosten van Kieldrecht, binnen het ecologisch deel van de bufferzone.

Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds juni 2006. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging, in uitvoering van de in 2006 opgestelde beheervisie, het begrazingsbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers van start. In september '08 werden de eilanden in de kreek manueel gemaaid.

Foto 8: luchtfoto Putten West en Zoetwaterkreek (MOW, 20 oktober '08)

Toekomst

Om de rietontwikkeling te versnellen zal in 2009 riet ingeplant worden door rietwortelstokken aan te brengen in de oeverzone. Deze zullen o.a. afkomstig zijn uit Steenlandpolder en andere zones waar riet vrijkomt o.a. bij de aanleg van de Liefkenshoekspoorverbinding. Tegelijk zullen de oeverzones afgerasterd worden om vraat door Canadese en Grauwe gans tegen te gaan.

Monitoring

Hydrologie:

Peilen van de nieuwe kreek stonden bij het begin van 2007 op 1,75 m TAW, maar zakten door de droogte in april naar 1,60 m TAW. In broedseizoen 2008 was dit niet het geval en bleef het peil tussen 1,72 en 1,80 m TAW.

Vegetatie / Habitats:

Riet heeft zich langs de oevers van de Zoetwaterkreek nog nagenoeg niet ontwikkeld.

Broedvogels

Dit gebied werd in de tabel samengenomen met Putten West (zie 9).

6.5 Steenlandpolder

Streefbeeld en –oppervlakte

10 ha 'Riet en water' (tijdelijk compensatie)

Locatie

Gelegen tussen de Steenlandlaan en de R2, aan beide zijden van het op- en afrittencomplex.

Stand van zaken

De inrichting van dit gebied werd gerealiseerd in 2003. De jaarlijkse beheermaatregelen in het noordelijke deel omvatten maaien van de voormalige landbouwgronden na 15 juni, indien nodig ter bestrijding van akkerdistel eventueel een tweede maaibeurt in het najaar en maaien van de grazige delen omheen (en de eilanden in) de waterplas vóór het broedseizoen (15 maart). De westelijke zone van de waterplas waar verrieting aan de gang is, wordt niet gemaaid. In het zuidelijke deel wordt de wilgenopslag tussen de rietvegetatie gekapt.

Eind 2008 werd het noordelijke deel van Steenlandpolder ingenomen als werfzone voor de aanleg van de Liefkenshoekspoorverbinding.

Foto 9: zicht op noordelijk deel Steenlandpolder vóór de werken (MOW, 20 oktober '08)

Toekomst

Bij de aanleg van de 'Tweede spoorverbinding onder de Schelde' of 'Liefkenshoekspoortunnel' zal biotoopverlies optreden in de Steenlandpolder en de Haasop. Uit de passende beoordeling blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied niet in het gedrang komen, mits de in de passende beoordeling beschreven milderende en natuurcompenserende maatregelen strikt worden uitgevoerd. Het betreft hier de creatie van een natuurgebied '**Rietveld Kallo**'. Dit gebied is in elk van de scenario's van de

Achtergrondnota Natuur mee opgenomen als natuurkerngebied. Dit onderwerp wordt uitgebreid beschreven onder hoofdstuk 7.2 Rietveld Kallo.

De restanten van de Steenlandpolder zullen alsnog enkele ecologische functies kunnen vervullen:

- als onderdeel van de **Ecologische Infrastructuur**, zoals voorzien in de Achtergrondnota Natuur. Hiertoe werden in nauw overleg met Infrabel / Turcrail afspraken gemaakt over de benodigde ecologische doorgangen om de connectiviteit van de Steenlandpolder met de omringende leef- en voortplantingsgebieden voor Rugstreeppad (Haasop, R2vlakte en Groot Rietveld/Vlakte van Zwijndrecht) na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel te garanderen.
- als invulling van de vraag uit het Nooddecreet naar '**permanent en tijdelijk beheer van plassen in Z2-gebied**'. Dit wordt verder toegelicht in hoofdstuk 6.12 'Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied'.

Monitoring

Hydrologie

Sinds 2006 zijn de waterstanden in het zuidelijk deel, waar het meeste riet voorkomt, duidelijk verhoogd. Waterpeilen waren er tijdens het broedseizoen 2008 gemiddeld genomen een tiental centimeter hoger dan in 2007. De winterwaterstanden voorafgaand aan het broedseizoen waren gelijk. Het verschil tijdens het broedseizoen kan toegeschreven worden aan de droogte in april 2007.

Vegetatie / Habitats:

Door de verhoogde waterstand in het zuidelijke deel heeft riet zich verder kunnen uitbreiden. Sinds 2007 wordt de habitatdoelstelling, 10 ha 'Riet en water', waarvan 75% riet, bereikt. De omliggende graslanden in het noordelijk deel leverden de eerste jaren veel broedgevallen van Kievit, maar dit was de laatste twee jaren niet meer het geval omdat ze sterk verruigd zijn met distel.

Foto 10: rietontwikkeling in zuidelijk deel Steenlandpolder (Yves Adams, 30 oktober '08)

Broedvogels

De aantallen broedvogels van 'Riet & Water' zijn nagenoeg allemaal verder gestegen door de verhoogde waterstand en de verdere uitbreiding van de rietvegetatie langs de grachten ten gevolge van de inrichtingswerken in 2004. De sprong die door sommige soorten gemaakt wordt in 2008 kan mogelijks verklaard worden door het ongeschikt worden van een deel van het Groot Rietveld door de plotse stijging van het waterpeil die zich in dat gebied voordeed. Het lage aantal kieviten is een gevolg van de verruiging van de graslanden in het noordelijke deel.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Bruine Kiekendief	1	0	1	1	0	2
Blauwborst	5	5	9	9	8	10
Aandachtssoorten						
Dodaars	0	1	4	5	2	5
Bergeend	1	4	3	4	2	1
Krakeend	1	5	6	9	5	5
Slobeend	0	2	3	5	2	4
Kuifeend	0	0	4	6	2	5
Tafeleend	0	0	1	7	3	5
Waterral	0	0	1	1	1	2
Kleine Plevier	0	3	3	1	0	0
Kievit	16	22	17	15	4	6
Scholekster	1	3	3	3	1	2
Grutto	3	2	0	2	1	2
Tureluur	0	3	2	3	1	1
Veldleeuwerik	1	0	0	0	0	1
Roodborsttapuit	0	0	2	1	0	0
Snor	0	0	0	0	0	1
Rietzanger	1	1	2	2	0	8
Kleine Karekiet	5	8	7	22	20	36
Bosrietzanger	0	2	1	2	7	5
Rietgors	1	2	2	5	7	10

Tabel 16: broedvogelterritoria Steenlandpolder

6.6 Kreek in ecologisch deel buffer-Noord

Streefbeeld en –oppervlakte

36 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

Locatie

Gelegen ten zuiden van Doelpolder Noord, sluit westwaarts aan bij het Paardenschor en is gesitueerd binnen het ecologische deel van de buffer.

Stand van zaken

Foto 11: luchtfoto Doelpolder Noord en Kreek in buffer-Noord (MOW, 20 oktober '08)

De graafwerken zijn voltooid sinds mei 2006. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer en de toegankelijkheid geplaatst en ging, in uitvoering van de in 2006 opgestelde beheersvisie, het begrazingsbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers van start. In september en oktober '08 werden de eilanden in de kreek manueel gemaaid.

Sinds het voltooien van de terreininrichtingswerken in mei 2006 voldoet de huidige situatie reeds aan de strikte bepalingen van het Noodecreet als 'kreek gelegen in de onmiddellijke omgeving van de Schelde'. Alle vergunde werken werden uitgevoerd behalve de realisatie van de in- en uitlaatconstructie door de Sigmadijk om de kreekzone onder estuariene invloed te brengen. Hiervoor werd (aanvullend op het nooddecreet) geopteerd in het MER 'Aanleg van een Kreek in Buffer Noord en een weidevogelgebied in de zoekzone Doelpolder-Noord en alle daarmee onlosmakelijke verbonden ingrepen' (juli 2004).

In opdracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen heeft het Waterbouwkundig Laboratorium vanaf 2006 onderzoek uitgevoerd naar de benodigde in- en uitlaatconstructies voor het realiseren van estuariene natuur in het gebied Doelpolder Noord en Midden via GGG-werking, zoals beoogd in het Meest Wenselijk Alternatief van het Geactualiseerde Sigmapijan en in de Achtergrondnota Natuur. In een eerste fase werden terreinmetingen

uitgevoerd om een beeld te krijgen van de fysische en sedimenttransport-processen in het studiegebied. Vervolgens werd aan de hand van een ééndimensionaal numeriek hydrodynamische model een eerste inschatting gemaakt van de benodigde sluisconfiguratie. Vervolgens werd in detail met een tweedimensionaal numeriek model het voorstel van in- en uitlaatconstructie verder gepreciseerd. Tenslotte werd op basis van expert judgement een uitspraak gedaan over de te verwachte sedimentatie in het gebied, alsook over de benodigde maatregelen ter hoogte van het Paardenschor.

Een tussentijds rapport werd als bijlage bij het jaarverslag van 2007 gevoegd. In 2008 werd deze studie uitgebreid met berekeningen en simulatie van stormcondities en de daaraan gekoppelde benodigde dijkhoogtes voor het gebied. De resultaten zijn terug te vinden in het uitgebreide eindrapport ²⁰ met volgende referentie:

Plancke Y.; D'Haeseleer E.; Peeters P.; De Mulder T.; Mostaert F. (2008).

GGG Doelpolder: Inrichting Doelpolder Noord en Doelpolder Midden.

WL Rapporten, 713_18. Waterbouwkundig Laboratorium. Antwerpen, België

Monitoring

Dit gebied werd vanaf 2006 samengenomen met Doelpolder Noord waarmee het sinds de inrichting een logisch geheel vormt.

²⁰ Digitale versie op www.scheldemonitor.be/imis.php?module=ref&refid=126846

6.7 Paardenschor

Streefbeeld en –oppervlakte

14,5 ha slik-schor-ondiep water (permanente compensatie)

Locatie

Gelegen langsheen de Linkerscheldeoever, ten noorden van de Kerncentrale van Doel en aansluitend bij het Schor Ouden Doel.

Stand van zaken

De inrichting van dit gebied werd gerealiseerd in 2004.

Het gebied wordt beheerd door de vzw Natuurpunt Beheer, aansluitend op Schor Ouden Doel. In 2008 werd, net als in 2007, de vegetatie op de dijk gemaaid en het maaisel afgevoerd.

Foto 12: luchtfoto Paardenschor en gedeelte van Doelpolder Noord en Kreek in Buffer-Noord (MOW, 20 oktober '08)

Monitoring

Vegetatie / Habitats:

In het voorjaar 2006 was het grootste deel van de overstroomde oppervlakte nog slik. Voornamelijk in de randzones is laag schor ontwikkeld. Deze ontwikkeling startte in 2005. In 2007 groeide de vegetatie er fors uit met een hogere bedekkingsgraad en forsere planten. De ruimtelijke uitbreiding was echter nog beperkt. De belangrijkste evolutie is toename van Zeeaster en kolonisatie van Nopjeswiervelden door hogere planten (vooral Zeeaster). De situatie in 2008 was zeer vergelijkbaar. De delen die ontwikkeld zijn tot laag schor werden intussen hoofdzakelijk gedomineerd door Zeeaster. De ruimtelijke uitbreiding van het laag schor blijft echter beperkt.

Broedvogels

De broedgevallen situeren zich helemaal aan de rand van het terrein, bij de overgang met het Schor Ouden Doel.

Aandachtssoorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kleine Plevier	0	0	2	1	0	0
Tureluur	0	0	0	0	0	1

Tabel 17: broedvogelterritoria Paardenschor

6.8 Doelpolder Noord

Streefbeeld en -oppervlakte

71 ha weidevogelgebied (permanente compensatie)

Locatie

Gelegen in het gebied met oorspronkelijke bestemming 'Valleigebied', enerzijds grenzend aan het havengebied, anderzijds begrensd door de Doelse polderdijk.

Stand van zaken

Foto 13: Doelpolder Noord (Yves Adams, 31 jan. '08)

De graafwerken zijn voltooid sinds mei 2006. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer en de toegankelijkheid geplaatst en ging, in uitvoering van de in 2006 opgestelde beheervisie, het begrazingsbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers van start. De eerste evaluatie van het gevoerde beheer gebeurde op 12 januari '09. Hieruit bleek dat een inhaalbeheer noodzakelijk is op een aantal percelen. Voor deze beheerblokken wordt een addendum aan de overeenkomst met de betrokken landbouwer opgemaakt, die bepaalt dat een aanvullende maaibeurt moet gebeuren begin juli. In 2007 en 2008 werden 3 hoeves, een magazijn en een berghok in het gebied gesloopt ²¹.

²¹ Zie ook 'Gebouwen in natuur(compensatie)gebieden' op p. 70

Monitoring

Hydrologie:

Tijdens het broedseizoen 2008 stond het waterpeil van de Brakke kreek op 2,40 m TAW, wat een verbetering is ten opzichte van 2007. Hoewel het grondwaterniveau op verschillende plaatsen te droog is voor goed weidevogelgebied, waren er hierdoor wel meer geschikte plaatsen. Een grondwatermodel om dit ook te kwantificeren kon voor dit gebied echter niet worden opgemaakt.

Vegetatie / Habitats:

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadraten. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pionierstadium met veel open grond, maar typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmat. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Een strikt gevoerd maai- en graasbeheer moet dit in de toekomst minderen. Dit houdt in dat ruigtes tijdens het zomerseizoen worden gemaaid en dat de vegetatie in het volledige gebied kort de winter ingaat.

Broedvogels

De steltlopers en eenden kenden een significante stijging in dit compensatiegebied. Daarnaast kwamen er ook verschillende nieuwe broedvogelsoorten zoals Geoorde Fuut, Zomertaling en Kokmeeuw.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kluut	0	0	0	17	22	78
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	0	3
Blauwborst	1	2	3	3	3	3
Aandachtssoorten						
Dodaars	0	0	0	0	2	7
Geoorde Fuut	0	0	0	0	0	5
Bergeend	5	3	7	2	4	12
Zomertaling	0	0	0	0	0	1
Krakeend	0	0	0	0	1	12
Kuifeend	0	0	0	0	7	14
Kleine Plevier	0	0	0	1	4	8
Kievit	5	7	7	17	12	39
Scholekster	2	2	1	4	2	4
Grutto	0	2	0	1	2	11
Tureluur	0	0	0	4	4	15
Kokmeeuw	0	0	0	0	0	470
Veldleeuwerik	0	0	1	2	3	7
Graspieper	0	0	0	1	2	3
Gele Kwikstaart	0	0	0	1	1	2
Kleine Karekiet	0	2	3	3	6	13
Bosrietzanger	0	1	0	2	1	0
Rietgors	0	0	0	0	0	1

Tabel 18: broedvogelterritoria Doelpolder Noord + Brakke Kreek

Gebouwen in natuur(compensatie)gebieden

In het kader van het realiseren van de compensatiedoelstellingen voor **Deurganckdok** werd beslist tot verwerving en sloop van de aanwezige woningen en gebouwen in de compensatiegebieden, enerzijds omdat door de inrichting en de beoogde waterpeilen in de gebieden waterschade aan de woningen niet uitgesloten kon worden, en anderzijds omdat uit studies blijkt dat weidevogels gevoelig zijn aan verstoring en dus een significant nadeling effect van de bewoning op de gebieden niet uitgesloten kon worden. Ten einde leegstand, verwaarlozing en vandalisme te voorkomen werd als algemene regel geopteerd om zo snel mogelijk na verwerving over te gaan tot sloop, dit mede op vraag van de voormalige bewoners.

Daarom werd in opdracht van de Stuurgroep LSO door een **werkgroep “Gebouwen Linkerscheldeoever”** een visievorming uitgewerkt m.b.t. een aantal gebouwen van de Vlaamse Overheid. Een aantal van deze gebouwen zijn of waren gelegen in natuurgebied. Dit heeft geleid tot een "visienota gebouwen Linkerscheldeoever" die op 2 juni 2006 door de toenmalige minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur, Kris Peeters, aan de Vlaamse Regering is medegedeeld. In uitvoering van de afspraken van deze werkgroep werden in de eerste helft van 2007 in totaal 11 sloopvergunningen aangevraagd en afgeleverd voor de resterende gebouwen in de natuurcompensatiegebieden voor het Deurganckdok. Intussen werden 8 gebouwen gesloopt: in Doelpolder Noord 3 hoeves, een magazijn en een berghok, in Putten West 2 hoeves en in Drijdijck 1 hoeve. Een aantal hiervan betreft gebouwen waarvan de verwerving van de woning ‘meegesleurd’ is met de verwerving van het omliggende perceel of huiskavel.

In het kader van de **Achtergrondnota Natuur** werd gekozen voor zuinig ruimtegebruik met optimale inrichting en maximaal vermijden van verstoring. Daarvoor worden grote, robuuste natuurblokken met minimale randeffecten en verstoringbronnen beoogd. Het INBO stelt in zijn “Antwoord op gestelde vragen rond zilte graslanden en instandhoudingsdoelstellingen bij de plan MER Haven van Antwerpen” (Advies INBO.A.2008.7) dat: *“Weidevogels gevoelig [zijn] voor verstoring. In de nabijheid van verstorende elementen zijn de broeddensiteiten lager. Verstorende elementen bestaan voor deze diergroep zowel uit antropogene verstoring (bv. verkeer, beweging door mensen) als landschappelijke verstoring door opgaande landschapselementen (bv. dijken, bomenrijen, gebouwen). Rust en openheid van het landschap zijn dus belangrijke factoren om tot optimale broeddensiteiten te komen”*.

Uit de conclusies van de monitoring van 2008 kan voorlopig gesteld worden dat er een indicatie is van een significant verstorend effect van de huizen, maar dit kan nog niet hard bewezen worden. Deze voorlopige conclusie moet dus nog met de nodige omzichtigheid behandeld worden. Bij grootschaliger buitenlands onderzoek is een dergelijk effect alleszins wel aangetoond. Voor een uitgebreidere bespreking verwijzen we naar het jaarrapport 2008 van de monitoring in bijlage 9.8.

Wat het al dan niet behouden van woningen in nieuwe natuurontwikkelingsgebieden betreft, moeten verder o.a. volgende factoren in rekening gebracht worden:

- de garantie dat er voldoende oppervlakte nuttig habitat voorzien wordt om een gunstige staat van instandhouding voor de betrokken speciale beschermingszones te waarborgen
- het beoogde waterpeil in het gebied en de impact daarvan op de bewoonbaarheid van de aanwezige gebouwen
- de praktische en financiële haalbaarheid om die impact eventueel te remediëren

Algemeen kan gesteld worden dat beleidskeuzes en beslissingen hierrond pas genomen kunnen worden nadat verdere besluitvorming inzake een voorkeursalternatief voor het Strategisch plan voor de haven van Antwerpen heeft plaatsgevonden.

6.9 Putten West

Streefbeeld en -oppervlakte

52 ha weidevogelgebied (tijdelijke compensatie, minstens tot 2007)

Locatie

Gelegen tussen de volumebuffer ten oosten van Kieldrecht en ten westen van het gebied 'Putten Weiden' (Zeehavengebied met Tijdelijke bestemming Valleigebied).

Stand van zaken

De graafwerken zijn voltooid sinds juni 2006. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging, in uitvoering van de in 2006 opgestelde beheervisie, het begrazingsbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers van start. De eerste evaluatie van het gevoerde beheer gebeurde op 12 januari '09. Hieruit bleek dat een inhaalbeheer noodzakelijk is op een aantal percelen. Voor deze beheerblokken wordt een addendum aan de overeenkomst met de betrokken landbouwer opgemaakt, die bepaalt dat een aanvullende maaibeurt moet gebeuren begin juli. In 2008 werden 2 resterende gebouwen in het gebied gesloopt.²²

In hfdst. 6.4 'Zoetwaterkreek' op p. 59 geeft een luchtfoto een actueel beeld van het gebied Putten West – Zoetwaterkreek.

Toekomst

In een aantal scenario's van de Achtergrondnota Natuur wordt dit gebied behouden als natuurkerngebied. In andere scenario's wordt Putten West voornamelijk geherlokaliseerd in toekomstige weidevogelgebieden in de Nieuw- en/of Oud Arenbergpolder.

Monitoring

Hydrologie:

Peilen van de Zoetwaterkreek stonden bij het begin van 2007 op 1,75 m TAW, maar zakten door de droogte in april naar 1,60 m TAW. In broedseizoen 2008 was dit niet het geval en bleef het peil tussen 1,72 en 1,80 m TAW. Grondwaterpeilen lagen in het zuidelijke deel veel hoger dan in 2007 als gevolg van het nattere voorjaar. Dit deel is kleilig, waardoor de neerslag minder snel wegdraineert. Voor Putten West kon de watertafel intussen goed worden gemodelleerd aan de hand van de aanwezige peilbuisgegevens. Hieruit kon worden afgeleid dat in een groot deel van de zuidelijke gebiedshelft waterstanden nu optimaal waren voor weidevogels. In het noordelijk deel, dat zandiger is, waren optimale condities beperkter. Zij waren vooral aanwezig aan de meest noordelijke rand van het gebied en langs de kreek.

Vegetatie / Habitats:

In 2008 werd de vegetatie getypeerd aan de hand van opnames in permanente kwadraten. De vegetatie is volkomen analoog aan die in Doelpolder Noord. Op de afgegraven delen langs het water is de vegetatie nog in een pioniersstadium met veel open grond, maar

²² Zie hierboven 'Gebouwen in natuur(compensatie)gebieden' op p. 70

typische soorten van natte graslanden als Fioringras en Geknikte Vossenstaart zijn wel met lage bedekking aanwezig. Op de hogere delen domineren de ingezaaide grassen Italiaans raaigras en Rood zwenkgras. Ook hier is op veel plaatsen nog geen dichte grasmatt. Ook is er op verschillende plaatsen verruiging aanwezig. Ook bij het begin van het broedseizoen was nog veel ruigte van het jaar voordien blijven staan. Een strikt gevoerd maai- en grasbeheer moet dit in de toekomst minderen. Dit houdt in dat ruigtes tijdens het zomerseizoen worden gemaaid en dat de vegetatie in het volledige gebied kort de winter ingaat.

Broedvogels

Voor de eenden wordt een duidelijke toename vastgesteld. Grutto en Tureluur zijn echter afgenomen, ondanks de betere hydrologische condities. Hiervoor zijn verschillende oorzaken mogelijk. Een te sterke verruiging van het gebied kan alleszins een terugval veroorzaakt hebben. Anderzijds was de waterstand in Doelpolder Noord in 2008 hoger, en kwamen daar hogere aantallen voor.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kluut	0	0	7	52	39	52
Strandplevier	0	0	0	1	0	0
Zwartkopmeeuw	0	0	0	0	11	3
Blauwborst	0	0	1	1	1	2
Aandachtssoorten						
Dodaars	0	0	0	0	0	3
Geoorde Fuut	0	0	0	0	34	27
Bergeend	1	3	7	2	6	10
Zomertaling	0	0	0	0	1	2
Krakeend	0	0	0	1	3	9
Slobeend	0	0	0	1	2	7
Kuifeend	0	0	0	0	6	18
Kievit	29	21	15	23	41	31
Scholekster	1	3	3	4	5	8
Kleine Plevier	0	0	0	4	5	6
Grutto	0	11	11	13	24	17
Tureluur	0	2	3	2	24	15
Kokmeeuw	0	0	0	11	455	550
Veldleeuwerik	1	2	4	10	8	9
Graspieper	0	2	1	2	3	5
Gele Kwikstaart	0	2	0	5	4	4
Kleine Karekiet	0	0	1	1	3	10
Bosrietzanger	0	0	0	0	0	1

Tabel 19: broedvogelterritoria Putten West + Zoetwaterkreek

6.10 KBR weidevogelgebied

Streefbeeld en -oppervlakte

150 ha weidevogelgebied (permanente compensatie)

Locatie

In het gebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (KBR) wordt een gecontroleerd overstromingsgebied (GOG) gerealiseerd in het kader van het Sigmaplan. In dit gebied wordt bovendien aan natuurontwikkeling gedaan door de inrichting van een weidevogelgebied (150 ha), een slikken-en-schorrengebied (300 ha) en bosontwikkeling (40 ha).

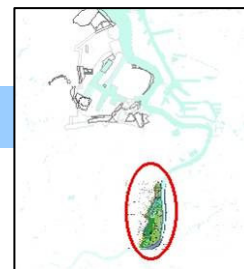
Stand van zaken

Voor de stand van zaken en de evaluatie van de monitoringsresultaten wordt verwezen naar het jaarverslag 2008 van de Beheercommissie Natuur Kruibeke-Bazel-Rupelmonde.

Broedvogels

	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kievit	5	2	5	11	14	9
Scholekster	1	0	3	3	5	2

Tabel 20: broedvogelterritoria KBR

6.11 Drijdijck

Streefbeeld en -oppervlakte

36,7 ha plas en oevers (permanente compensatie)

Locatie

Deels gelegen in het Natuurgebied 'Drijdijck' aan de westrand van het havengebied, deels gelegen in het ecologische deel van de bufferzone ten zuidoosten van Kieldrecht.

Stand van zaken

Als streefbeeld voor het gebied Drijdijck vermeldt het Nooddecreet “een voldoende grote plas met brede oeverzones en een zo gevarieerd mogelijk bodemgebruik om enerzijds een maximum aan doortrekkende en overwinterende watervogels een habitat te bieden en anderzijds een ruim scala van broedvogels een geschikte rustige broedgelegenheid te bieden.”

Foto 14: luchtfoto Drijdijck (MOW, 20 oktober '08)

De graafwerken zijn voltooid sinds september 2006. In 2007 werden afsluitingen en voorzieningen voor het graasbeheer geplaatst en ging, in uitvoering van de in 2006 opgestelde beheersvisie, het begrazingsbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers van start. In 2008 werden 4 mandagen besteed aan maaiwerken en onderhoud van de infrastructuur.

Monitoring

Hydrologie

Het peil van de plas van Drijdijck schommelde tussen 1,85 en 1,90m TAW.

Vegetatie / Habitats:

Langs de nieuw afgegraven oevers was de vegetatie in 2008 nog schaars. Oeverhabitat varieerde van pionierhabitat tot ruigte. De hoger gelegen delen die niet werden afgegraven bij de inrichting zijn verruigd.

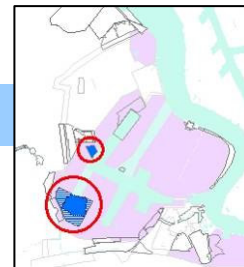
Broedvogels

In 2008 was er vooral een duidelijke stijging van het aantal eenden met ook hier, net zoals in Putten West en Doelpolder Noord de vestiging van de Zomertaling, een soort die als Bedreigd staat op de Rode Lijst.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Kluut	0	0	10	0	49	20
Bruine Kiekendief	0	0	1	0	0	0
IJsvogel	0	0	0	0	0	1
Blauwborst	4	4	8	2	3	4
Aandachtssoorten						
Dodaars	0	0	0	0	2	7
Geoorde Fuut	0	0	0	0	0	1
Bergeend	1	0	2	1	4	10
Zomertaling	0	0	0	0	0	1
Krakeend	0	0	1	0	3	8
Slobeend	0	0	2	0	2	3
Kuifeend	0	0	0	0	2	3
Tafeleend	0	0	0	0	0	1
Waterral	0	0	0	0	0	1
Kievit	6	9	15	4	7	6
Scholekster	1	1	2	1	2	1
Kleine Plevier	0	0	0	0	4	3
Grutto	0	0	0	0	2	2
Tureluur	0	1	2	2	2	4
Veldleeuwerik	0	0	0	0	1	0
Roodborsttapuit	1	2	4	1	1	0
Kleine Karekiet	3	4	4	3	4	7
Bosrietzanger	4	1	0	2	2	2
Rietgors	0	0	1	0	0	0

Tabel 21: broedvogelterritoria Drijdijk

6.12 Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied

Streefbeeld en -oppervlakte

Plas en oevers ("tijdelijk en permanent beheer van waterplassen gelegen in de zone 'Putten Plas' en overige waterplassen in Z2-gebied" ²³)

Locatie

'**Putten Plas**' (C63) is een gebied gelegen ten zuiden van het gebied 'Putten Weiden' en ten westen van het Doeldok. Hiermee wordt bedoeld het gebied dat is ontstaan na de eerste fase van de demping van de bestaande zoetwaterplas en aanleg westelijke spoorontsluiting Deurganckdok. Na deze eerste fase blijft een ondiepe waterplas over, die evenwel op termijn verdwijnt.

Foto 15: zicht op Putten Plas, met op de achtergrond links Putten West en de Zoetwaterkreek en rechts Putten Weiden (MOW, 20 oktober '08)

Met overige waterplassen worden de huidige plassen bedoeld ter hoogte van het gebied bestemd voor fase III van het Verrebroekdokproject (= '**Verrebroekse Plassen**') en het Doeldok, alsmede nog in de toekomst aan te duiden of aan te leggen plassen die als rust- of overwinteringsplaats zullen fungeren.

Stand van zaken

Naast Putten Plas, dat momenteel nog steeds voldoet aan de doelstelling van het nooddecreet, worden ook de Verrebroekse Plassen beheerd als "door de havenontwikkeling kunstmatig onstane waterplassen als rust- en overwinteringsgebied voor watervogels". Het beheer is er geconcentreerd op vrijwaren van de rust in het gebied en waterbeheer. In 2008 zorgde een accidentele dijkdoorbraak voor een beperkte daling van het waterpeil in de

²³ Cfr. Nooddecreet, artikel 2, 5° h

oostelijke plas. In het voorjaar van 2008 werd de wilgenopslag in de rietzones en op de kleinere plas gekapt.

Foto 16: luchtfoto Verrebroekse Plassen (MOW, 20 oktober '08)

Toekomst

Als omwille van haven- of infrastructuurontwikkeling (eventuele 3de fase Verrebroekdok) in de toekomst de huidige plassen in Z2-gebied niet langer kan functioneren als compensatiegebied, dan wordt, als onderdeel van de Achtergrondnota Natuur, de ontwikkeling van een zoet plassegebied in Prosperpolder Zuid vooropgesteld – 1° als overwinteringsgebied voor watervogels, 2° als belangrijk broedgebied voor veel bijlage 1 soorten – hetzij in het kader van de bestaande compensatieverplichtingen voor DGD, hetzij voor andere relevante bijlage 1 soorten en Rode Lijstsoorten.

In de toekomst kunnen ook de aanwezige plassen in de Steenlandpolder, die tijdens en na de aanleg van de Liefkenshoekspoortunnel bewaard zullen blijven, voldoen aan de vraag uit het nooddecreet naar permanente kunstmatige waterplassen in Z2-gebied.

Monitoring

Hydrologie

In de Verrebroekse plassen werden op verschillende plaatsen peilen gevolgd. De plassen hebben normaal een vrij constant waterpeil met eerder beperkte seizoensschommeling (10-20 cm). Dit is waarschijnlijk het gevolg van de nabijheid van het Verrebroekdok. In 2008 zorgde een dijkdoorbraak echter voor een daling van het waterpeil in de oostelijke plas.

Vegetatie / Habitats:

In het deel ten zuiden van de plassen is er een duidelijke toename van droog riet en riet met wilgenstruweel. Een nieuwe vegetatiekaart van het gebied is in voorbereiding en zal in 2009 worden afgewerkt.

Broedvogels

Dit gebied evolueerde op korte termijn naar één van de belangrijkste gebieden binnen het Vogelrichtlijngebied. De omheining van het gebied in het voorjaar 2003 heeft voor de nodige rust onder de broedvogels gezorgd. Het vormt momenteel een belangrijke schakel van het vogelrichtlijngebied voor zowel broedende als doortrekkende en overwinterende vogels. Voor soorten als Lepelaar en Aalscholver is het de enige broedlocatie binnen het

Vogelrichtlijngebied. Het aantal Lepelaars stagneerde op 19 broedpaar die 35 jongen grootbrachten. De 2 broedparen van Steltkluut brachten hier 4 uitgevlogen jongen groot wat uitzonderlijk is voor deze soort in ons land. Ook voor rietvogels is de Verrebroekse plassen een belangrijk gebied.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	0	1	1	1	0	0
Grote Zilverreiger	0	0	0	1	0	0
Lepelaar	1	5	11	14	19	19
Bruine Kiekendief	1	1	1	1	0	0
Kluut	0	0	1	1	0	1
Steltkluut	0	0	0	0	0	2
Strandplevier	0	0	2	6	5	4
Zwartkopmeeuw	200	416	106	5	3	0
Visdief	0	0	0	12	3	0
IJsvogel	0	0	1	1	1	2
Blauwborst	9	5	7	8	10	13
Aandachtssoorten						
Dodaars	6	8	8	5	3	3
Geoorde Fuut	18	61	101	84	32	5
Aalscholver	2	7	14	18	22	19
Bergeend	7	12	9	16	12	14
Krakeend	19	25	25	30	30	42
Slobeend	5	7	8	5	8	5
Zomertaling	1	0	0	0	0	0
Kuifeend	19	16	21	20	14	22
Tafeleend	8	6	14	12	11	14
Waterral	2	1	2	2	2	3
Kievit	18	14	8	13	7	9
Scholekster	4	5	5	9	5	7
Kleine Plevier	2	1	4	5	7	9
Bontbekplevier	0	0	0	1	0	0
Grutto	5	6	2	2	2	1
Wulp	0	0	1	1	1	0
Tureluur	5	9	5	3	3	2
Kokmeeuw	> 750	950	620	540	435	280
Veldleeuwerik	10	10	8	8	6	12
Oeverzwaluw	55	62	212	280	144	843
Graspieper	3	2	3	1	2	3
Gele Kwikstaart	1	0	0	2	1	0
Roodborsttapuit	0	0	0	1	3	2
Graszanger	0	0	0	1	1	2
Sprinkhaanzanger	0	0	1	3	1	4
Rietzanger	1	4	4	10	5	10
Kleine Karekiet	10	19	23	27	21	44
Bosrietzanger	0	1	3	1	5	8
Baardmannetje	0	1	1	0	2	1
Rietgors	2	3	8	14	12	18

Tabel 22: broedvogelterritoria Verrebroekse Plassen

6.13 Percelen van de Vlaamse overheid in ZTA-gebied

Streefbeeld en -oppervlakte

45 ha ecologisch waardevolle polder (minstens tot 2007)

Locatie

Akkers en weiden op percelen gelegen in het poldergebied met bestemming 'Zeehavengebied met Tijdelijk Agrarisch karakter'

Stand van zaken

Het blok Ecologisch waardevolle polder (EWP) in de Nieuw Arenbergpolder is 22 ha groot. Daarnaast werd 26 ha EWP tijdelijk gegroepeerd in het niet-ecologische gedeelte van de buffer ZW-B (ZTA-gebied) tussen de Zoetwaterkreek en het weidevogelgebied Putten West. Tegelijk met de aanleg van Putten West en de Zoetwaterkreek werden in deze zone in 2004-2006 beperkte inrichtingswerken uitgevoerd. De totale oppervlakte EWP voldoet aan de in de matrix vereiste oppervlakte van 45 ha op gegroepeerde, verworven percelen in ZTA-gebied.

Bijlage 5 van het nooddecreet omschrijft het doel van deze percelen in oorsprong als het "voorzien van foerageerruimte voor overwinterende ganzen, waar ook de akkervogelgemeenschap van kan profiteren door te voorzien in ecologisch waardevolle akkers. Indien op de betrokken percelen weiden aanwezig zijn, worden deze behandeld zoals de weidevogelgebieden." Zoals aanbevolen vanuit de monitoring van de voorbije jaren werden alle akkerpercelen binnen het blok EWP omgezet naar grasland. Aangezien de doelstelling hier beperkt is tot beheer en geen inrichting voorziet, blijft de bestaande polderwaterhuishouding op deze percelen behouden. In 2008 werden opnieuw gebruiksovereenkomsten voor een aangepast (weidevogel)beheer afgesloten met lokale landbouwers.

Monitoring

Hydrologie:

Op de percelen aangeduid voor ecologisch waardevolle polder gebeurt geen specifieke hydrologische monitoring. De waterhuishouding wordt er bepaald door de drainage van de polder, die algemeen genomen zorgt voor duidelijk te lage watertafels. Gezien de meeste aangeduide percelen eerder hoog gelegen zijn in de polder behoren zij tot de drogere delen. Aan de hand van de dichtstbij gelegen peilbuizen schatten we de grondwatertafel tijdens het broedseizoen ongeveer 1 meter beneden maaiveld en lager. Percelen met een waterstand die voor weidevogels aanleiding kan geven tot hoge broeddensiteiten zijn ook in de rest van de polder zeer schaars. Het gaat om enkele laaggelegen percelen in Doelpolder en aan de noordrand van de Oud Arenbergpolder.

Broedvogels

Sinds 2007 broeden de grootste aantallen weidevogels in de compensatiegebieden. Op het deel grenzend aan de Oude Sluisstraat werden in 2008 dan ook geen weidevogels genoteerd. Het gebied wordt soms wel gebruikt door overwinterende ganzen.

6.14 Haasop

Streefbeeld en -oppervlakte

Riet en Water (ca. 100 ha permanent compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden ²⁴)

Locatie

Gelegen tussen de N 49 en de Hazopweg van Kallo tot Verrebroek, deel van de zuidelijke bufferzone die omstreeks 1972 ontstond na de opspuiting van een deel van de vroegere Bevernspolder en waarin spontane natuurontwikkeling heeft plaatsgevonden.

Stand van zaken

Het beheer in 2008 bestond uit het bewaken van de rust in dit gebied en begrazing door Konikpaarden en Galloway-runderen om de vegetatie gevarieerd te houden. In 2008 werden in totaal 62 mandagen besteed aan onderhoud van de infrastructuur, hakselen, verwijderen van bomen, ruimen van afval en maaien.

Foto 17: luchtfoto Haasop (MOW, 20 oktober '08)

²⁴ Cfr. Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)

Monitoring

Hydrologie:

Waterstanden lagen in 2007 in Haasop gemiddeld hoger dan de voorgaande jaren. Gezien de hoge ligging van het gebied lijkt dit het gevolg van accumulatie van regenwater van de voorbije natte seizoenen. In 2008 waren de winterwaterstanden dezelfde als in 2007, maar op het einde van het voorjaar waren de waterstanden minder weggezakt door het nattere voorjaar.

Vegetatie / Habitats:

Haasop werd in 2008 niet opnieuw gekarteerd.

Broedvogels

Het gedeelte van dit gebied met riet- en waterbiotop kan als zeer waardevol broedvogelgebied beschouwd worden. De hoger gelegen, drogere gronden, die een groot deel van de totale oppervlakte bestrijken, zijn echter van gering belang naar broedvogels toe. Een uitbreiding van de riet- en waterbiotopen zou een duidelijke meerwaarde aan het gebied geven.

Bijlage I soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	0	0	0	0	1	0
Bruine Kiekendief	4	6	6	5	2	2
Porseleinhoen	1	0	1	0	0	0
IJsvogel	0	0	0	0	1	1
Blauwborst	18	14	15	13	12	13
Aandachtssoorten						
Dodaars	8	7	8	5	6	7
Bergeend	12	8	10	12	12	4
Krakeend	8	7	6	4	4	8
Slobeend	4	2	4	3	2	5
Kuifeend	9	6	7	4	2	7
Tafeleend	3	8	6	4	10	15
Waterral	7	5	4	4	3	2
Kievit	2	1	0	1	0	2
Scholekster	4	3	1	1	2	2
Roodborsttapuit	3	4	3	3	3	5
Sprinkhaanzanger	1	2	0	1	2	2
Rietzanger	1	2	0	1	1	0
Kleine Karekiet	38	32	34	31	27	23
Bosrietzanger	7	6	4	8	8	9
Baardmannetje	0	0	1	0	1	0
Rietgors	6	6	6	7	6	6

Tabel 23: broedvogelterritoria Haasop

6.15 Groot Rietveld

Streefbeeld en -oppervlakte

Riet en Water (permanente compensatie voor historisch passief, instandhouding van huidige natuurwaarden ²⁵)

Locatie

Het Groot Rietveld is een voormalig spuitveld jonger dan 10 jaar met een goed ontwikkelde rietpartij en ondiepe plassen. Het gebied werd via de tweede gewestplanwijziging herbestemd van industriegebied tot natuurgebied. Het gebied met een oppervlakte van 78 ha is gelegen langs de westzijde van de zogenaamde defensieve dijk.

Stand van zaken

Het basisbeheer bestaat uit het bewaken van de rust en het waterpeil. Het begrazingsbeheer om verruiging van het gebied tegen te gaan werd ook in 2008 gehandhaafd. In 2007 werd in het noordelijke gedeelte gestart met het geleidelijk kappen van de berkenopslag en omzetting naar schraal grasland en riet, in functie van de aanwezige Rugstreeppad- en Moeraswespenorchispopulatie. Hieraan werd in 2008 verdergewerkt. De aangelegde voortplantingspoelen voor Rustreeppad werden gemaaid. In totaal werden ca. 400 mandagen besteed aan het beheer van het Groot Rietveld en de Vlakte van Zwijndrecht.

Het ANB heeft een studie opgestart voor de analyse van de afwateringsproblematiek en de opmaak van een technisch ontwerp voor optimaal waterbeheer in het Groot Rietveld.

Foto 18: zicht op de Vlakte van Zwijndrecht en het Groot Rietveld (MOW, 20 oktober '08)

²⁵ Cfr. Nooddecreet (voorstel tot decreet, bijlage 5)

Monitoring

Hydrologie:

Door een verstopping van de afvoer kende het zuidelijk deel van het Groot Rietveld een sterke stijging van de waterstand gedurende het broedseizoen. Half februari 2008 stond het waterpeil op 2,03 m TAW, wat hetzelfde peil was als half februari 2007. Het peil is daarna gestegen met meer dan 40 cm, tot 2,45 m TAW half juli.

Vegetatie / Habitats:

Het Groot Rietveld werd in 2007 niet opnieuw gekarteerd.

Broedvogels

De peilstijging in het zuidelijke deel had een duidelijk effect op de broedvogels. Soorten als Rietzanger, Blauwborst, Rietgors en Baardmannetje brachten in dit deel geen jongen groot. Grote delen hiervan werden verlaten door deze soorten tijdens het broedseizoen. Dit nat waterriet trok dan wel weer drie mannetjes Woudaapje en een mannetje Grote Karekiet aan. We spreken hier uitdrukkelijk enkel over territoria, er is geen grond om van een mogelijk broedgeval te spreken. Ook de Roerdomp leek op deze condities gunstig te reageren.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Roerdomp	1	0	0	1	1	3
Woudaapje	0	0	0	0	0	3
Bruine Kiekendief	3 à 4	4	3	3	3	4
Porseleinhoen	0	0	2	0	0	0
Blauwborst	(> 20)	32	14	26	< 20	10
Aandachtssoorten						
Dodaars	3 à 4	12	15	15	12	20
Bergeend	Ng	2	0	1	0	3
Zomertaling	1	0	0	0	1	2
Krakeend	Ng	4	12	13	18	17
Slobeend	Ng	3	5	3	8	12
Kuifeend	Ng	6	11	7	4	8
Tafeleend	> 3	7	17	13	9	15
Waterral	10	5	6	9	9	7
Kievit	2	1	0	0	0	2
Tureluur	0	0	0	0	0	1
Veldleeuwerik	Ng	1	0	0	0	0
Roodborsttapuit	3	1	3	4	4	2
Graszanger	0	0	1	0	0	0
Snor	0	0	0	1	0	0
Sprinkhaanzanger	(3 à 4)	6	2	9	12-13	5
Rietzanger	3	33	9	28	Ng	15
Kleine Karekiet	Ng	42	28	80	Ng	80
Grote Karekiet	0	0	0	0	0	1
Bosrietzanger	Ng	> 19	14	36	Ng	20
Baardmannetje	5	8	8	9	4	4
Buidelmees	1	0	1	0	0	1
Rietgors	Ng	23	18	34	Ng	20

Tabel 24: broedvogelterritoria Groot Rietveld

Ng: niet geteld in betreffende jaar. De aantallen in de tabel tussen haakjes zijn schattingen.

6.16 Aanvullende strand- en plasvlakten

Streefbeeld en –oppervlakte

Strand- en plasvlakte (tijdelijke compensatie, aanvullend zolang aangeduide strand- en plasvlakten niet volledig beschikbaar zijn)

Locatie

'R2-vlakte' (zone tussen op- en afrittencomplex R2, in de nabijheid van Zuidelijke Groenzone/Haasop en Steenlandpolder), de 'Meeuwenbroedplaats' (zone werfkeet Deurganckdok, mogelijke toekomstige 2de sluislocatie) en andere zones.

Stand van zaken

De compensatiematrix voor Deurganckdok voorziet **200 ha streefoppervlakte** voor strand- en koloniebroeders, te realiseren in de tijdelijke gebieden Opgespoten Mida (77 ha), Gedempt deel Doeldok (74 ha) en Vlake van Zwijndrecht (53 ha). Het RUP Waaslandhaven 1ste fase²⁶ voorziet ook de mogelijkheid dat binnen het Z-gebied nog andere zones hiervoor in aanmerking kunnen genomen worden. Aangezien binnen de voorziene zones tot nog toe geen 200 ha beschikbaar waren als strand- en plasvlakte, werd die mogelijkheid ook benut.

In 2004 werden zo enkele aanvullende gebieden ingericht om een mogelijk tekort aan strand- en plasvlakten tijdelijk op te vangen, als gevolg van voorlopige conclusies uit de monitoring. Het gaat over de 'R2-vlakte' en de 'Meeuwenbroedplaats'.

Foto 19: R2-vlakte (Katrien Weyn, 18 maart '09)

²⁶ Toelichtingsnota bij het RUP Waaslandhaven 1ste Fase, bijlage III, p.17, 23 en 27

Aan de R2-vlakte werd in het najaar '08 een kijkwand geplaatst, na het bekomen van een stedenbouwkundige vergunning. Het gebied bestaat uit een grote plas met een centraal eiland. Door jaarlijks intensief te maaien en af te voeren, werd de aanwezige honingklavervegetatie op dit eiland succesvol omgezet naar gras. Ook de Meeuwenbroedplaats werd in het voorjaar 2008 ter voorbereiding van het broedseizoen gemaaid en de ringgracht werd hersteld.

Verder werden jaarlijks andere geschikte zones mee in beschouwing genomen als tijdelijke aanvulling, b.v. Putten Plas (C63) en nog niet ontwikkelde opgespoten terreinen rond Deurganckdok. De nodige afspraken werden gemaakt om in de planning van de werken maximaal rekening te houden met aanwezige broedgevallen. Ook voor het broedseizoen 2008 werden dergelijke afspraken gemaakt en het INBO volgt de situatie op het terrein zeer kort op om waar nodig bijstellingen te doen.

In 2008 werd werk gemaakt van een gedetailleerde **totaalbalans 'Strand en plas'**. Deze tabel (zie bijlage 9.7) geeft een overzicht van alle zones die in aanmerking komen als strand- en plasvlakte en hun beschikbaarheid in de komende broedseizoenen. Deze tabel geeft een momentopname in de werkplanning en zal minstens jaarlijks geactualiseerd worden. Hieruit blijkt dat er zich voor de komende broedseizoenen t.e.m. 2010 geen probleem stelt om de voorgestelde oppervlaktes (minimaal 200 ha) strand- en plashabitat te halen. Wel zijn een aantal ingrepen noodzakelijk om de gebieden geschikt te maken en de verwachte aantallen te halen. Vooral voor de doelsoorten kluut en strandplevier zijn specifieke ingrepen of maatregelen ter optimalisatie nodig vóór aanvang van het komende broedseizoen. In de voorziene aanvullende gebieden is een duidelijke communicatie vereist over de planning van werken en vrijwaring van rust, zowel naar (nieuwe en bestaande) concessiehouders, als naar aannemers.

Toekomst

Zodra de in de matrix voorziene strand- en plasvlakten volledig beschikbaar zullen zijn als strand- en plasvlakte, of de duurzame broedgelegenheid voor deze soorten in het kader van de Achtergrondnota Natuur gerealiseerd is, kunnen de tijdelijke aanvullende gebieden opgegeven worden indien nodig voor de havenontwikkeling. Op de locatie van de Meeuwenbroedplaats wordt de aanleg van een 2de sluis tot de Waaslandhaven overwogen. De huidige locatie zal zeker nog tot en met het broedseizoen 2009 behouden kunnen blijven.

Monitoring

Broedvogels

De R2-vlakte:

Bijlage I-soorten	2006	2007	2008
Blauwborst	2	1	1
Aandachtssoorten			
Dodaars	0	2	2
Bergeend	3	3	3
Krakeend	4	1	1
Slobeend	1	1	1
Kuifeend	0	1	1
Kievit	2	3	2
Scholekster	2	2	1
Kleine Plevier	1	0	1

Tureluur	1	1	1
Roodborsttapuit	0	0	1
Kleine Karekiet	4	1	1
Bosrietzanger	0	1	1
Rietgors	1	1	1

Tabel 25: broedvogelterritoria R2-vlakte

Meeuwenbroedplaats:

Dit gebied werd ingericht om dienst te doen als tijdelijke opvang voor broedende meeuwen. In 2008 was de meeuwenkolonie bijzonder groot met hoge aantallen van zowel Kokmeeuw als Zwartkopmeeuw.

Bijlage I-soorten	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Zwartkopmeeuw		37	65	1	89	1100
Blauwborst		1	0	0	1	1
Aandachtssoorten						
Dodaars		0	0	0	0	1
Bergeend		3	0	2	2	1
Krakeend		1	2	3	3	3
Slobeend		1	2	3	2	1
Kuifeend		3	2	2	7	8
Kievit		4	3	2	1	0
Scholekster		1	1	0	1	1
Kleine Plevier		1	0	0	1	0
Grutto		2	2	2	0	1
Tureluur		2	1	1	0	0
Kokmeeuw		140	680	290	860	2500
Veldleeuwerik		0	1	0	0	0
Oeverzwaluw		0	0	95	0	0

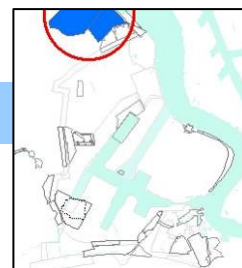
Tabel 26: broedvogelterritoria Meeuwenbroedplaats

7 Nieuwe natuurontwikkelingsprojecten: stand van zaken en aandachtspunten

In dit hoofdstuk wordt gerapporteerd over de stand van zaken van de in 2008 opgestarte of lopende nieuwe natuurontwikkelingsprojecten. Ten gevolge van de uitbreiding van de Beheercommissie kwamen deze gebieden in de overgangsmaanden oktober-december 2007 systematisch aan bod in de vergaderingen van de Beheercommissie. In 2009 zal deze lijst geleidelijk aan uitgebreid worden met overige nieuwe en bestaande natuurgebieden op LSO.

Deze stand van zaken geeft een momentopname in een proces. Via foto's is geprobeerd een reëel beeld te geven van de terreinsituatie begin 2009.

7.1 Hedwige-Prosperpolder

Streefbeeld en –oppervlakte

Het project Hedwige-Prosperpolder beoogt de inrichting van een grensoverschrijdend intergetijdengebied (habitattype Slik en schor) in de Hertogin Hedwigepolder en het noordelijke gedeelte van de Hertog Prosperpolder door middel van een landinwaartse dijkverlegging van de Scheldedijk.

Locatie

Dit gebied ligt op de grens tussen de provincies Oost-Vlaanderen (België) en Zeeland (Nederland), net ten zuiden van het verdronken land van Saeftinghe.

Foto 20: huidige situatie Hedwige- en Prosperpolder (Laurent Vanden Abeele, 30 mei '08)

Projectbeschrijving

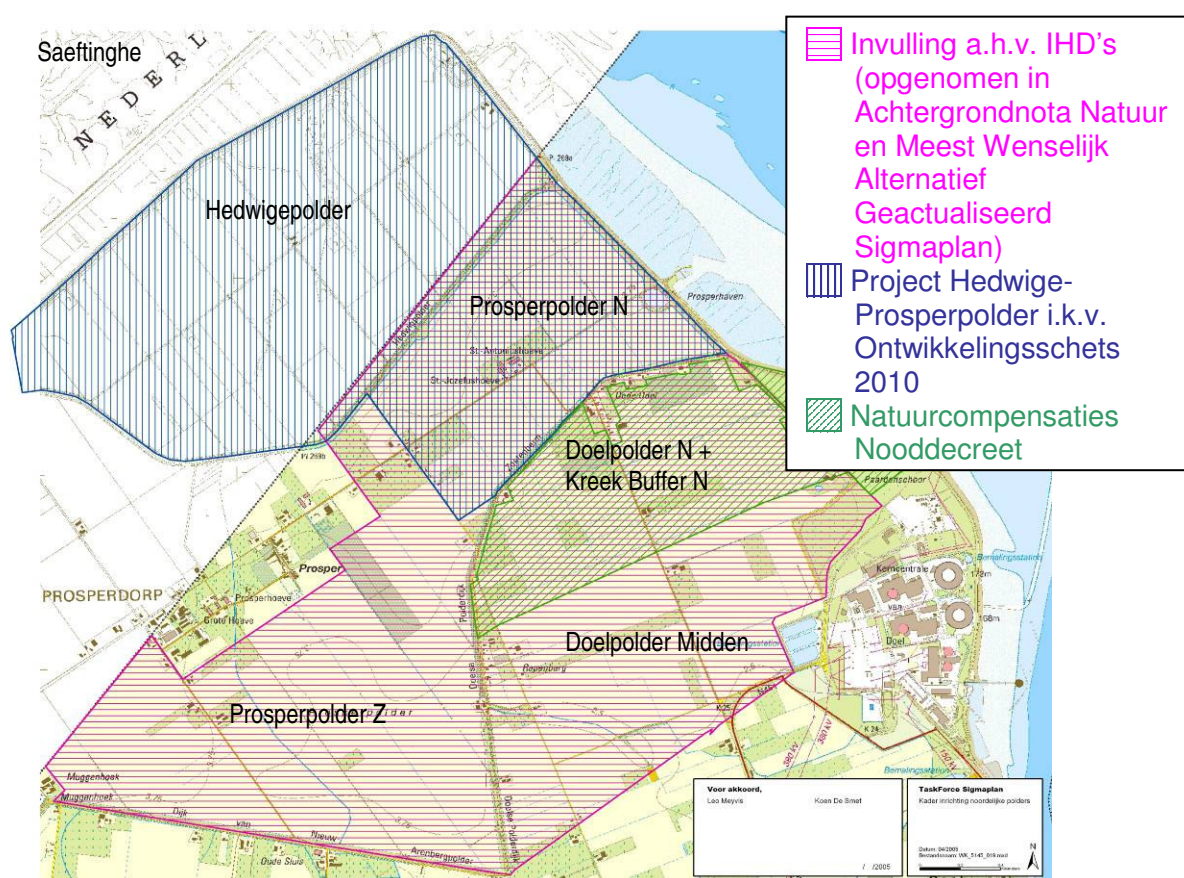
Het project geeft, als resultaat van de afstemming tussen de verschillende planprocessen, invulling aan het luik natuurlijkheid van de Ontwikkelingsschets 2010 (OS2010) en heeft tot doel bij te dragen tot het realiseren van instandhoudingsdoelstellingen die zowel de Nederlandse als Vlaamse natuurbelangen in het Schelde-estuarium (het realiseren van een gezond en dynamisch ecosysteem) dienen. In Vlaanderen wordt met het oog op het behalen van de IHD's voor het Vogelrichtlijngebied 'Schorren en polders van de Benedenschelde' en het Habitatrichtlijngebied 'Schelde- en Durmeëstuarium van de Nederlandse grens tot Gent' de ontwikkeling van ca. 170 ha 'Slik en schor (begraasd)/estuariene natuur' vooropgesteld binnen Prosperpolder en dit door middel van ontpoldering. De bedoeling hierbij is een Europees Habitattype te ontwikkelen (Europees Habitattype: 1330 Atlantische schorren) dat tevens dienst doet als leefgebied voor vogels. In de Achtergrondnota Natuur voor de Antwerpse Haven werd dit leefgebied dan ook omschreven als 'Slik en schor (begraasd)/estuariene natuur' (ofte 'Begraasd schor'). Een ideaaltypische beschrijving van dit leefgebied met hoge avifaunistische waarden, omvat :

- Algemene Karakteristieken: gebied onderhevig aan getijdenwerking, al of niet gecontroleerd (uitgepolderd gebied of gecontroleerd gereduceerd getijdegebied

(GGG), begraasd zodat successie naar rietgemeenschap niet optreedt. Tenminste gedurende een deel van het jaar staat het gebied blank.

- Fytosociologisch type: De zeekraalklasse met elementen van: het verbond van Gewoon kweldergras, het verbond van Stomp kweldergras en het verbond van Engels gras.
- Europees Habitatype: 1330 Atlantische schorren

Deze invulling van natuurwaarden is in overeenstemming met de Achtergrondnota Natuur opgemaakt in het kader van het Strategisch Plan voor de Haven van Antwerpen. In de besluiten van de Vlaamse Regering van 17 december 2004 en 22 juli 2005 inzake de Langetermijnvisie Schelde-estuarium, de Ontwikkelingsschets 2010 en het geactualiseerde Sigmaplan, het grensoverschrijdende project 'intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder' (ihkv OS 2010) wordt immers uitdrukkelijk gesteld dat er voor het noordelijk gebied van LSO afstemming dient te zijn met het strategisch planningsproces voor het Linkerscheldeoevergebied.

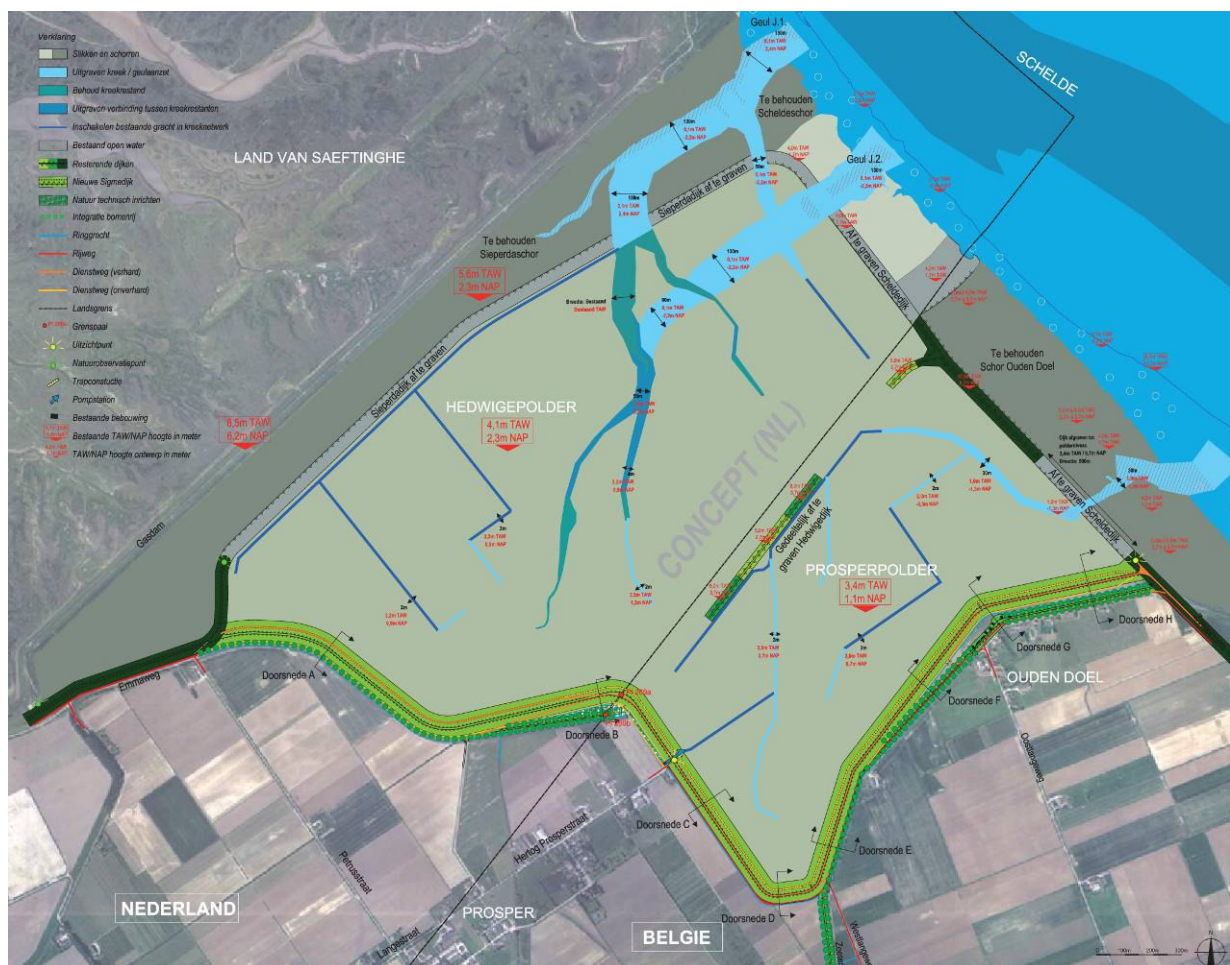
Figuur 23: Overzichtskartaal noordelijk gebied met aanduiding van de verschillende (afbakenings)processen en het project Hedwige-Prosperpolder. De begrenzingen zijn indicatief en beantwoorden niet noodzakelijk aan de laatste stand van zaken van de verschillende lopende processen.

Stand van zaken

De rapportage in dit jaarverslag betreft in principe enkel de voortgang van het Vlaamse gedeelte. De voortgang van het Nederlandse gedeelte is terug te vinden in de voortgangsrapportages van het 'Uitvoerend secretariaat van de Technische Schelde Commissie'.

Voorbereiding

Het plan-MER van het geactualiseerde Sigmaplan (waarbinnen de Vlaamse natuurprojecten van de OS2010 worden uitgevoerd) werd in 2005 goedgekeurd waardoor de verdere voorbereiding van het project 'intergetijdengebied Hedwige-Prosperpolder' in een stroomversnelling kwam. Het Vlaamse deel van het (grensoverschrijdende) 'Project-MER voor de ontwikkeling van een intergetijdengebied in Hedwige- en Prosperpolder' werd goedgekeurd op 20 juli '07. Vervolgens werd door de Vlaamse Regering op 11 april '08 het **Gewestelijk Ruimtelijk Uitvoeringsplan 'Intergetijdengebied Noordelijk gedeelte Prosperpolder'** definitief vastgesteld. Dit GRUP laat toe het project op Vlaams grondgebied te realiseren door herbestemming van de in het gewestplan vastgelegde ordening 'reservegebied voor bufferzone' en 'agrarisch gebied met overdruk havenuitbreidingsgebied' naar 'natuurgebied'. Als basis voor de opmaak van het uitvoeringsplan en de bestekken werd een inrichtingsplan voor de Prosperpolder opgemaakt en toegevoegd bij de stedenbouwkundige vergunningsaanvraag. Dit inrichtingsplan werd op groot formaat als bijlage 9.7 bij het jaarverslag van 2007 gevoegd.

Figuur 24: inrichtingsplan Hedwige- en Prosperpolder

In Vlaanderen werd een Projectmatige Werkgroep opgericht met alle partners (gemeente, provincie, polders, aankoopcomité, ...), geflankeerd door overleg met de Nederlandse projectpartner.

Verwerving

Op 19 juni '07 verscheen het onteigeningsbesluit voor het noordelijke gedeelte van de Prosperpolder in het Belgische Staatsblad. In 2008 werd het volledige gebied minnelijk verworven, op een beperkt aantal percelen na.

Werken

De realisatie zal een aantal jaren duren en gefaseerd verlopen. De stedenbouwkundige vergunning voor de noodzakelijke terreinaanlegwerken (incl. slopen, rooien,...) op het Vlaamse gedeelte werd op 16 april '08 verleend. Op 20 mei '08 werd een infomarkt gehouden in Kieldrecht over de start van de inrichtingswerken. Het aanvangsbevel voor de werken werd gegeven op 15 augustus '08.

In een eerste fase werd de werf ingericht en werd gestart met de bouw van een werfkeet met een permanente tentoonstellingsruimte. Momenteel wordt er een zandstock aangevoerd (afkomstig uit de Schelde). Na uitdroging van deze zandstock begint de opbouw van het nieuwe dijkprofiel van de waterkering ter hoogte van Ouden Doel.

7.2 Rietveld Kallo

Streefbeeld en –oppervlakte

Ontwikkeling van de zone 'Rietveld Kallo' met een oppervlakte van 47 ha voor de realisatie van het habitattype 'Riet en water'.

Locatie

Het plangebied vormt een driehoek door de Gasthuisstraat, de Melseledijk en het pad ten noorden van spoorlijn 10. Langs de Melseledijk, aansluitend bij Kallo, wordt de gewestplangrens van het woongebied als begrenzing genomen, zoals in het GRUP 'Waaslandhaven fase 1 en omgeving'.

Foto 21: inrichtingswerken Rietveld Kallo (Katrien Weyn, 18 maart '09)

*Projectbeschrijving*²⁷

De '**Tweede spoorverbinding onder de Schelde**' of '**Liefkenshoekspoortunnel**' betreft een nieuw aan te leggen goederenspoorlijn (spoorlijn 10) van 17 à 18 km, die de spoorbundel Zuid op de Linkerscheldeover rechtstreeks verbindt met de spoorinfrastructuur op de Rechterscheldeover, in het bijzonder met het vormingsstation Antwerpen-Noord en de bestaande goederenassen (spoorlijnen 12 en 27A via spoorlijn 11). Op termijn kan er op de Linkerscheldeover ook een verbinding met spoorlijn 77 gemaakt worden richting Gent en Zeebrugge. Deze nieuwe spoorlijn 10 kruist ondergronds het Waaslandkanaal (via de bestaande Beverentunnel), de Schelde en het Kanaaldok B1-B2.

Uit de passende beoordeling blijkt dat het project geen significante effecten heeft op het Habitatrictlijngebied, daar de spoorlijn ter hoogte van het habitatgebied via een

²⁷ Geciteerd en bewerkt uit de nota aan de Vlaamse Regering (VR/2006/15.12/DOC.1563Ter).

ondergrondse boring wordt aangelegd. Deze nieuw aan te leggen infrastructuur zal wel leiden tot biotoopverlies in de Haasop (Zuidelijke Groenzone) en de Steenlandpolder. Uit de passende beoordeling blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied niet in het gedrang komen, mits de in de passende beoordeling beschreven milderende en natuurcompenserende maatregelen strikt worden uitgevoerd. Het betreft hier de creatie van een natuurgebied 'Rietveld Kallo'. Dit gebied is in elk van de scenario's van de Achtergrondnota Natuur mee opgenomen als natuurkerngebied.

"Hierbij dient opgemerkt te worden dat het project-MER enerzijds stelt dat ten gevolge van de realisatie van de Liefkenshoekspoorverbinding een oppervlakte van 26,9 ha natuur van het habitat-type 'Riet en Water' moet gecompenseerd worden, maar anderzijds ook stelt dat teneinde deze natuurcompensatie te realiseren het gehele Rietveld Kallo voor een totale oppervlakte van 46,6 ha dient aangelegd te worden. Dit wordt onder meer gemotiveerd met de stelling dat bij de ontwikkeling van het 'Rietveld Kallo' de ontwikkeling van een voldoende grote aaneengesloten oppervlakte nagestreefd moet worden en een gefragmenteerde ontwikkeling niet toegestaan kan worden. Over de aanwending van de resterende 19,9 ha van het Rietveld Kallo als eventuele natuurcompensatie in het kader van andere infrastructuurdossiers doet het project-MER geen uitspraken. Deze resterende oppervlakte aan nieuw te creëren natuurwaarden is hoe dan ook te zien als een eerste stap in de realisatie van de 'robuuste natuur', zoals vooropgesteld in het strategisch plan voor de Haven van Antwerpen." ²⁸

De restanten van de compensatiezones Steenlandpolder en Haasop zullen opgenomen worden in het netwerk van Ecologische Infrastructuur. Aangezien de Haasop-Zuidelijke Groenzone een permanent compensatiegebied betreft, dat in het kader van dit project aangesneden wordt, zal ook de natuurcompensatie in het 'Rietveld Kallo' een permanent karakter hebben. De inrichting van het natuurcompensatiegebied dient te worden aangevat vóór de aanleg van de spoorlijn in het betrokken gebied start, in overeenstemming met artikel 36 ter § 5 van het decreet Natuurbehoud.

De Beheercommissie gaf gunstig advies (met enkele belangrijke aandachtspunten) over de betreffende nota aan de Vlaamse Regering. De beslissing van de Vlaamse Regering van 15 december '06 'Tweede spoorontsluiting onder de Schelde' of 'Liefkenshoekspoortunnel' – tracékeuze, milderende maatregelen en natuurcompensaties – opmaak gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan (VR/2006/15.12/DOC.1563Ter) werd in het jaarverslag van 2006 opgenomen als bijlage, zoals opgelegd in punt 5 van deze beslissing.

²⁸ Geciteerd uit 'Ontwerp van nota aan de Vlaamse Regering, aangaande de overeenkomst over de inrichting van het Rietveld Kallo'

Verwerving

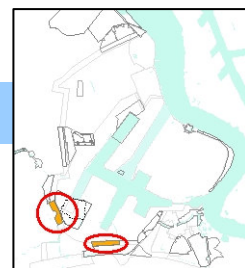
In de vergadering van september '07 werd vanuit de BC een signaal gegeven omtrent de bezorgdheid rond de haalbaarheid van de timing voor de vrijmaking van de gronden, de juridische en budgettaire onderbouwing van het instrument bedrijfsverplaatsing, en de beschikbare mensen en middelen bij VLM om het flankerend beleid vlot tot uitvoer te brengen. Aan deze bezorgdheid werd tegemoet gekomen door het voorzien van extra personele ondersteuning van VLM aan het Aankoopcomité. De VLM en het Aankoopcomité geven grote prioriteit aan de verdere verwerving van het gebied "Rietveld Kallo". Aangezien een aantal percelen reeds in eigendom van de overheid waren, bleven nog 28,79 ha te verwerven in het gebied. Er wordt in de eerste plaats gestreefd naar verwervingen in der minne door middel van de pre-grondenbank Linkerscheldeoever (VLM), met toepassing van 'flankerend landbouwbeleid'. Tegen eind 2008 kwam meer dan de helft van de te verwerven percelen effectief beschikbaar via grondenruil en was op 7 percelen na het volledige gebied verworven. Momenteel heeft de pre-grondenbank 11,14 ha verworven binnen het projectgebied Rietveld Kallo, en is er voor nog eens 19,40 ha aan akkoorden gesloten, waarvan de akte nog verleden moet worden.

Eigendommen die niet in der minne kunnen verworven worden, worden gerechtelijk onteigend. Hiertoe werd op 23 juli '08 een Ministerieel onteigeningsbesluit ondertekend, dat aansluitend 150 dagen ter inzage lag op het secretariaat van de BC in Kallo. Eens het natuurgebied ingericht is door Infrabel worden alle gronden en eigendommen in het gebied uit de pre-grondenbank gehaald en overgedragen aan het Vlaamse Gewest, met ANB als kadastrale en technische beheerder. Voor de gronden die nog verworven moe(s)ten worden geldt, conform de standaardbepalingen in de verwervingsovereenkomsten, dat ze beschikbaar zijn na de oogst van de gewassen.

Werken

De eerste voorbereidende werken voor de aanleg van de spoortunnel zijn gestart op 12 november '08. De inrichtingswerken voor het natuurgebied "Rietveld Kallo" werden voorafgaand aan de start der werken aangevat, nl. op 30 oktober '08, op de op dat moment verworven terreinen. Op 17 december '08 werd een infomoment voor de omwonenden georganiseerd.

7.3 Combinatievoorstel Logistiek Park Waasland

Streefbeeld en –oppervlakte

Voorstel voor compensatie van 20 ha 'Riet en water' in een zone aan het Spaans Fort en in de zone boven de Haasop. Dit project combineert 3 facetten: compensatie voor 'Riet en water', compensatie voor Rugstreeppad i.k.v. Vopak, en behoud van de Groenknolorchispopulatie.

Locatie

Het toekomstige Logistiek Park Waasland situeert zich vlakbij de E34 op de grens van Verrebroek en Vrasene.

Foto 22: huidige situatie toekomstig Logistiek Park Waasland + Haasop (MOW, 20 oktober '08)

Projectbeschrijving

De Maatschappij Linkerscheldeoever is initiatiefnemer voor de realisatie van het Logistiek Park Waasland. In een eerste fase worden ontsluitingswegen voorzien en worden ca. 49 ha ter beschikking gesteld. Later volgen nog twee fasen zodat het Logistiek Park kan uitgroeien tot 120 ha. Er zullen zich vooral bedrijven vestigen die actief zijn in de sector van transport, logistiek en distributie.

Aangezien de korte-termijntiming van dit (en enkele andere) project(en) niet kan samenspanen met de verdere timing van het plan-MER, de opmaak van het afbakeningsGRUP en de realisatie van de Achtergrondnota Natuur, werd in het Strategisch Plan Haven van Antwerpen de mogelijkheid om beroep te doen op de wettelijk voorziene uitzonderingsprocedures behouden, om een antwoord te kunnen bieden op de vragen van private en publieke partijen om op korte termijn de economische ontwikkeling van het gebied verder te zetten. Onderhavig project past binnen dit laatste gegeven. De initiatiefnemer hoopt

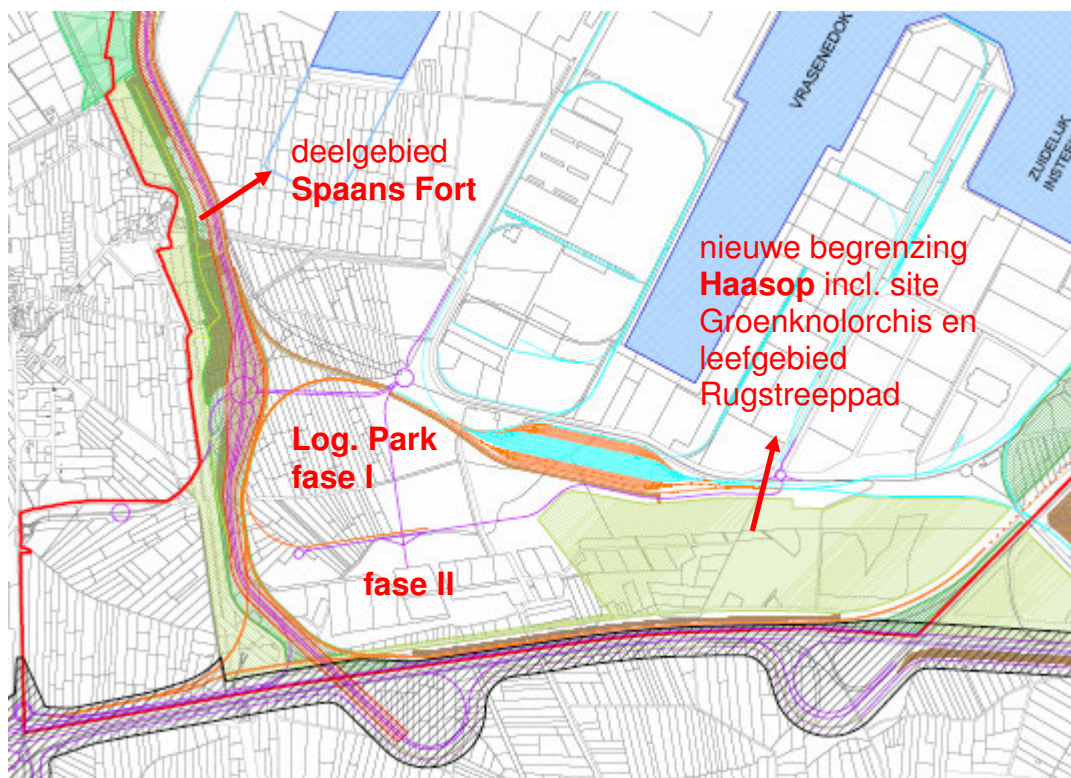
– in afwachting van een definitieve oplossing binnen het kader van het afbakeningsGRUP, en mits het gelijktijdig opstarten van de noodzakelijke compenserende maatregelen – uitvoering te kunnen geven aan een noodzakelijk investeringsproject, dat tegemoet komt aan de dringende vraag tot concessioneerbare terreinen voor value-added logistics.

In 2009 zal een project-MER opgemaakt worden voor het ganse project Logistiek Park. Voor deze eerste fase is geen apart MER vereist, maar werd wel een passende beoordeling gemaakt. Daaruit bleek een compensatienoodzaak voor 20 ha 'Riet en water'. Naast deze compensatienoodzaak werd een populatie Groenknolorchis gevonden binnen de perimeter van het voorziene Logistieke Park en kwam eveneens de vraag van GHA voor samenwerking rond een Rugstreeppadcompensatie voor Vopak, die ook gevonden kon worden binnen deze perimeter. Er werd een voorstel uitgewerkt dat een **combinatie** vormt van deze 3 factoren.

De stedenbouwkundige vergunning voor het Logistiek park Waasland inclusief het combinatie-natuurcompensatieproject werd verleend op 13 oktober '08. Hierin werd de uitdrukkelijke voorwaarde opgelegd dat de werken pas kunnen starten nadat ook begonnen is aan de realisatie van de compensatieverplichting in de twee zones Spaans Fort (8 ha) en Haasop (12 ha).

Deelgebied Haasop

Op basis van de fijngestelde begrenzing van de kernzone voor Groenknolorchis werd het compensatieproject voor het deelgebied Haasop geoptimaliseerd t.o.v. van de figuur die in het vorige jaarverslag verscheen. Deze nieuwe begrenzing laat toe om de geplande tweede ontsluitingsweg voor het logistiekpark Waasland in te passen. De aanvankelijk voorziene nuttige oppervlakte voor logistieke zone blijft ongewijzigd doordat een stuk ten westen ontnomen wordt aan de Haasop ter vervanging van het gedeelte dat er bijkomt voor de Groenknolorchis. Deze nieuwe contouren werden meegegeven voor opname in het plan-MER en afbakenings-GRUP.

Figuur 27: combinatievoorstel Logistiek Park 'Riet en water' + Rugstreeppadcorridor + Groenknolorchis

In de zone die aan de Haasop wordt toegevoegd, zal een aangepast 'Riet en water' beheer het behoud en/of de uitbreiding van de Groenknolorchispopulatie mogelijk maken. Tegelijk geeft deze zone voor 12 ha invulling aan de compensatieverplichting voor rietbiotoop.

Verder omvat het combinatievoorstel in dit deelgebied:

- de inrichting van ca. 6 ha in de oostelijke zone van de Haasop als leefgebied voor Rugstreeppad i.k.v. Vopak, als belangrijke schakel in het volledige plan voor Rugstreeppad
- de voorziening van een corridor in westelijke richting langs de spoorinfrastructuur en dan noordelijk verbinding makend met het Spaans Fort en Drijdijk.

Er werd een afzonderlijke 'begeleidingsgroep Groenknolorchis LSO' in het leven geroepen die zal rapporteren aan de Beheercommissie. In navolging van deze begeleidingsgroep werd op 23 juni '08 een expertenoverleg en terreinbezoek georganiseerd. De doelstelling van dit overleg betrof enerzijds het bepalen van beheermaatregelen die op korte termijn noodzakelijk zijn, en anderzijds het schetsen een visie voor een langetermijn-beheer, rekening houdend met de ecologische randvoorwaarden nodig voor een duurzame instandhouding van de Groenknolorchis. De resultaten van dit expertenoverleg worden besproken op p. 48, in het hoofdstuk 5.6 'Bijlage IV-soorten van de Habitatrichtlijn'.

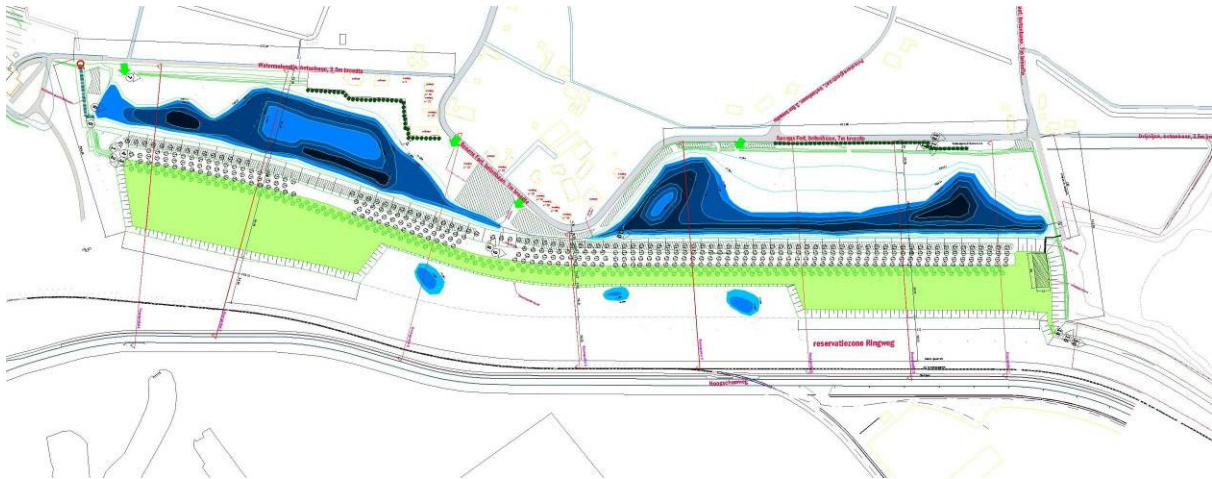
In de nazomer van 2008 werd een deel berkenopslag gekapt met het oog op een gunstige biotoopontwikkeling. Op 2 maart '09 werd gestart met het plaatsen van een afsluiting. Deze afsluiting wordt geplaatst om beschadiging van het terrein door quads, motorcrossers, ruiters te voorkomen. Op deze wijze is het natuurcompensatiegebied ook duidelijk afgepaald zodat calamiteiten bij latere werken in de omgeving kunnen voorkomen worden.

Eventuele niet-ruimtelijke maatregelen die, na verder hydrologisch onderzoek, nog zouden dienen genomen te worden om het behoud van de populatie orchissen te kunnen garanderen bij latere ontwikkeling van de tweede fase van het logistiek park en de tweede ontsluitingsweg, zullen worden uitgewerkt in het project-mer en via de stedenbouwkundige vergunning worden opgelegd.

Deelgebied Spaans Fort

Het tweede deelgebied 'Spaans Fort' is gelegen in de Gemeente Beveren ten zuidwesten van de Waaslandhaven, ten westen van het Verrebroekdok en ten oosten van de woonkern Verrebroek. Het gebied wordt verder begrensd door de Sint-Michielsstraat en het gebied 'Drijdijk' in het noorden, de landschapsdijk Verrebroek in het oosten, de Sluisstraat en toegangsweg naar pompstation Watermolen in het zuiden en door de Watermolendijk en Spaans Fort in het westen. Ten westen van het gebied situeert zich ook de woonkern 'Het Fort' van de deelgemeente Verrebroek. Het gebied sluit ruimtelijk aan met de zuidelijke grens van 'Drijdijk'.

In de zone 'Spaans Fort' wordt 8 ha ingericht worden als 'Riet en water' (blauwe zones, in de buitenste 100 m van de buffer) ter compensatie voor het te verwachten habitatverlies ten gevolge van de aanleg van de 1ste fase van het Logistiek Park. Er worden 2 grotere plassen, respectievelijk ten noorden en ten zuiden van het woongehucht 'Het Fort'. Ter hoogte van de bocht in het woongehucht worden de 2 plassen via een ondergrondse verbinding met elkaar verbonden.

Figuur 28: inrichtingsplan deelgebied Spaans Fort

Verder omvat het combinatievoorstel in dit deelgebied:

- het verplaatsen van de bestaande afsluiting in het zuiden van Drijdijk over een 100-tal meter meer naar het zuiden. De uitbreiding wordt mee opgenomen in het begrazingsraster van het gebied 'Drijdijk'.
- het graven van drie kleinere Rugstreeppadpoelen aan de havenzijde van het Spaans Fort ter versterking van de beoogde Rugstreeppadcorridor in de zuidwestelijke rand van het zeehavengebied
- de aanleg van een natuurlijke oeverwaluwand
- de aanleg van een wandelpad, uitkijkplatform en parkeerplaats
- aanbrengen van nieuwe bomenrijen op de verbrede kruin van de dijk en langsheen de achterzijde van de woonpercelen van de Watermolendijk

De voorgestelde ingrepen betekenen een versterking van het netwerk van ecologische infrastructuur binnen het havengebied, o.m. met het oog op de bescherming van de oeverwaluw (rode lijstsoort), van de rugstreeppad (Bijlage IV van de Habitatrictlijn) en van vleermuizen (bijlage IV van de Habitatrictlijn).

Het inrichtingsproject "Spaans Fort" omvat naast het ecologische onderdeel ervan als compensatiegebied, ook enkele omkaderende en begeleidende maatregelen ter versterking van de leefbaarheid voor de omliggende woonkernen.

De bouwvergunning voor dit project werd verkregen op 16 juni '08. Daarna werd een paleolandschappelijk booronderzoek en een verkennend archeologisch booronderzoek uitgevoerd door de Universiteit Gent. De eerste aanneming voor het plaatsen van een werfafsluiting ging van start op 16 februari '09 en de tweede aanneming voor het rooien van bomenaanplant en verwijderen van vegetatie op 23 februari '09. De start van de grondwerken is gepland in mei 2009.

De aanleg van de ontsluitingswegen voor het Logistiek Park fase I ging van start op 6 maart '09. Hiermee werd dus voldaan aan de vereiste tot minimale gelijktijdigheid met de realisatie van de natuurinrichtingsmaatregelen zoals opgelegd in de stedenbouwkundige vergunning.

Werking van de Beheercommissie

Na het eerste volledige jaar werking onder de vlag van de uitgebreide 'Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever' kunnen we stellen dat de uitbreiding van het werkveld, het takenpakket en de samenstelling van de commissie een nuttige strategie is gebleken om het overzicht te bewaren op de groeiende complexiteit van de natuurdossiers op LSO.

Naar analogie met deze Beheercommissie zal in 2009 ook een Beheercommissie Natuur Rechterscheldeoever in het leven geroepen worden. Een nauwe samenwerking tussen beide commissies zal zorgen voor een nog vollediger beeld op de natuurwaarden binnen de haven op beide oevers.

Toezicht op het terrein

Op het vlak van verstoring door motorcross is door de strenge aanpak van de voorbije jaren een voorzichtige verbetering te merken. Vandalisme aan de infrastructuur van de natuurgebieden blijft echter problematisch. In navolging van het besluit van vorig jaar werd in dit jaarverslag het aspect 'toegankelijkheid en recreatief medegebruik' uitgebreid behandeld. Dit aspect zal ook verder door de commissie opgevolgd en gerapporteerd worden. Hierbij zal echter steeds de zekerheid moeten bekomen worden dat medegebruik geen afbreuk doet aan de ecologische doelen.

Flankerend landbouwbeleid

Eind 2008 werd een eerste evaluatie opgemaakt van het gevoerde weidevogelbeheer via gebruiksovereenkomsten met lokale landbouwers. Op basis van deze evaluatie, en op basis van de opmerkingen die o.a. in de BC gemaakt werden, werden de overeenkomsten aangepast en verfijnd en werden striktere afspraken gemaakt rond de opvolging en bijsturing van het beheer. Op deze manier wordt getracht het beheer te optimaliseren in functie van weidevogels.

De pre-grondenbank LSO trad in 2008 effectief in werking en geeft vorm aan het flankerende landbouwbeleid bij de realisatie van o.a. het Rietveld Kallo en de noordelijke natuurkerngebieden.

Monitoring

Het INBO trekt volgende algemene conclusies en aanbevelingen uit de monitoringsresultaten van 2008 over het **ganse Vogelrichtlijngebied**:

De inrichting van de nieuwe gebieden Drijdijk, Putten West, Doelpolder Noord, Zoetwaterkreek en Brakke Kreek zorgde voor een aanzienlijke toename 'Plas en oever' en weidevogelgebied op LSO. Dit heeft geleid tot een toename van de aantallen broedparen van verschillende eendensoorten. Weidevogels kenden nog niet echt een toename in het globale gebied. Ze werden weliswaar aangetrokken door de nieuwe gebieden, maar tot nog toe is er eerder sprake van een herverdeling over het ganse gebied. In 2008 waren de hydrologische omstandigheden in Putten West en Doelpolder Noord gunstiger voor weidevogels dan in 2007. Enerzijds doordat het voorjaar minder droog was, anderzijds door een verbeterd peilbeheer. De vegetatie is in beide gebieden nog jong en zal nog enkele jaren moeten ontwikkelen. Een belangrijk aandachtspunt daarbij is het terugdringen van de verruiging door strikte uitvoering van het vooropgestelde maai- en graasbeheer. Beide gebieden worden ook gebruikt door overwinterende ganzen. Kolgans bleek echter een

voorkeur te hebben voor de oudere graslanden elders in de polder. Ook hier is de nog te weinig ontwikkelde grasvegetatie, in combinatie met verruiging, waarschijnlijk de oorzaak. Voor Grauwe gans, die een breder spectrum aan foerageergebieden heeft, werd een dergelijke voorkeur niet vastgesteld.

Het rietareaal op LSO evolueerde globaal gezien weinig de voorbije jaren. Dit was algemeen gesproken ook het geval voor de rietvogels. Bruine kiekendief kende wel een aanzienlijke terugval. Een gelijkaardige terugval werd echter ook in de rest van Vlaanderen geconstateerd. Op het Groot Rietveld was er in 2008 een sterke stijging van het waterpeil tijdens het broedseizoen ten gevolge van een afwateringsprobleem. Dit veroorzaakte klaarblijkelijk een herverdeling van enkele typische rietbroeders. Het aantal broedgevallen daalde in het Groot Rietveld maar steeg in de omliggende gebieden. Zowel voor gebieden van het type 'Riet en water', als voor gebieden van de types 'Plas en oever' en weidevogelgebied is een goed peilbeheer een belangrijk aandachtspunt.

Uit de toetsing aan de **compensatiedoelstellingen voor Deurganckdok** kunnen volgende conclusies getrokken worden:

- voor het habitatype 'Plas en oever' is de compensatie voldaan.
- voor het habitatype 'slik en schor' is het Paardenschor tot een goed slik- en schorgebied uitgegroeid, maar is er nog geen getij op de Brakke kreek.
- voor het habitatype 'Strand en plas' zijn de doelgebieden nog niet volledig ingericht, maar onder coördinatie van de Beheercommissie worden jaarlijks tijdens het broedseizoen voldoende werfterreinen vrij gehouden. In 2008 haalden alle doelsoorten van dit habitatype de aantallen die nodig zijn om de verliezen van Deurganckdok te compenseren.
- voor weidevogelgebied zijn de doelgebieden op LSO ingericht. De aantallen van doelsoorten Grutto en Tureluur waren hier in 2007 en 2008 duidelijk hoger dan voordien, maar de compensatiedoelstellingen worden nog niet gehaald. Zowel de vegetatie als de vogelpopulatie moeten nog verder ontwikkelen en dit kan enkele jaren tijd vergen. De aantallen broedkoppels geven aan dat KBR zonder vernatting nog niet als weidevogelgebied kan worden beschouwd.
- voor het habitatype 'Riet en water' worden de compensatiedoelstellingen nog niet gehaald. De oppervlakte riet is nog te beperkt. De aantallen broedende rietvogels halen de compensatiedoelstellingen voor sommige soorten, maar niet voor allemaal. Op Steenlandpolder stegen zowel het rietareaal als de aantallen broedvogels gedurende de monitoringperiode. Langs de Zoetwaterkreek is er echter nog geen rietontwikkeling.

Ook al worden de compensatiedoelstellingen nog niet voor alle types gehaald, globaal genomen kan wel besloten worden dat de nieuw ingerichte gebieden zich gunstig ontwikkelen en broedvogels beginnen aan te trekken. Dit komt duidelijk naar voren uit de toegenomen aantallen in de compensatiegebieden van weidevogels, eenden en sommige strand- en plasbroeders. Ook door overwinterende watervogels worden de nieuwe gebieden volop gebruikt.

Realisatie en beheer van de natuurcompensaties

Eind 2008/begin 2009 werd een eerste grondige evaluatie van de realisatie en het gevoerde beheer gemaakt en werden aanvullende voorstellen voor aanpassing van inrichting of beheer opgesteld. Deze voorstellen zullen in 2009 verder geconcretiseerd en uitgevoerd worden om inrichting en beheer van de natuurcompensaties te optimaliseren.

Enkele aandachtspunten voor het beheer zijn van belang. Ten eerste is een goede bewaking van het waterpeil in plassen belangrijk voor gebieden van de types 'Plas en oever', 'Riet en water' en weidevogelgebied. Voor dit laatste type is een goed gevoerd maai- en graasbeheer noodzakelijk om verruiging tegen te gaan en om ideale omstandigheden te creëren voor

overwinterende ganzen en weidevogels. Voor 'Plas en oever' en weidevogelgebied is het belangrijk dat ruigten in de zomer worden gemaaid en dat de vegetatie kort de winter ingaat. Dit was de voorbije jaren niet op alle percelen het geval. Voor 'Riet en water' zou best rietontwikkeling langs de Zoetwaterkreek worden gestimuleerd.

In 2008 werd binnen de BC veel aandacht besteed aan de opmaak en opvolging van een totaalbalans 'Strand en plas' om, in afwachting van de realisatie van de duurzame natuurkerngebieden in het noorden, pro-actief afspraken te kunnen blijven maken voor de komende broedseizoenen.

Realisatie van de nieuwe natuurontwikkelingsprojecten

In het jaarverslag van 2007 werd reeds een eerste stand van zaken van de voorbereidende procedurele stappen voor de realisatie van het Rietveld Kallo, de Hedwige-Prosperpolder en het combinatievoorstel Logistiek Park meegegeven. In 2008 werd voor de eerste twee projecten het startsein gegeven voor de uitvoering op het terrein. Het natuurontwikkelingsproject in het kader van het Logistiek Park Waasland werd in 2008 verder op punt gesteld en er werd met een breed spectrum van experts samengewerkt rond een duurzaam behoud van de Groenknolorchissite. Ook hier werd het startsein van de werken op het terrein intussen gegeven.

Realisatie van de gunstige staat van instandhouding

Uit de monitoring blijkt dat de instandhoudingsdoelstellingen voor het Linkerscheldeoevergebied voor de meeste soorten nog niet gehaald worden. De 'speciale beschermingszones' op LSO bevinden zich momenteel nog niet in een 'gunstige staat van instandhouding', wat ook het uitgangspunt is van de Achtergrondnota Natuur. Een belangrijk basisprincipe van deze Achtergrondnota Natuur is het realiseren van de tot doel gestelde natuurwaarden in hoogwaardige natuurkerngebieden en zo de gunstige staat van instandhouding te bereiken. Dit verhaal wordt vertaald in de opmaak van het plan-MER en het GRUP. Met de goedkeuring van het 'Plan-MER over het strategisch plan voor de haven van Antwerpen' is dus een belangrijke voorbereidende stap gezet die de realisatie van het plan, inclusief de robuuste natuur, mogelijk maakt. De Beheercommissie dringt erop aan om zo snel mogelijk verder te gaan met de volgende stap, de ruimtelijke vastlegging in het GRUP. De mogelijkheden om binnen de bestaande bestemmingen oplossingen te zoeken geraken immers uitgeput en daardoor dreigen grote op stapel staande havenprojecten vertraging op te lopen.

Gezien de complexiteit die komt kijken bij de realisatie van het Strategisch plan voor de Haven van Antwerpen, vraagt de Beheercommissie speciale aandacht voor de opmaak van een programma voor de gefaseerde realisatie van de natuurkernstructuur in relatie tot de havenontwikkelingen met het oog op het gelijktijdigheidsprincipe. Deze fasering moet ook voorkomen dat de compensatieloga de enige trigger zou zijn om (delen van) de natuurstructuur te realiseren. Voor een efficiënte werking van de Beheercommissie wordt ook de opmaak van een nieuwe matrix voor de taakverdeling en financiering voor de bestaande en toekomstige natuurgebieden op LSO noodzakelijk. Daarnaast zal de Beheercommissie er ook over waken dat er voldoende garanties zijn voor een optimale ontwikkeling van leefgebieden en habitats, zowel op kwantitatief als kwalitatief vlak. Deze vereiste komt immers logisch voort uit het principe van zuinig ruimtegebruik.

In het kader van het nieuwe soortenbeschermingsbesluit zal ook de opvolging van soortenbeschermingsprogramma's een belangrijk onderdeel worden van het natuurverhaal op LSO. Ook dit onderwerp zal door de Beheercommissie kort opgevolgd worden in 2009 en de komende jaren.

9.1	Tijdslijn_____	104
9.2	Matrix (bijlage 1 en 2 bij Protocol deel 1)_____	105
9.3	Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO _____	107
9.4	Schema samenhang planprocessen _____	115
9.5	Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever_____	116
9.6	Scenario's Achtergrondnota Natuur _____	117
9.7	Totaalbalans 'Strand en plas'_____	119
9.8	Jaarrapport van de monitoring_____	121

9.1 Tijdslijn

07-11-78	Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
02-04-79	Vogelrichtlijn
17-10-88	Aanwijzing SBZ 3.6 'Schorren en polders van de Beneden-Schelde'
21-05-92	Habitatrichtlijn
14-02-96	Aanwijzing SBZ 3.5 'Durme en middenloop van de Schelde'
17-06-96	Gewestplanwijziging
20-01-98	Beslissing tot aanleg Deurganckdok
24-07-98	Goedkeuring Sociaal Begeleidingsplan Doel
25-05-99	Goedkeuring Strategisch Plan Linkeroever
01-06-99	Eerste gewestplanwijziging Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
01-09-99	Start werken Deurganckdok
17-12-99	Beslissing tot aanleg GOG-KBR
31-05-00	Arrest Raad van State (schorsing 1ste gewestplanwijziging)
08-09-00	Tweede gewestplanwijziging Gewestplan Sint-Niklaas-Lokeren
18-01-01	Ingebrekestelling EC
07-03-01	Arrest Raad van State
01-10-01	Nieuwe MER LSO-Deurganckdok
14-12-01	Nooddecreet
20-12-01	Publicatie Nooddecreet
20-02-02	Goedkeuring resolutie
18-03-02	Goedkeuring protocol 1
18-03-02	Stedenbouwkundige vergunning (bekrachtiging op 27/3, publicatie 29/3)
20-03-02	Ingebrekestelling EC tweede gewestplanwijziging
30-03-02	Publicatie van bekrachtiging
21-06-02	Goedkeuring protocol 2
30-07-02	Schorsing van tweede gewestplanwijziging
17-09-02	Installatievergadering Beheercommissie Natuurcompensaties LSO
24-06-03	Vernietiging van eerste gewestplanwijziging
16-12-05	Goedkeuring RUP 'Waaslandhaven fase 1 en omgeving'
15-5-06	Kennisgeving Plan-MER voor het ontwerp Strategisch Plan voor en de afbakening van de Haven van Antwerpen in haar omgeving
8-12-06	Goedkeuring Vlaamse Regering van ontwerpprotocol Beheercommissie Natuur LSO
14-12-06	Oprichting Beheercommissie Natuur KBR
7-01-08	Installatievergadering Beheercommissie Natuur LSO
6-03-09	Goedkeuring Plan-MER voor het ontwerp Strategisch Plan

										TAAKVERDELING													
De streefoppervlaktes betreffen de totaliteit aan geraamde oppervlaktes noodzakelijk ter realisatie van de compensatiedoelstellingen ten gevolge de aanleg (en de exploitatie) van het Deurganckdok.		Streefoppervlak	Oppervlakte zo	Aard van de compensatiezo	A. Bouwen kaalmuren	B. Baggerwerken, opgraven van terreinen en	C. Leefbaarheid	D. Ontsluitings	Compensatiem aatregelen geïntegreerd met	Compensatiem aatregelen met bouw	Vererving				Vergunningen		Inrichting			Beheer			
											Vererving	Vererving van privé-eigendommen	Financiering (vererving) in EURO	Vererving van Siedebouw k.	Aanvraag en vererving overige vergunninge	Inrichting (uitvoering) 2)	Financiering inrichting (uitvoering) in EURO	Beheer & Onderhoud (uitvoering) 2)	Financiering beheer & onderhoud (uitvoering)	Overdracht beheer			
Als principe van gelijkwaardigheid geldt dat per habitatype of																							
Strand & Plasvlakten	Gedempt deel Doeldok (Z2)	200 ha	74,0	tijdelijk	a,b	a,b		a,b	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	NN	GHA	GHA	49.579	GHA	GHA	MSLO -> GHA	
	Opgespoten MIDA (Z2)		77,0	tijdelijk	a,b	a,b		a,b	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	NN	GHA	GHA	49.579	GHA	GHA	MSLO -> GHA	
	Vlakte Zwijndrecht (Z2)		53,0	tijdelijk	c	c		c	A,B,D		VI. Gewest	Geprefin. gronden	VI. Gewest	p.m.	GHA	NN	GHA	GHA	49.579	AMINAL	GHA	AWZ-> AMINAL	
Riet & water	Zoetwaterkreek in ecologisch deel Buffer –ZW-B (Reservatiestrook buffer)	25 ha	17,8	permanent	d,f	d,f		d,f		A, B, D	VLM	8,3 ha	AWZ	308.627	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM en AMINAL)	GHA	991.574	GHA / AWZ / VLM	GHA	AWZ->GHA(1)	
	Watergangen en -randen(Z2) Steenlandpolder		10,0	tijdelijk	h	h		h	A,B,D		NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	GHA	GHA	GHA	p.m.	GHA	GHA	AWZ->GHA(1)	
Slik-schor-ondiep water	Aanleg kreek in ecologisch deel buffer – N (reservatiestrook buffer)	25 ha	36,0	permanent		d,g				B	VLM	36 ha	AWZ	1.338.625	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (ism VLM + AMINAL)	GHA	1.983.148	GHA	GHA	AWZ->GHA(1)	
	Afgraven Paardenschor (Natuurgebied)		14,5	permanent		d,e				B	VLM	14,5 ha	AWZ	359.446	GHA	GHA	GHA	GHA	4.957.870	AWZ	AWZ	NVT	
Weidevogelgebied	Doelpolder-Noord (valleigebied)	250 ha	71,0	permanent	d,i,j,k	d,i,j,k		d,i,j,k	A,B,D		VLM	64 ha	AWZ	2.379.778	VLM	VLM	VLM	GHA	p.m.	VLM/AMI	GHA	NVT	
	Putten West (ZTA-gebied)		52,0	minstens tot 2007	d,i,j,k	d,i,j,k		d,i,j,k	A,B,D		VLM	39 ha	AWZ	1.450.177	GHA (i.s.m. VLM)	GHA (i.s.m. VLM)	VLM	GHA	p.m.	VLM/AMI	GHA	NVT	
	KBR – ontwikkeling natte weilanden		150,0	permanent	d,j,k	d,j,k		d,j,k	A,B,D		AWZ/VLM	150 ha	AWZ	5.577.604	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL(3)	p.m.	AMINAL	AMINAL (GHA)	AWZ-> AMINAL	
Plas & oevers	Drydijk (natuurgebied) en Ecologisch deel Buffer-ZW-A Kunstmatige waterplassen in Z2-gebied	35 ha	36,7	permanent		d,f			B	VLM	12,4 ha	AWZ	461.082	GHA	GHA	GHA	GHA	1.487.361	AMINAL	AMINAL	AWZ-> AMINAL		
	Verrebroekse plassen		80,0	tijdelijk		l,m			B	NVT	Reeds verworven	NVT	-	GHA	GHA	GHA	GHA	p.m.	GHA	GHA	GHA		
Ecologisch waardevolle polder		45 ha	nt.bep	minstens tot 2007	n	n	n	n	B,C		NVT	overdracht AWZ->	NVT	-	VLM	VLM	VLM	GHA	p.m.	VLM (ism	GHA	NVT	

Legende:
(1): in toepassing van artikel 9§1 van het havendecreet – i.c. overdracht van ecologisch beheer van openbaar domeinen
(2) idem als (1) behalve sigmadijk blijft in beheer van AWZ
(3) in afwijking van de algemeen geldende principes, de inrichtingskost van de natuurcompensatie zijn van marginaal belang in verhouding tot de aanlegkosten GOG
(4) d.m.v. een decretale overdracht van rechtswege

Afkortingen:
NN: Niet noodzakelijk in voorliggend compensatieplan
NVT: Niet van Toepassing
GHA: Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen (in voorkomend geval zullen met de "Maatschappij" nadere afspraken worden vastgelegd omtrent verantwoordelijkheden)
VG: Het verantwoordelijke bestuur binnen het Vlaams Gewest

Maatregelen (zie compensatieplan (in onderhavig bouwdoossier)	Tijdspad
a: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik opgespoten terreinen (zie rubriek 4.3	Vanaf 2005
b: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ecologisch beheer spuitvelden (zie rubriek 4.3.2.10)	Vanaf 2005
c: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik van opgespoten terreinen en ecologisch beheer (zie rubriek 4.3.2.10)	Vanaf 2001
d: Vererving eigendommen in bedoeld gebied	Vanaf 2002
e: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied	Vanaf 2002
f: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied	Vanaf 2003
g: Start inrichtingswerken in bedoeld gebied	Vanaf 2004
h: Ecologische inrichting van watergangen en -randen op basis van principes NTMB (zie rubriek 4.3.2.2)	Vanaf 2002
i: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ontwikkeling weidevogelgebied (zie rubriek 4.3.2.1 en 4.3.2.7)	Vanaf 2002
j: Opzeggen van preciaire vergunningen	
k: Beheersmaatregelen met het oog op ontwikkeling en instandhouding weidevogelgebied (zie rubriek 4.3.2.1 en 4.3.2.7)	Vanaf 2002
l: Maatregelen ter voorkoming van ongewenst fysisch gebruik van de kunstmatige waterplassen (zie rubriek 4.3.2.9)	Vanaf 2002
m: Inrichtingsmaatregelen met het oog op ecologisch beheer kunstmatige waterplassen (zie rubriek 4.3.2.9)	Vanaf 2002
n: Maatregelen ter verbetering ecologische kwaliteit van polder (zie rubriek 4.3.2.8)	Vanaf 2002

HISTORISCH PASSIEF		TAAKVERDELING												
		Oppervlakte Zone	Aard van de compensatiezone	Verwerving				Vergunningen				Beheer		
				Verwervingsinstrument	Verwerving van privé-eigendommen	Financiering (verwerving)		Verwerving van Stedenbouwk. Vergunningen (indien vereist)	Aanvraag en verwerving overige vergunningen en toelatingen (indien vereist)	Financiering inrichting (uitvoering)		Beheer & Onderhoud (uitvoering)(2)	Financiering beheer & onderhoud (uitvoering)	Overdracht beheer
Compenserend habitatype	Zoekzone (Bestemming)													
Riet & water	Zuidelijke Groenzone (1)	101,5	waarvan ca 100 ha permanent	MLSO	grotendeels verworven	AWZ	375.000 €	AMINAL	AMINAL	AMINAL	p.m.	AMINAL	AMINAL	precair gebruik AWZ -> AMINAL
	Groot Rietveld (1)	82,4	permanent	VI.Gewest	Geprefinancierde.gronden	VI.Gewest	p.m	AMINAL	AMINAL	AMINAL	p.m.	AMINAL	AMINAL	precair gebruik AWZ -> AMINAL
Slik-schor-ondiep water	Aanleg Slik en Schorregebied in Kruike-Bazel-Rupelmondegebied(2)	300,0	permanent	AWZ / VLM	onteigening in uitvoering	AWZ	ca 8,7 mj €	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	AWZ / AMINAL	p.m.	AMINAL	AMINAL	AWZ -> AMINAL

Legende
(1): Instandhoudingsmaatregelen en natuurontwikkeling
(2) realisatie afhankelijk van ontwikkeling gecontroleerd overstromingsgebied met gereduceerd getij

9.3 Oprichtingsprotocol Beheercommissie Natuur LSO

Protocol voor het realiseren van de natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoever gebied - 'Monitoring, Beheercommissie & Opvangregeling'

het Vlaamse Gewest, vertegenwoordigd door haar regering in de persoon van de heer Kris Peeters, Vlaams minister van Openbare Werken, Energie, Leefmilieu en Natuur,

de Vlaamse Landmaatschappij, vertegenwoordigd door de heer ir. Roland de Paepe, administrateur-generaal, hierna genoemd 'de VLM',

Waterwegen en Zeekanaal NV, vertegenwoordigd door de heer ir. Leo Clinckers, gedelegeerd bestuurder, hierna genoemd 'WENZ'

het Gemeentelijk Havenbedrijf - Antwerpen, waarvoor overeenkomstig de statuten optreden, de heer Leo Baron Delwaide, voorzitter en de heer Eddy Bruyninckx, afgevaardigd bestuurder

en

de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, vertegenwoordigd door de heer Peter Deckers, voorzitter van de Raad van Bestuur en de heer Gustaaf Deckers, gedelegeerd bestuurder, hierna genoemd 'de Maatschappij';

Zijnde de ondertekenende partijen wordt overeengekomen wat volgt :

Gelet op Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (hierna 'Vogelrichtlijn');

Gelet op richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (hierna: 'Habitatrichtlijn');

Gelet op het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu en wijzigingen (hierna 'Decreet Natuurbehoud');

Gelet op het decreet voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden van 14 december 2001 (hierna: 'Nooddecreet');

Gelet op het decreet van 27 maart 2002 houdende de bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 18 maart 2002 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 27 juni 2003 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 9 mei 2003 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 13 februari 2004 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 9 januari 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 7 mei 2004 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse regering op 2 april 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op het decreet van 17 december 2004 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 12 november 2004 in toepassing van het decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden;

Gelet op de resolutie van het Vlaamse Parlement betreffende de toepassing van de richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde, van 20 februari 2002;

Gelet op het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' afgesloten tussen de het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 18 maart 2002;

Gelet op het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde - Deel 2 'monitoring, beheercommissie en opvangregeling'' afgesloten tussen de het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 21 juni 2002;

Gelet op de beslissing van de Vlaamse Regering dd. 17 december 2004 aangaande het geactualiseerde SIGMAPLAN ter bestrijding van stormvloeden in het Zeescheldebekken (VR/2004/10.12/DOC.1309).

Gelet op de beslissing van de Vlaamse Regering dd. 22 juli 2005 aangaande de langetermijnvisie voor het Schelde-estuarium: de ontwikkelingsschets 2010, het geactualiseerd SIGMAPLAN ter beheersing van overstromingsrisico's en het behalen van de natuurdoelstellingen in het Zeescheldebekken, de instandhoudingsdoelstellingen en flankerende maatregelen voor landbouw en plattelandsrecreatie (VR/2005/22.07/DOC.0718 en DOC.0718Bis)).

Overwegende de bepalingen van de resolutie van het Vlaams Parlement, dd. 20 Februari 2002, op voorstel van de heren Jos Stassen, Robert Voorhamme, Marc Van den Abeelen, Herman Lauwers en Johan Malcorps betreffende de toepassing van de Richtlijn 79/409/EEG en 92/43/EG ter compensatie van grote infrastructuurwerken in der Westerschelde en Zeeschelde;

Overwegende het MER-rapport 'Linkerschelde-oevergebied Deurganckdok CAI 396' dat op 5 oktober 2001 door de administratie Milieu-, Natuur- en Land- en Waterbeheer, Cel MER, conform werd verklaard;

Overwegende dat naast de in het MER op hun effecten geanalyseerde projecten ook nog andere grote infrastructuurwerken werden geanalyseerd waarvan eveneens mag worden aangenomen dat zij direct of indirect een significante impact hebben gehad of nog hebben op de aanwezige habitatten, inzonderheid met betrekking tot de habitattypes 'slikken en schorren', en 'riet en water' hierna het historisch passief genoemd;

Overwegende dat zowel in het milieueffectenrapport als in de Memorie van Toelichting bij het Nooddecreet een overzicht werd gegeven van natuurcompenserende projecten, waarvan de realisatie als cruciaal kan worden bestempeld ter aanzuivering van dit passief;

Overwegende dat de uitvoering van compenserende maatregelen ter aanzuivering van het historisch passief, evenzeer als de uitvoering van de natuurcompenserende maatregelen met betrekking tot de in het MER in detail geanalyseerde infrastructuurprojecten 'Deurganckdokproject' in cumulatief verband met de effecten van het 'Verrebroekdokproject' een duidelijke afsprakenregeling omtrent taken en verantwoordelijkheden noodzakelijk maakt;

Overwegende dat er een strategisch planningsproces loopt voor het Antwerpse Havengebied waaruit voorstellen zullen volgen over nieuwe natuurontwikkeling in het Linkerscheldeoevergebied om zo tot een gunstige staat van instandhouding van de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied te komen. Een volgende stap is de opmaak van het gewestelijk ruimtelijk uitvoeringsplan 'Afbakening Zeehaven en haar Omgeving'. Dit afbakenings-RUP zal i.a. de buitenste grenzen van de te ontwikkelen natuurkerngebieden vastleggen;

Artikel 1

Onderhavig protocol vervangt het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde - Deel 2 'monitoring, beheercommissie en opvangregeling'' afgesloten tussen de het Vlaamse Gewest, de Vlaamse Landmaatschappij, het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied op 21 juni 2002.

Artikel 2 - Monitoring

Het agentschap voor Natuur en Bos is belast met de monitoring. De monitoring handelt over het werkveld van de beheercommissie zoals beschreven in artikel 3, §1. Het doel van deze monitoring is ten behoeve van de Europese Commissie en het Vlaamse Parlement na te gaan dat de gebieden aangemeld in het kader van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn op het Linkerscheldeoevergebied, een gunstige staat van instandhouding hebben. De monitoring handelt tevens over de in het Linkerscheldeoevergebied voorkomende dier- en plantensoorten van communautair belang van de Bijlage IV van de Habitatrichtlijn zoals opgenomen in bijlage III van het Natuurdecreet. Bovendien dient op basis van deze monitoring door de het agentschap voor Natuur en Bos geëvalueerd te worden of de in de bijlagen van het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' dd. 1 juli 2002 vermelde natuurcompensatiemaatregelen het gewenste positief effect hebben. Op basis van de monitoring worden door de Beheercommissie suggesties naar bijsturing gedaan, indien zou blijken dat maatregelen op bepaalde plaatsen niet de gewenste effecten hebben en/of de gunstige staat van instandhouding niet bereikt wordt. Een monitoringsrapport zal jaarlijks de toestand en de evolutie in kaart brengen van de aanwezige en nieuw ontwikkelde natuur. Dit monitoringsrapport wordt jaarlijks medegedeeld aan de beheercommissie en wordt als bijlage gevoegd aan het jaarrapport van de beheercommissie.

Artikel 3 - Beheercommissie

De ondertekenende partijen richten een beheercommissie op met de naam 'beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever'.

§1 Werkveld

Het werkveld van de beheercommissie omvat (cf. de bepalingen van het in artikel 1 vermelde protocol): De natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet; De natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief (zoals bepaald in het 'protocol ter uitvoering van het compensatieplan van grote infrastructuurwerken in de Westerschelde en Zeeschelde' van 18 maart 2002),

echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeoevergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld;

Verder omvat het werkveld van de beheercommissie alle aanwezige en nieuw ontwikkelde of te ontwikkelen natuur in het Linkerscheldeoevergebied (zoals afgebakend op de als bijlage 1 gevoegde kaart).

§2 Opdrachtformulering

De beheercommissie wordt belast met volgende taken:

Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van de in §1 genoemde natuurcompensaties;

Het opvolgen en begeleiden van de realisatie van een gunstige staat van instandhouding voor de beoogde soorten die gevat zijn door de bepalingen van de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn binnen het werkveld van de beheercommissie;

Hiertoe zal zij volgende instrumenten hanteren:

Het opvolgen van de resultaten van de in artikel 2 beschreven monitoring;

Het voorstellen en bespreken van bijkomende of vervangende natuurontwikkelingsmaatregelen;

Het bieden van een overlegforum aan de leden van de beheercommissie.

§3 Samenstelling beheercommissie

De beheercommissie is samengesteld uit volgende stemgerechtigde leden:

- Op voordracht van het Vlaamse Gewest, 1 voorzitter, aangeduid door het agentschap voor Natuur en Bos van het ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie
- Op voordracht van het Vlaamse Gewest, telkens 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger, van :
 - het agentschap voor Natuur en Bos van het ministerie van Leefmilieu, Natuur en Energie;
 - het departement Leefmilieu, Natuur en Energie;
 - de afdeling Maritieme Toegang van het ministerie van Mobiliteit en Openbare Werken;
 - Het departement Landbouw en Visserij.
- Op voordracht van de Vlaamse Landmaatschappij, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van het agentschap Waterwegen en Zeekanaal NV, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de maatschappij voor het Grond- en Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Beveren, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Sint-Gillis-Waas, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de gemeente Zwijndrecht, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de Polder van het Land van Waas, 1 vertegenwoordiger en 1 plaatsvervanger
- Op voordracht van de erkende terreinbeherende natuurverenigingen uit de regio, 2 vertegenwoordigers en 2 plaatsvervangers
- Op voordracht van de plaatselijke landbouworganisaties, 2 vertegenwoordigers en 2 plaatsvervangers

De vertegenwoordigers van de gemeenten Beveren, Sint-Gillis Waas en Zwijndrecht hebben enkel stemrecht over de aangelegenheden op het grondgebied van hun respectievelijke gemeenten.

De voorzitter van de beheercommissie KBR wordt uitgenodigd voor de vergaderingen van de beheercommissie Linkerscheldeoever, maar is niet stemgerechtigd.

De beheercommissie kan te allen tijde deskundigen horen, in overeenstemming met de procedure vastgesteld door het huishoudelijk reglement.

§4 Voorzitterschap en secretariaat

De taken van de voorzitter en de secretaris worden beschreven in het huishoudelijk reglement. De voorzitter wordt geacht neutraal te zijn en waakt over de realisatie van de opdracht van de beheercommissie (zie artikel 3, §1).

De secretaris maakt geen deel uit van de beheercommissie en wordt geworven door het agentschap voor Natuur en Bos.

De personele en de werkingskosten van het secretariaat van de beheercommissie worden gedragen door het agentschap voor Natuur en Bos.

De huisvesting en de hieraan verbonden kosten worden gedragen door de afdeling Maritieme toegang.

§5 Toelichting van projecten

De ondertekenende partijen verbinden er zich toe bij de voorbereiding van projecten waarvoor een significante impact kan verwacht worden op de gunstige staat van instandhouding alsook bij de voorbereiding van inrichtings- en beheersmaatregelen met het oog op het ontwikkelen van natuur, steeds de ontwerpen voorafgaandelijk voor te leggen aan de beheercommissie.

Daarnaast wordt ook aan derden de mogelijkheid geboden op vrijwillige basis hun projecten voor te stellen aan de beheercommissie.

§6 Voortgangsrapport

De beheercommissie rapporteert jaarlijks aan het agentschap voor Natuur en Bos de stand van zaken met betrekking tot de monitoring en de gerealiseerde natuurontwikkeling. Ze brengt tevens verslag uit van haar werking en activiteiten.

Het agentschap voor Natuur en Bos deelt het voortgangsrapport mede aan de Vlaamse Regering met het oog op de rapportering door de functioneel bevoegde minister aan de Europese Commissie en aan het Vlaamse Parlement.

Artikel 4 – Opvangregeling

Dit artikel heeft enkel betrekking op:

de natuurcompensatiemaatregelen zoals vastgesteld in artikel 2, punt 5 van het Nooddecreet

de natuurcompensaties vastgesteld voor het historisch passief, echter ingeperkt tot deze van het Linkerscheldeoevergebied, zijnde de Zuidelijke Groenzone en het Groot Rietveld.

§1 Rol van de Beheercommissie

Wanneer één of meerdere van de ondertekenende partijen zijn taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of niet volledig kan uitvoeren omwille van omstandigheden van welke aard ook, dan zal (zullen) deze partij(en) de beheercommissie hiervan onverwijld in kennis stellen, teneinde deze beheercommissie toe te laten voorstellen te doen, conform de taakverdeling en in de artikel 3, §1 bedoelde timing van het eerste luik van onderhavig protocol. Deze voorstellen mogen geen afbreuk doen aan en niet in strijd zijn met de voorwaarden zoals opgelegd in de respectievelijke stedenbouwkundige vergunningen opgesomd onder artikel 2, 1° tot en met 8° in het decreet van 27 maart 2002 houdende bekrachtiging van de stedenbouwkundige vergunningen verleend door de Vlaamse Regering op 18 maart 2002 in toepassing van het

decreet van 14 december 2001 voor enkele bouwvergunningen waarvoor dwingende redenen van groot algemeen belang gelden.

De beheercommissie kan één of meerdere onderdelen van het compensatieplan als uitvoerbaar of als niet-uitvoerbaar beschouwen. In beide gevallen geeft de beheercommissie duidelijk de reden(en) op waarom één of meerdere onderdelen respectievelijk niet volledig of niet tijdig dreigen uitgevoerd te worden of kunnen uitgevoerd worden. Anderzijds wordt de beheercommissie ertoe gemachtigd om binnen een periode van één maand te rekenen vanaf de dag dat zij door één of meerdere van de ondertekenende partijen in kennis werd gesteld van het feit dat deze partij(en) haar (hun) taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of volledig kan (kunnen) uitvoeren, conform §1, lid 1 van onderhavig artikel voorstellen te formuleren teneinde alsnog tijdig en/of volledig één of meerdere onderdelen van het compensatieplan uit te voeren.

§2 Rol van het agentschap voor Natuur en Bos

Het agentschap voor Natuur en Bos beoordeelt deze voorstellen binnen een termijn van vier weken op hun gelijkwaardigheid, rekening houdende met de visie terzake van de bevoegde Europees rechtelijke instanties. Het beoordeelt deze voorstellen gunstig, indien voldaan is aan deze voorwaarde. De vastgestelde termijn wordt verlengd met de tijdsduur noodzakelijk om de bevoegde Europees rechtelijke instanties te raadplegen.

Het agentschap voor Natuur en Bos legt deze voorstellen op haar beurt onverwijld ter beoordeling voor aan de betrokken diensten, en inzonderheid aan het Departement Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed afdeling Oost-Vlaanderen, teneinde binnen een termijn van twee weken na te gaan enerzijds of de voorstellen geen afbreuk doen aan of niet in strijd zijn met de stedenbouwkundige vergunningen bedoeld in §1, lid 1, en anderzijds of zij in overeenstemming zijn met de wetgeving inzake ruimtelijke ordening, in het bijzonder met de geldende plannen van aanleg of de ruimtelijke uitvoeringsplannen.

De voorstellen worden niet als volwaardig beschouwd zolang zij niet gunstig beoordeeld zijn als bedoeld in de leden 1 en 2.

§3 Rol van de ondertekenende partijen.

Binnen een termijn van twee weken nadat één of meerdere voorstellen als volwaardig zijn beschouwd in de zin van §2, lid 3, doch uiterlijk binnen twaalf weken nadat de beheercommissie door één of meerdere van de ondertekenende partijen in kennis werd gesteld van het feit dat deze partij(en) haar (hun) taakstelling in de realisatie van één of meerdere onderdelen van het compensatieplan niet tijdig of niet volledig kan (kunnen) uitvoeren, beraadslagen de vertegenwoordigers van de ondertekenende partijen of hun gemachtigden gezamenlijk over dit probleem van niet-uitvoering. Zij bespreken hierbij de in §1, tweede lid, gedane beschouwingen van de beheercommissie en onderzoeken hoe alsnog binnen de kortst mogelijke termijn uitvoering kan worden gegeven aan het betrokken onderdeel of de betrokken onderdelen van het compensatieplan. Voor zover deze ter beschikking zijn, gebeurt dit onderzoek mede op basis van de als volwaardig beschouwde alternatieven in de zin van §2, derde lid.

De ondertekenende partijen engageren er zich toe om binnen een termijn van twee maanden na de in het vorige lid bedoelde beraadslaging een akkoord te bereiken over de wijze waarop een oplossing dient gegeven te worden aan het in het eerste lid bedoelde probleem. Dit akkoord geeft o.m. aan welke partij voor welk onderdeel van de oplossing verantwoordelijk is.

Indien desondanks het engagement bedoeld in het voorgaande lid, geen akkoord wordt bereikt binnen de vermelde termijn, zal de Vlaamse Regering de nodige initiatieven nemen om de realisatie van het compensatieplan te bewerkstelligen.

Artikel 5 - Huishoudelijk reglement

Het huishoudelijk reglement van de beheercommissie wordt vastgesteld door de beheercommissie en aan de ondertekenende partijen van onderhavig protocol voorgelegd.

De artikels van het huishoudelijk reglement die betrekking hebben op onderdelen die door dit protocol worden geregeld, kunnen niet door de beheercommissie aangepast worden. Eventuele wijzigingen aan deze artikels dienen het voorwerp uit te maken van een bijakte aan onderhavig protocol. Andere aanpassingen aan het huishoudelijk reglement worden in dit reglement geregeld.

Artikel 6 - Ontbinding van de overeenkomst

Het protocol eindigt bij de vaststelling, door de ondertekenende partijen, van de beëindiging van de uitvoering van de opdracht zoals bepaald in artikel 3, §1 van het onderhavige protocol.

De ondertekenende partijen kunnen in wederzijds overleg de protocolovereenkomst ontbinden of voortijdig beëindigen.

Artikel 7 - Algemene bepalingen

§1 Inwerkingtreding

Dit protocol treedt in werking onmiddellijk na ondertekening door alle partijen.

§2 Geschillen

Ingeval van geschil inzake de uitlegging of de uitvoering van dit protocol zoeken de partijen in de schoot van de in artikel 3 vermelde beheercommissie naar een oplossing. Ingeval het geschil voor een rechtbank gebracht wordt, zijn alleen de rechtbanken van Dendermonde bevoegd.

Opgemaakt te Brussel op **26 JUNI 2007** in 6 exemplaren.

Voor het Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

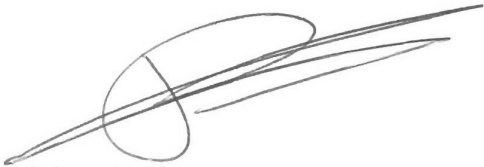

Leo Baron Delwaide
voorzitter
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

Eddy Bruyninckx
afgevaardigd bestuurder
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen

Voor de Intercommunale Maatschappij voor het Grond- en
Industrialisatiebeleid van het Linkerscheldeoevergebied

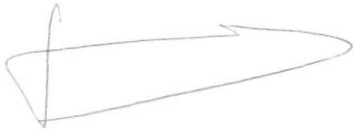

Peter Deckers
voorzitter van de Raad van Bestuur
Intercommunale Maatschappij voor het
Grond- en Industrialisatiebeleid
van het Linkerscheldeoevergebied

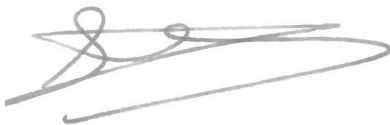
Gustaaf Deckers
gedelegeerd bestuurder
Intercommunale Maatschappij voor het
Grond- en Industrialisatiebeleid
van het Linkerscheldeoevergebied

Voor de Vlaamse Landmaatschappij

ir. Roland de Paepe
gedelegeerd bestuurder
Vlaamse Landmaatschappij

Voor Waterwegen en Zeekanaal NV

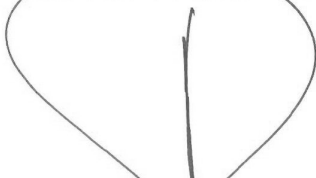
ir. Leo Clinckers
gedelegeerd bestuurder
Waterwegen en Zeekanaal NV

Voor de Voorzitter, afwezig,

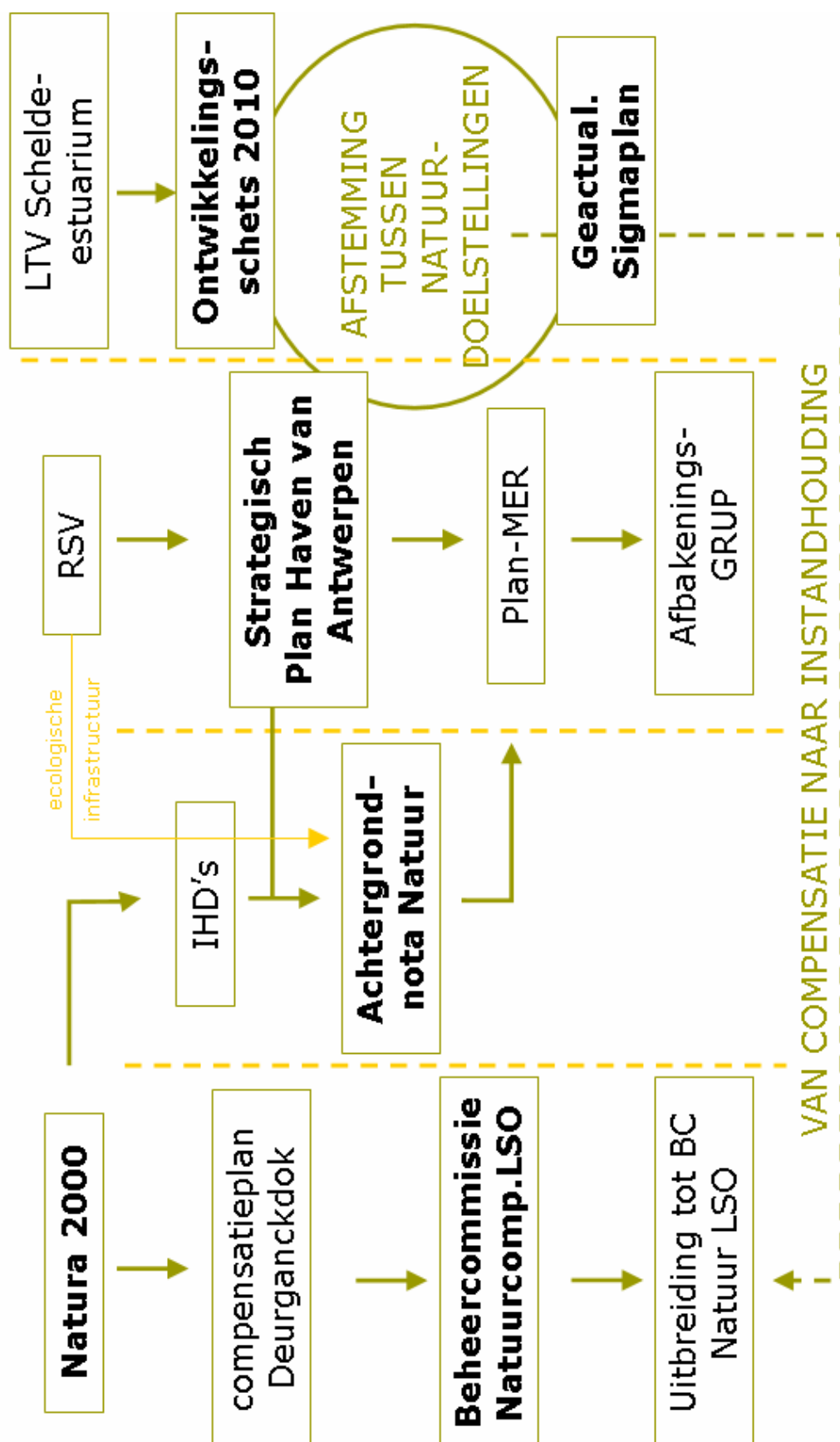
A. ABSILLIS
Ondervoorzitter

Voor het Vlaamse Gewest

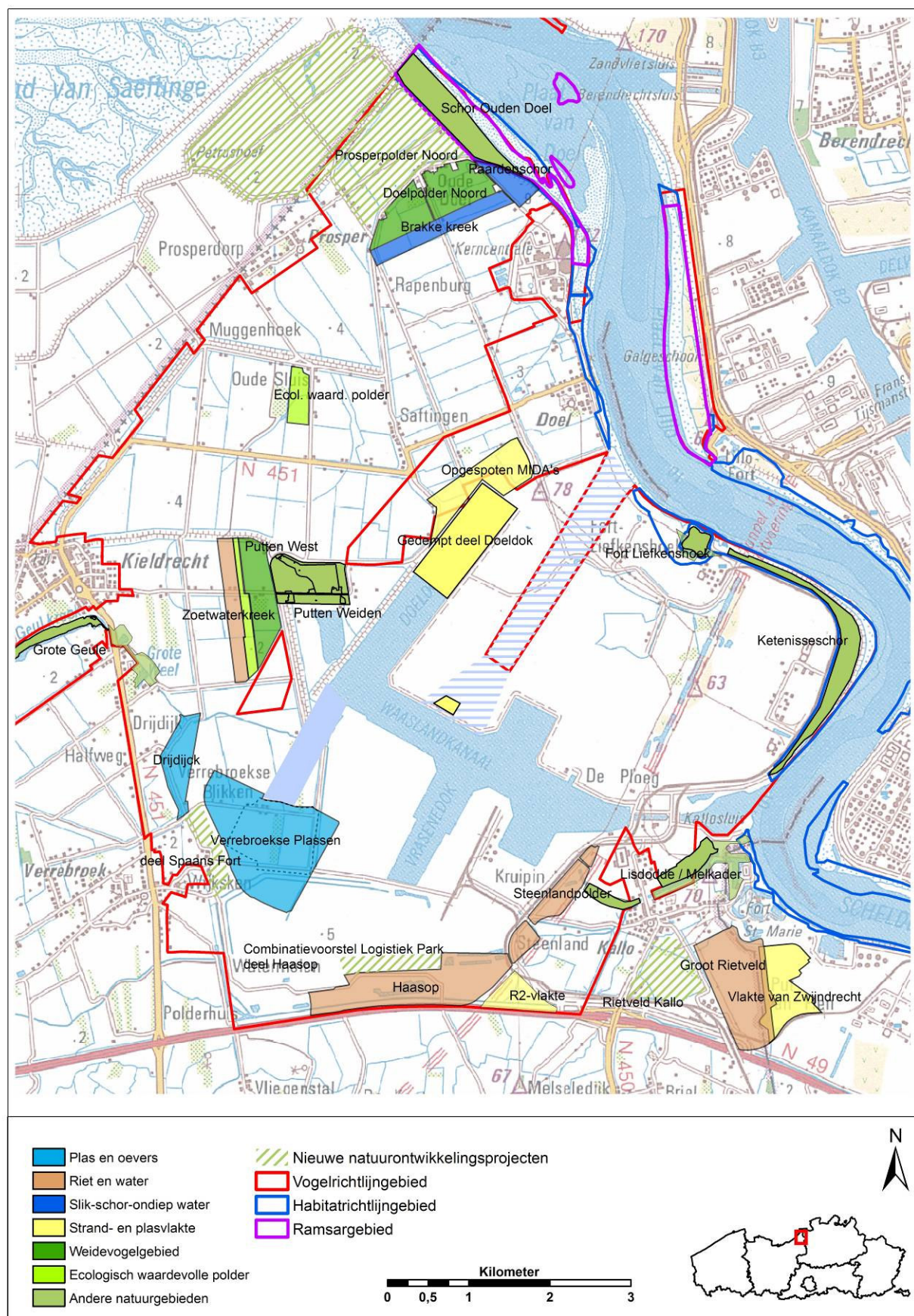

Kris Peeters
Vlaams minister van Openbare Werken,
Energie, ~~Leefmilieu~~ en Natuur

PROCESSEN OP LSO

9.5 Overzichtskaart natuur Linkerscheldeoever

9.6 Scenario's Achtergrondnota Natuur

Figuur 5.2.2

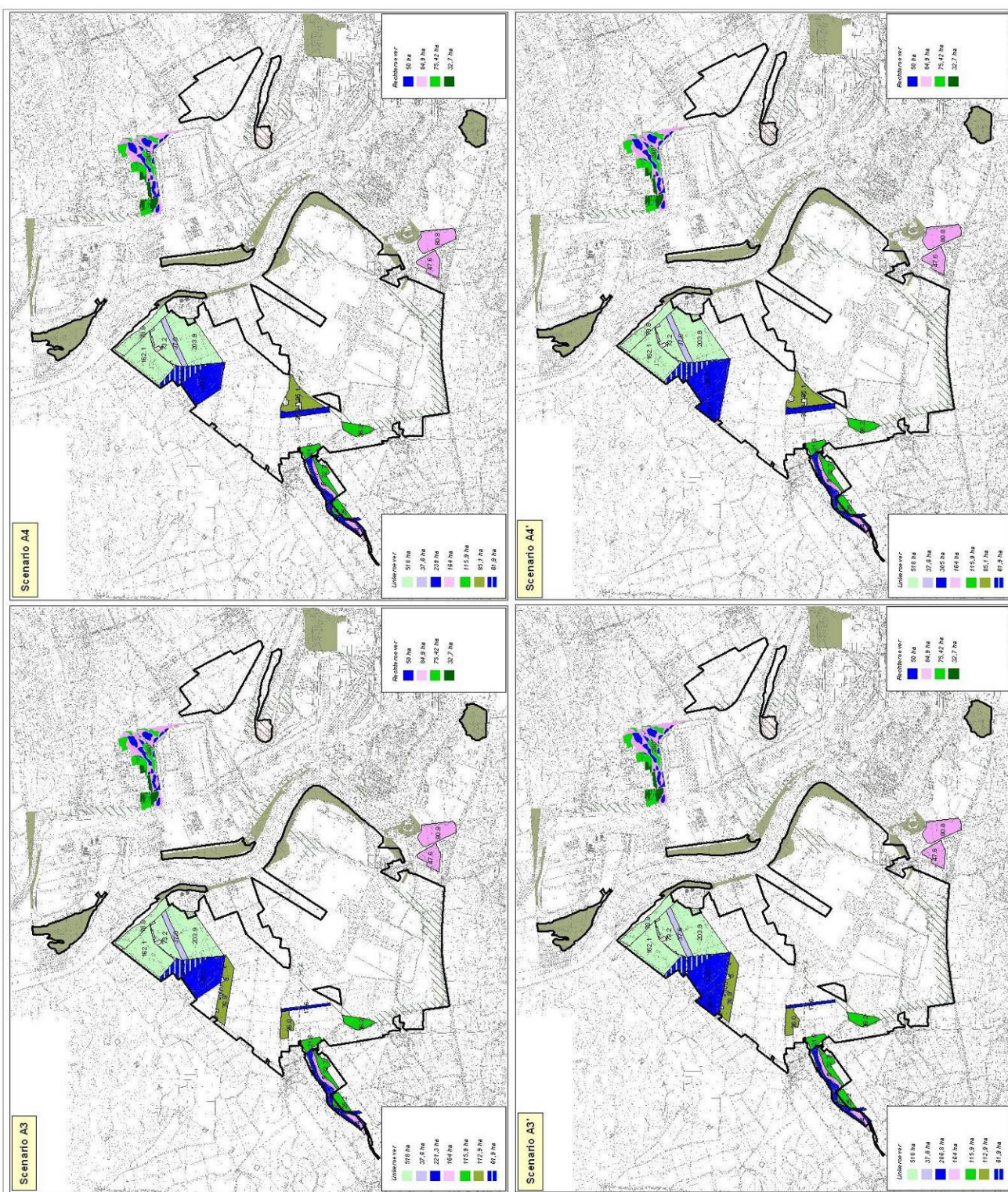
Overzicht scenario's

Versie: 30-03-2006

AEOLUS
Aeolus bvba
Vroentestraat 2b
3500 Dilsen-Genk (Genk)
T +32 (0)56 59 50 00
F +32 (0)56 69 48
info@aeolus-milieu.be
www.aeolus-milieu.be

Overzicht scenario's

9.7 Totaalbalans 'Strand en plas'

	Opp (ha)	Jaar 2008	2009	2010
DOELDOK				
Stort C54 (AET fase 5)	15.38	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Stort C63 (Putten plas)	33.37			
Noordelijk deel (Rubis fase B)	9.2	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats (wordt door Rubis in gebruik genomen vanaf half 2010)
Zuidelijk deel (AET fase 5)	24.17	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Driehoek (Maatschappij)	14.54		Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Stort S11	21.68			
Westelijk gedeelte (PSA fase 1)	14.06	Zone wordt afgewerkt tot + 9m TAW mei 2008	Geslacht als broedplaats	Beschikbaar voor concessie PSA
Oostelijk deel (PSA fase 2)	7.62		Geslacht als broedplaats	Zandstock 2de sluis
Meeuwenbroedplaats	5.52	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	2de sluis
Pompput DGD	16.23	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	2de sluis
Gedempt Doeldok	65.49			
Noordelijk deel (= zone ca 400m van kop dok gemeten)	20	medio 2008 ophoging met zand van scheldeverdieping	Geslacht als broedplaats	medio 2010 afgraving zand voor 2de sluis - misschien geschikt tijdens broedseizoen (indien boven water)
Zuidelijk deel	45.49	Water	Deel boven water (geschat 15% van de oppervlakte) geschikt als broedplaats	Eventueel geschikt als broedplaats (indien boven water)
Kop Doeldok	4.64	Gedeeltelijk geschikt als broedplaats	Gedeeltelijk geschikt als broedplaats	Medio 2010: afgraving zand voor 2de sluis - Gedeeltelijk geschikt als broedplaats
Mida's	41.87	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
VERREBROEKDOK				
Verrebroekse plassen (Projectfiche VBD-Zuid)		plas	plas	plas
Slibcel	18.77	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Restzone	8.24	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Verrebroekse plassen (Projectfiche projectzone Haendorpweg + Vopak fase 2)		plas	plas	plas
AET fase 4a	17.85	Geslacht als broedplaats	Beschikbaar voor concessie AET fase 4a	Beschikbaar voor concessie AET fase 4a
AET fase 4b	15.36	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats	Geslacht als broedplaats
Vlakte van Zwijndrecht	47.49	Geslacht als broedplaats	Niet geschikt als broedplaats indien er geen uitgebreide beheerswerken worden	Niet geschikt als broedplaats indien er geen uitgebreide beheerswerken worden
Braakliggend terrein ten oosten van VI V	31.47	???	???	???
TOTAAL OPP/J (enkel donkergroen)		224.72	215.6	152.17
TOTAAL OPP/J (lichtgroen + donkergroen)			222.42	217.66

	Zandstock
	Voorwaardelijk beschikbaar voor natuur
	Beschikbaar voor natuur
	Beschikbaar voor concessie

2011	2012	2013	2014
vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting	vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting. Stortplaats baggerwerken RoRo tweede fase (medio 2012 - begin 2013).	vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting. Stortplaats baggerwerken RoRo tweede fase (medio 2012 - begin 2013).	Beschikbaar voor concessie AET
Beschikbaar voor concessie Rubis	Beschikbaar voor concessie Rubis	Beschikbaar voor concessie Rubis	Beschikbaar voor concessie Rubis
vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting. + medio 2011 tweede fase RoRo kaaimuur	vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting. Stortplaats baggerwerken RoRo tweede fase (medio 2012 - begin 2013).	vanaf 2011 tot 2013 in gebruik als zandstok ikv Westelijke ontsluiting. Stortplaats baggerwerken RoRo tweede fase (medio 2012 - begin 2013).	Beschikbaar voor concessie AET
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Beschikbaar voor concessie	Beschikbaar voor concessie
Beschikbaar voor concessie PSA	Beschikbaar voor concessie PSA	Beschikbaar voor concessie PSA	Beschikbaar voor concessie PSA
Zandstock 2de sluis	Zandstock 2de sluis	???	???
2de sluis	2de sluis	???	???
2de sluis	2de sluis	???	???
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats
Deel boven water (geschat 80% van de oppervlakte) geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats
Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Baggerwerken fase 3 VBD	Beschikbaar voor concessie ???
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Afwerking parallel met baggerwerken VBD	Beschikbaar voor concessie ???
Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Baggerwerken fase 3 VBD	Beschikbaar voor concessie ???
plas	plas	plas dempen met baggerspecie VBD	Beschikbaar voor concessie ???
Beschikbaar voor concessie AET fase 4a	Beschikbaar voor concessie AET fase 4a	Beschikbaar voor concessie AET fase 4a	Beschikbaar voor concessie AET fase 4b
Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Kaaimuurwerken fase 3 VBD	Baggerwerken fase 3 VBD	Beschikbaar voor concessie AET fase 4a
Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats	Geschikt als broedplaats
???	???	???	???
183.702	192.8	159.49	
192.8	192.8	159.49	

OPM: vanaf 2011 wordt zuidelijk deel van gedempt doeldok mee opgenomen in de oppervlakte geschikt als broedgebied. Er wordt getracht geen werken uit te voeren tijdens broedseizoen.

Werken tweede sluis: er is bij het opstellen van de tabel ervan uitgegaan de planning voor grondwerken voor de tweede sluis zodanig opgevat is dat er geen grond gestort wordt in het Doeldok tijdens het broedseizoen.

9.8 Jaarrapport van de monitoring

Het jaarrapport van de monitoring 'Monitoring van het Linkerscheldeoevergebied in uitvoering van de resolutie van het Vlaams Parlement van 20 februari 2002: resultaten van het zesde jaar' opgemaakt door het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, vormt een **losse bijlage** bij het jaarverslag van de Beheercommissie Natuur Linkerscheldeoever.